

Проектот е финансиран од Европската Унија
Инструмент за претпристапна помош (ИПА)
Инструмент за граѓанското општество (СЦФ)

ИЗВЕШТАЈ

ЗА ОВОЗМОЖУВАЧКАТА ОКОЛИНА ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО МАКЕДОНИЈА 2015

Симона Огненовска

ВКЛУЧЕНОСТ НА ГО ВО
КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКИ И
ПОДГОТОВКА НА ЗАКОНИ

СЛОБОДА
НА МИРНО
СОБИРАЊЕ

ЈАВНО ДОСТАПНИ
ПОДАТОЦИ ЗА ГО

СЛОБОДА
НА ИЗРАЗУВАЊЕ

ДАНОЧНИ
ПОТТИКНУВАЊА ЗА ГО

ПРАВО НА БЕЗБЕДНО ДОБИВАЊЕ
И ПРЕНЕСУВАЊЕ ИНФОРМАЦИИ

ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИ
ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР

ТРАНСПАРЕНТНО
ЈАВНО ФИНАНСИРАЊЕ

НЕЗАВИСНОСТ
ВО ДЕЈСТВУВАЊЕТО

BALKAN
CIVIL
SOCIETY
DEVELOPMENT
NETWORK

Аки (Acquis) на балканското граѓанско општество: Јакнење на потенцијалот и капацитетите на граѓанските организации за застапување и лобирање

Матрица за следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество
-Македонија-

“Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество во Македонија 2015”

B | T | D

The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Project funded by the European Union and BTD

ИЗВЕШТАЈ

**ЗА ОВОЗМОЖУВАЧКАТА ОКОЛИНА
ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКОТО
ОПШТЕСТВО ВО МАКЕДОНИЈА 2015**

Симона Огненовска

ИЗВЕШТАЈ ЗА ОВОЗМОЖУВАЧКАТА ОКОЛИНА ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО МАКЕДОНИЈА

Издавач:

Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)

За издавачот:

Александар Кржаловски, прв извршен директор

Уредничка:

Емина Нурединоска, раководителка на одделението за граѓанско општество

Авторка:

Симона Огненовска

Лектура:

Даниел Медароски

Дизајн:

Кома

Печати:

Боро графина

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

323.21.321.7(497.7)"2015"(047)

ОГНЕНОВСКА, Симона

Извештај за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество во Македонија 2014 / Симона Огненовска. - Скопје : Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), 2016. - 98 стр. : граф. прикази ; 21 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 86-92. - Содржи и: Прилог

ISBN 978-608-4681-55-7

а) Граѓански организации - Активизам - Македонија - 2015 - Извештаи
б) Демократизација на општеството - Македонија - 2015 - Извештаи
COBISS.MK-ID 100941834

Наслов на проектот: „Аки (Acquis) на Балканското граѓанско општество – Јакнење на потенцијалот и капацитетите на ГО за застапување и лобирање“

Контакт

Адреса: ул. „Никола Парачунов“ бр. 41 А, п.фах 55, 1060 Скопје
телефон: +389/2/3065-381; факс: +389/2/3065-298
е-пошта: mcms@mcms.mk; веб-страница: www.mcms.mk
Scribd: <http://www.scribd.com/mcms.mk>
Slideshare: <http://www.slideshare.net/mcms.mk>
Twitter: <http://twitter.com/mcms.mk>
Facebook: <http://www.facebook.com/mcms.mk>

Мислењата што се изразени овде му припаѓаат на авторот и не ги одразуваат ставовите на Македонскиот центар за меѓународна соработка.

Сите права се задржани. Репродуцирањето, копирањето, трансмисијата или преводот на кој било дел од оваа публикација може да се изврши единствено со претходна дозвола на издавачите, заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжението.

Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на кој било начин без наплата за едукативни намени. За копирањето во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачите.

Во електронска форма публикацијата е достапна на www.mcms.mk и <http://www.monitoringmatrix.net/>.

Публикацијата е изготвена со финансиска поддршка на Европската Унија. Содржната на оваа публикација е единствено одговорност на Македонскиот центар за меѓународна соработка и на никаков начин не ги одразуваат гледиштата на Европската Унија.

СОДРЖИНА

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ.....	7
1. ИЗВРШНО РЕЗИМЕ.....	9
1.1. ЗА ПРОЕКТОТ И МАТРИЦАТА ЗА СЛЕДЕЊЕ НА ОВОЗМОЖУВАЧКАТА ОКОЛИНА ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО.....	9
1.2. ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО И ОКОЛИНАТА ВО КОЈА ДЕЈСТВУВАШЕ ВО 2015 Г.	9
1.3. ГЛАВНИ НАОДИ	12
1.4. ГЛАВНИ ПРЕПОРАКИ.....	14
2. ВОВЕД.....	17
2.1. ЗА ИЗВЕШТАЈОТ	17
2.2. МАТРИЦА ЗА СЛЕДЕЊЕ НА ОВОЗМОЖУВАЧКАТА ОКОЛИНА ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ	17
2.3. КАРАКТЕРИСТИКИ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО 2015 Г.	18
2.4. СПЕЦИФИКИ И ПРЕДИЗВИЦИ ВО ПРИМЕНАТА НА МАТРИЦАТА ВО МАКЕДОНИЈА.....	20
3. МЕТОДОЛОГИЈА	23
3.1. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП.....	23
3.2. УЧЕСТВО НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО	24
3.3. НАУЧЕНИ ЛЕКЦИИ.....	24
4. НАОДИ ОД СЛЕДЕЊЕТО	27
ОБЛАСТ 1. ОСНОВНИ ЗАКОНСКИ ЗАГАРАНТИРАНИ СЛОБОДИ.....	27
Подобласт 1.1. Слобода на здружување	27
Подобласт 1.2. Други поврзани слободи	33
ОБЛАСТ 2. РАМКА ЗА ФИНАНСИСКА ОДРЖЛИВОСТ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ	42
Подобласт 2.1. Даночен/ фискален третман за граѓанските организации и нивните донатори.....	42
Подобласт 2.2.Поддршка од државата	47
Подобласт 2.3. Човечки ресурси.....	57
ОБЛАСТ 3.ОДНОСОТ МЕЃУ ВЛАДАТА И ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ	64
Подобласт 3.1. Рамка и практики за соработка	64
Подобласт 3.2. Вклученост во процесите на креирање политики и донесување одлуки.....	67
Подобласт 3.3.Соработка при обезбедување услуги	80
БИБЛИОГРАФИЈА	85
ПРИЛОГ 1.ЛИСТА НА ОРГАНИЗАЦИИ КОИ ОДГОВОРИЛЕ НА Е-ПРАШАЛНИКОТ	92
ПРИЛОГ 2. СТРУКТУРА НА ПРИМЕРОКОТ НА Е-ПРАШАЛНИКОТ	98

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

АВМУ	Агенција за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги
АЕК	Агенција за електронски комуникации
АМС	Агенција за млади и спорт
БТД	Балкански фонд за демократија
БЦСДН	Балканска мрежа за развој на граѓанското општество
ГО	Граѓанска организација
ГС	Генерален секретаријат на Владата на Република Македонија
ГТЦ	Градски трговски центар
ДДВ	Данок на додадена вредност
ДЕУ	Делегација на Европската Унија
ДЗС	Државен завод за статистика
ЕК	Европска комисија
ЕНЕР	Единствен национален електронски регистар на прописи
ЕУ	Европска Унија
ЕЦНЛ	Европски центар за непрофитно право
ЗДД	Закон за данок на добивка
ЗДСЈД	Закон за донации и спонзорства
ЗЗФ	Закон за здруженија и фондации
ЗКК	Заеднички консултативен комитет на граѓанското општество (ЗКК) на ЕУ-РМ
ИПА	Инструментот за претпристапна помош
МВР	Министерство за внатрешни работи
МЖСПП	Министерство за животна средина и просторно планирање
МЗ	Министерство за здравство
МЗШВ	Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство
МИОА	Министерство за информатичко општество и администрација
МК	Министерство за култура
МОН	Министерство за образование и наука
МП	Министерство за правда
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
МФ	Министерство за финансии
МЦМС	Македонски центар за меѓународна соработка
НВО	Невладина организација
ОВП	Отворено владино партнерство
ОДУ	Орган на државната управа
ОЈИ	Организација од јавен интерес
ООП	Општествена одговорност на претпријатијата
ПВР	Процена на влијанието на регулативата
ПРАГ	Практичен водич за договорените процедури за сите надворешни активности на ЕУ
РМ	Република Македонија
СДСМ	Социјалдемократски сојуз на Македонија
СЕП	Секретаријат за европски прашања
СИОФА	Секретаријат за спроведување на Охридскиот рамковен договор
ТАКСО	Проект за техничка поддршка за граѓанските организации
УЈП	Управа за јавни приходи на Република Македонија
УСАИД	Агенција за меѓународен развој на Соединетите Американски Држави
ХКЧП	Хелсиншки комитет за човековите права на Република Македонија
ЦРМ	Централен регистар на Република Македонија
ЦФЦД	Сектор за централно финансирање и склучување договори во состав на Министерство за финансии

1. ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

1. ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

1.1. ЗА ПРОЕКТОТ И МАТРИЦАТА ЗА СЛЕДЕЊЕ НА ОВОЗМОЖУВАЧКАТА ОКОЛИНА ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Извештајот за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество во Македонија е клучната активност во рамките на проектот „Аки (Acquis) на Балканското граѓанско општество - Јакнење на потенцијалот и капацитетите на граѓанските организации за застапување и лобирање“, финансиран од Европската комисија. Извештајот за прв пат беше подготвен во 2013 година и е прв од ваков вид, а се објавува на годишно ниво. Следењето се заснова на матрицата за следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество развиена од страна на претставници на организациите членки на Балканската мрежа за развој на граѓанското општество (БЦСДН) со поддршка на Извршната канцеларија на БЦСДН и Европскиот центар за непрофитно право (ЕЦНП). Извештајот претставува дел од серијата национални извештаи од седум земји во Западен Балкан и во Турција¹, кои се прелеваат во регионален извештај составен од сумирани наоди и препораки за земјите, а ќе бидат претставени на веб-платформата www.monitoringmatrix.net која нуди пристап до податоците од следењето спроведено во секоја од земјите.

Матрицата за следење се заснова на главните принципи и стандарди чие постоење е круцијално со цел околината во која дејствуваат граѓанските организации да биде поддржувачка и овозможувачка. Составена е од три главни области: (1) Основни загарантирани законски слободи; (2) Рамка за финансиска одржливост на граѓанските организации;

¹ Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Македонија, Црна Гора, Србија и Турција.

(3) Односот меѓу Владата и граѓанските организации, кои понатаму содржат подобласти. Формулирањето на принципите, стандардите и индикаторите го зема предвид тековниот степен на развој и спецификите на земјите на Западен Балкан и од Турција и се засноваат на меѓународни загарантирани слободи и права и најдобрите регулаторни практики на ниво на Европската Унија и европските земји.

Целта на матрицата е да ги дефинира оптималните услови кои му се потребни на граѓанското општество да функционира ефективно и да се развива, како и истовремено да даде реална рамка која би била следена и спроведувана од државата и нејзините органи. Индикаторите се дефинирани за следење на состојбата на ниво на законодавство и неговата примена во пракса, имајќи предвид дека предизвикот лежи токму во спроведувањето.

1.2. ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО И ОКОЛИНАТА ВО КОЈА ДЕЈСТВУВАШЕ ВО 2015 Г.

Граѓанското општество во 2015 година дејствуваше во релативно овозможувачка околина. Политичката криза во Македонија започна со изборите во 2014 г, а кулминира во 2015 г. со т.н. „бомби“ на опозицијата, односно објави на прислушувани разговори на високите функционери од власта, со индикации за коруптивни дејства и други злоупотреби. Кризата доведе до постигнување на т.н. Пржински договор, со посредство на ЕУ и САД, со кој се предвидени неколку ченори за разрешување на истата. Целосното спроведување на Пржинскиот договор кој ги дава основите за политичкиот дијалог и излегување од политичката криза е услов за просперитетот на државата, за владеенето на правото и довербата во системот и

институциите. Фокусот на неговото спроведување се очекува да продолжи и во следната година и е насочен кон решавање на покренатите случаи од страна на Специјалното јавно обвинителство, како и кон организирање фер и демократски избори. За прв пат по шест години Македонија доби условена препорака од Европската комисија за започнување на преговорите за членство во ЕУ. Дополнително, граѓанската војна во Сирија како јадро на светската безбедносна нестабилност и хуманитарна катастрофа ги постави прашањата на солидарност на меѓународната заедница и способноста да се заштитат фундаменталните права и да спречат човечки жртви. Ваквиот контекст директно ја погоди и Македонија како дел од земјите кои припаѓаат на „Балканската рута“ на бегалците и мигрантите.

Ваквиот контекст, односно политичката и бегалската криза, го одржа будно и активно граѓанското општество низ целата година. Континуираната правна несигурност која ја одбележа годината², недоследното спроведување на законодавството во практика и генералното отсуство на социјален дијалог го ограничија просторот за дејствување на граѓанското општество. Ваквата околина влијаеше од една страна на поттикнување на граѓанскиот ангажман најчесто преку собир. Од друга страна, пак, околината во која дејствуваа ги исцрпи организациските капацитети³ во обидот да се следат институциите и да се биде конструктивен партнер во давање препораки за решение за излез од кризата. Формално регистрираните граѓански организации и неформалните здружувања кои беа зачестено практикувани, со заеднички напори се справуваа со надворешните притисоци.

Граѓанското општество и граѓаните, Македонци и Албанци, покажаа мултиетничко единство и не дозволија разнишување на безбедносната стабилност на земјата и по судирот на македонската полиција и вооружената група етнички Албанци кој се случи во Куманово на 9 мај, а во кој конфликт имаше и жртви (8 мртви и 37 ранети полцајци и 10 мртви лица од вооружената група и 30 лица во притвор).

2 Habdank-Kolaczowska, S. (2015) Nations in Transit 2015: Democracy on the Defensive in Europe and Eurasia [internet]. Freedom House. Адреса: <<https://goo.gl/4tZVut>> [Посетена на: 26.2.2016]

3 Habdank-Kolaczowska, S. (2015) Nations in Transit 2015: Democracy on the Defensive in Europe and Eurasia [internet]. Freedom House. Адреса: <<https://goo.gl/4tZVut>> [Посетена на: 26.2.2016]

Политичката и бегалската криза, директно или индиректно, влијае на работењето на чинителите на граѓанското општество. Отсуството на дијалог меѓу владата и граѓанското општество, како и отсуството на вклученост во законодавните процеси, резултира со законски решенија кои се нецелосно применливи или оптоварувачки. Предизвик беа индиректните притисоци практикувани во најразлични форми⁴, а и говорот на омраза кон граѓанското општество како зачестена појава во медиумите⁵. Сепак, надворешниот притисок врз граѓанското општество од околината придонесе за развој на граѓанскиот активизам кој се прелеа во формирање „грас-рут“ иницијативи и акции кои беа изворни и успешни до одредена мера, ако не во остварување на целите кои ги имаа поставено, во крајна линија за подигнување на довербата на граѓаните.

Формално организираното граѓанско општество се соочи со сериозно исцрпување на човечките капацитети во услови кога неговата одржливост е на ниско ниво. Понатаму предизвик беа вмрежувањата меѓу организациите кои имаат одредена експертиза, како и солидарноста и поддршката меѓу формалните и неформалните здружувања. Особено важни беа обидите за задржување на автентичноста и непартизаноста на организациите низ бројните случувања во текот на годината. Изнаоѓање ефективни методи за застапување за промени беше исто така предизвик, па во таа насока најпрактикувано досега во последните десет години е правото на собирање, секако придружено со различен тип на активности кои редовно ги работат организациите (мониторинг, анализи, едукација, информирање). Граѓанското општество на својот пат кон созревање се придвижи преку сериозно пристапување со барања до државните институции за отчетност и добро управување на институциите, како и барања за вклучување и подеднакво учество во преговорите за иднината на Македонија. Експертизата на бројни граѓански организации развивана низ годините, беше клучна во поглед на следење и анализирање на состојбите и предложување подобрувања во клучните области утврдени во Итните

4 Подетално може да прочитате во првата област- Основни законски загарантирани слободи од извештајот

5 Подетално може да прочитате во првата област- Основни законски загарантирани слободи од извештајот

реформски приоритети за Република Македонија⁶ и препораки од експертскиот извештајот на ЕУ⁷.

Бегалската криза влијаеше врз дејствувањето на граѓанското општество. Државата до одреден период, бавно и со грешки, се справуваше со предизвиците, особено во отсуство на стратешки пристап кон состојбата и неподготвеност на институциите за добра координација и размена на информации. Граѓанските организации, неформални групи и граѓани со започнувањето на досега најголемиот прилив на бегалци (750.000 транзитирале низ „Балканската мигрантска рута“ само во 2015 г.⁸) кои минуваат низ Македонија веднаш започнаа со самоорганизирање и активно помагање на белаците со храна, облека, лекови и создавање основни услови за краток престој. Особено во Македонија⁹ граѓанското општество помогна да се истакнат предизвиците кои ги имаат бегалците кои се третираат како нелегални мигранти и преку организирање протести и кампања со помош на медиумите за промена на законодавството за мигрантите, беше дозволен 72-часовен слободен и легален премин низ земјата. Бегалската криза неизбежно водеше кон менување на приоритетите на дел од институциите и нивно вклучување во давање услуги и хуманитарна поддршка на пограничните премини.

Граѓанското општество, покрај предизвиците на политичката и бегалската криза, продолжи да дејствува во солидна правна рамка, со недоследности во спроведувањето кои не придонесуваат или пак во одредени случаи го попречуваат неговиот развој.

6 European Commission (2015) Urgent Reform Priorities for the Former Yugoslav Republic of Macedonia [Internet]. Brussels, European Commission. Адреса: <<http://goo.gl/r37PDX>> [Посетена на: 1.3.2016]

7 Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in Spring 2015 [Internet]. Brussels, European Commission. Адреса: <<http://goo.gl/xia4Z2>> [Посетена на: 1.3.2016]. Значајни недостатоци беа идентификувани главно во пет сфери: следење на комуникациите, судството и обвинителството, надворешниот надзор од независни тела, избори и медиумите.

8 Frontex (2015) Western Balkan Route. [Internet]. Frontex. Адреса: <<http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-balkan-route/>> [Посетена на: 1.3.2016]

9 Balkan Civil Society Development Network (2015) Refugee crisis in Macedonia and Serbia: Local civil society's role in the vortex of national and local government and international organization. Skopje, BCSDN

Основните слободи (слободата на здружување, собирање и изразување) се законски гарантирани и усогласени со меѓународните и европските закони. Во практика во 2015 г. не се забележани случаи на ограничување на слободата на здружување. Организациите иако работеле без случаи на директни вмешувања и санкции, сепак се соочиле со индиректни притисоци како ненајавени посети од инспекции, вербални напади и говор на омраза.

Законодавството кое ја регулира слободата на собирање, во 2015 г. беше изменето преку законот за полиција со кој беа воведени четири нови средства за растерување толпа и видеоснимки од собири може да бидат потенцијална закана по правото на мирно собирање. Исто така потенцијална закана е и мерката за поставување неутрална зона околу Собранието во Планот на активности на Владата на РМ подготвен врз основа на Листата на итни реформски приоритети. Недоследности во примената на легислативата во практика се утврдени при практикувањето на слободата на собирање. Регистрирано е зголемување на ограничувања на посакуваното место на собир и присуство на прекумерна полициска сила. Дополнително, во изолиран случај на 5 мај 2015 г., и покрај утврденото настанување на нарушување на јавниот ред и мир од мала група луѓе, полицијата примени прекумерна сила врз мирните учесници на собирот. Во однос на слободата на изразување, по сите настани, особено во 2015 г., граѓанското општество практикува самоцензура и внимателност, а медиумите доделуваат малку простор за неговите активности. Особено беше засилен говорот на омраза за учесниците во различни иницијативи. Интернетот и социјалните мрежи се перципирани како вистински слободен простор за изразување, иако истовремено се и извор на потенцијален притисок и говор на омраза.

Даночното законодавство и понатаму ги изедначува граѓанските организации со другите профитни субјекти, а со одредени одредби ги става и во понеповолна состојба. Во практика, граѓанските организации кои подготвија предлог-измени на даночните закони кои содржат одредби за граѓанските организации, во текот на годината ги зацврстија аргументите со компаративна анализа.

Системот на државно финансирање останува нефункционален и не придонесува за одржливоста на граѓанските организации. Уделот на државната

финансиска поддршка во буџетите на граѓанските организации е незначителен. Усвојувањето на клучниот документ за обезбедување стандардизација и транспарентност на распределбата на државните средства од буџетот до граѓанските организации, иако беше подготвен на крајот од 2014 г., не беше реализирано. И покрај тоа што вкупниот буџет на државата расте, висината на износот наменет за граѓански организации кој се распределува преку буџетската ставка 463 - Трансфери до невладини организации (приближно 4,000,000 ЕУР на годишно ниво), останува непроменет. Износот не е доволен за граѓанските организации, особено ако земеме предвид дека 42 % од средствата од ставката согласно ребалансот на буџетот за 2015 г. биле наменети за Министерството на правда кое понатаму ги распределува на политички партии. Исто така во споредба со земјите од регионот (Хрватска, Србија и Босна и Херцеговина) во Македонија значително е помал износот кој е наменет за граѓански организации.

Законите и политиките за граѓанските организации како работодавачи се во најголема мера применливи, но не ги одразуваат спецификите на нивното работење. Стратегиите за вработување во РМ се наменети пред сè за работната сила во профитниот сектор и условите и мерките во голем дел не ги земаат предвид спецификите на работењето на ГО, што ги обесхрабрува ГО да ги користат. Граѓанските организации не членуваат и немаат претставник во организациите на работодавачи, ниту пак самите внатрешно се организирани за заштита на своите права како работници и работодавци во секторот.

Политиките на Владата насочени кон развој на граѓанското општество не забележаа напредок оваа година, односно продолжи отсуство на политичка волја за спроведување на Стратегијата за соработка меѓу владата и граѓанскиот сектор 2012-2017. Процесот за воспоставување на Советот за унапредување на соработката, дијалогот и поттикнување на развојот на граѓанското општество беше замрзнат, по иницијативата на 75 организации за проблематичните одредби кои се косат со принципите на репрезентативност и легитимност. Дополнително во постоечките меѓусекторски тела, минимален е бројот на организации (7 %) кои имаат свои претставници во совети, комисии, координативни и др. тела и работни групи.

Значителни отстапувања од стандардите за вклучување на граѓанските организации во подготовката на закони и креирањето политики беа забележани во 2015 г. Само мал дел (16 %) од предлог-прописите што беа разгледани во 2015 г. во Собранието беа објавени на ниво на Влада, преку ЕНЕР за електронски консултации, а уште помалку и преку користење други консултативни механизми. Бројни се отстапувањата (39 %) од минималните рокови и на оние кои биле поставени на ЕНЕР, како и зачестена е практиката на донесување на клучни измени без вклучување на ГО. Слично на ова, ниска е вклученоста на граѓанските организации во законодавните процеси на ниво на Собрание.

1.3. ГЛАВНИ НАОДИ

Околината во која дејствуваат граѓанските организации и во третата година од следењето е релативно овозможувачка. Клучните недостатоци на околината, и покрај тоа што се одразени во повеќе документи, како Стратегијата за соработка меѓу владата и граѓанскиот сектор, во извештаите на ЕУ за напредокот и други извештаи на домашни и меѓународни организации не наидуваат на политичка волја и интерес од страна на владата, па истите се повторуваат или влошуваат низ годините. Во првата област, јазот меѓу законодавството и неговото спроведување во практика кои ги гарантираат слободата на здружување, собирање и изразување се зголеми. Ова се должи на забележаните повреди при практикување на правото на собир и сè поголемото практикување на самоцензура и внимателност на граѓанските организации. Исто така наодите кои се однесуваат на клучните прашања од втората област (државното финансирање и законските решенија за даночните закони) се влошени. Влошувањето е резултат понеповолната положба на граѓанските организации од профитните субјекти во даночниот режим. Во поглед на државното финансирање, и покрај отсуството на сериозни реформи кои ќе обезбедат одржливост на граѓанското општество, и по изминувањето на цела година не беше донесена одлука која ќе ја регулира транспарентноста на распределба на средствата, згора на тоа и со ребалансот на буџетот за 2015 г., 42 % од средствата од ставката 463 - Трансфери до невладини организации, беа наменети за политички партии. Третата област е исто така влошена и јазот

меѓу законодавството и неговата примена во практика е зголемен, ако се земе предвид отсутството на дијалог и политичка волја за соработка меѓу владата и граѓанските организации. Понатаму зголемената правна несигурност (бројни закони и измени и дополнувања настанаа во 2015 г.) и носењето на зако-

ните во скратена постапка, а притоа не вклучувајќи граѓански организации, придонесе кон влошување на околината за граѓанските организации. Дополнително, и по една година сè уште нема напредок во формирање совет за развој на граѓанското општество.

БР.	ГЛАВНИ НАОДИ	Матрица	Насоки на ЕУ
1	Законот за здруженија и фондации (ЗЗФ) обезбедува добра основа за прогресивна правна рамка за слободата на здружување. Сепак, не е во целост функционален, пред сè поради подзаконските акти кои не се усвоени и поврзани со државното финансирање, како и неприлагодените даночни закони и нефункционалноста на статусот од јавен интерес. Дополнително, во Кривичниот законик дефиницијата на службено лице и одредбите за злоупотреба на службена должност се потенцијално загрозување на суштината на слободата на здружување и делувањето на граѓанските организации.	1 1.1.	1; 2 1.1. 1.3. 2.1. 2.2.
2	Правната рамка за слободата на собирање е во линија со меѓународните стандарди. Сепак во 2015 г, дополнувањата на Законот за полиција со кој беа воведени четири нови средства за растерување толпа и видеоснимки од собири може да бидат потенцијална закана по правото на мирно собирање. Исто така потенцијална закана е и мерката за поставување неутрална зона околу Собранието во Планот на активности на Владата на РМ подготвен врз основа на Листата на итни реформски приоритети. Во 2015 г. имаше значително зголемување на бројот на мирни собири, со нагласено ограничувања на просторот и прекумерно присуство на полициска сила.	1 1.2.	1 1.1.
3	Граѓанските организации немаат даночни олеснувања, па дури се и во понеповолна положба во споредба со профитните субјекти во однос на даночните закони. Законот за донации и спонзорства во јавни дејности и понатаму во практика не е функционален во целост и не поттикнува донации, во најголема мера заради долгата и сложена административна постапка за утврдување јавен интерес.	2 2.1.	2 2.2. 2.3.
4	Државното финансирање (вклучително и приходите од игрите на среќа и забавните игри) не е доволно развиено и не претставува значителен извор за одржливост на граѓанските организации. Недостасува институционална поддршка за граѓанските организации, како и кофинансирање на проекти на ЕУ и меѓународни проекти. Усвојувањето предлог-одлука за регулирање на транспарентноста и отчетноста на доделувањето државни средства за организации е во застој.	2 2.2.	2 2.4.
5	Дијалогот меѓу Владата и граѓанското општество продолжува да биде недоволно развиен. На почетокот на 2015 г. отпочнаа дискусии за предлог-одлуката за воспоставување совет за унапредување на соработката, дијалогот и поттикнувањето на развојот на граѓанското општество за која граѓанските организации имаа забелешки, и истата не беше усвоена до крајот на годината.	3 3.1.	3 3.1.6
6	Влошена е состојбата на вклучување на граѓанските организации во креирањето политики и подготовка на закони. Бројни закони беа донесени во скратена постапка без консултации. Сè уште има бројни примери на необјавување предлог-прописи, непочитување на законски предвидениот рок за консултации и обврската за обезбедување повратна информација за дадените коментари.	3 3.2.	3 3.1.a

1.4. ГЛАВНИ ПРЕПОРАКИ

Главните препораки се однесуваат на измени и дополнувања на политиките и законодавството, а пред сè согласно утврдените влошувања и продлабочување на јазот меѓу законодавството и практиката во 2015 г., потребни се напори за справување со причините за таквите состојби и намалување или отстранување на јазот. Во првата област, со цел да се надминат влошувањата, особено важно е солидно поставената рамка за собирање да биде почитувана и следена во целост во практика. За втората област, потребно е да се покаже политичка волја за обезбедување на долгоочекуваните даночни олеснувања и поволности за организациите како непрофитни субјекти, како и континуирани активности за подобрување на функционалноста на Законот за спонзорства и донации во јавните дејности. Понатаму, реформи во системот на државно финансирање неопходно е да започнат, кои треба да обезбедат финансиска одрж-

ливост на граѓанското општество. Подобрувањето на транспарентноста и отчетноста на дистрибуцијата на државните средства претставува процес кој треба паралелно да се одвива на целосната реформа. Зголемениот јаз меѓу законодавството и практиката во третата област, треба да бидат надминати пред сè преку создавање совет заснован на принципите на репрезентативност и легитимност, кој ќе разгледува прашања клучни за развојот на граѓанското општество. Непочитувањето на законодавството за вклучување на граѓанските организации мора да се надмине, да се зајакне практиката на почитување на ЕНЕР како алатка за електронски конултации во која беа вложени многу ресурси од страна на сите министерства. Треба задолжително да се следат сите чекори за вклучување на организациите во процесите на креирање политики и подготовка на закони и да се организираат различен тип на консултации и механизми за вклучување, за да бидат законските решенија квалитетни и применливи во реалноста.

БР.	ГЛАВНИ ПРЕПОРАКИ	Матрица	Насоки на ЕУ
1	Воспоставување целосно функционална правна рамка преку усвојување подзаконски акти на ЗЗФ (поврзани со државно финансирање и изменување на даночните закони во одредбите кои се однесуваат на граѓанските организации). Покрај тоа, потребно е обезбедување корист (даночни олеснувања и др.) за организациите кои ќе стекнат статус од јавен интерес. Потребно е да се направи компаративна анализа на дефинициите службено лице во другите земји од регионот и пошироко, и да се предложат мерки за негова измена.	1 1.1.	1; 2 1.1. 1.3. 2.1. 2.2.
2	Повлекување на новите одредби од Законот за полиција (4 нови средства за растерување толпа и видеоснимки). Следење на напредокот на реализацијата на мерката за поставување наутрална зона околу Собранието во Планот на активности на Владата на РМ подготвен врз основа на Листата на итни реформски приоритети за РМ и укажување за потенцијалното ограничување на слободата на собирање. Целосна и неселективна примена и почитување на слободата на собирање од страна на инситутциите и полицијата, особено во случаи на мирно собирање. Потребно е јакнење на капацитетите на институциите и полицијата за користење пропорционална сила за воведување јавен ред и мир.	1 1.2.	1 1.1.
3	Граѓанските организации немаат даночни олеснувања, па дури се и во понеповолна положба во споредба со профитните субјекти во однос на даночните закони. Законот за донации и спонзорства во јавни дејности и понатаму во практика не е функционален во целост и не поттикнува донации, во најголема мера заради долгата и сложена административна постапка за утврдување јавен интерес.	2 2.1.	2 2.2. 2.3.
4	Владата и другите органи на државна управа кои распределуваат буџетски средства до граѓанските организации да објавуваат податоци од целиот процес. Потребна е целосна реформа на системот за државно финансирање, и покрај проектната поддршка, да се обезбеди институционална поддршка, како и кофинансирање на проекти од ЕУ и други меѓународни проекти на граѓанските организации. Клучна е реформата на системот за распределба на средствата од игрите на среќа и забавните игри.	2 2.2.	2 2.4.
5	Изменување на предлог-одлуката за воспоставување совет за унапредување на соработката, дијалогот и поттикнување на развојот на граѓанското општество, како мешовито тело согласно забелешките на граѓанските организации и обезбедување на неговата функционалност во најскоро време.	3 3.1.	3 3.1.6
6	Задолжително почитување на минималните стандарди за вклучување на граѓанското општество во процесите на креирање политики и подготовка на закони од страна на органите на државната управа, пред сè преку навремено објавување на предлог-прописите, обезбедување доволно време за коментар и задолжително давање повратен одговор. Исто така, потребно е законодавецот да ги применува правилата на консултации и во случај на носење закони по скратена постапка.	3 3.2.	3 3.1.a

2. ВОВЕД

2. ВОВЕД

2.1. ЗА ИЗВЕШТАЈОТ

Македонскиот центар за меѓународна работа (МЦМС) се стреми да придонесе со една од повеќето долгорочни цели кон вкоренето и динамично граѓанско општество, кое активно влијае на јавните политики, а затоа и создавањето овозможувачка околина која го поддржува функционирањето и развојот на граѓанските организации е во фокусот на работењето на МЦМС и е дел од неговите стратешки определби.

Во извештајот се следат состојбите во околина за развој на граѓанското општество во Македонија за периодот од јануари до декември 2015 г. Со извештајот се следат состојбите во националното законодавство и политиките важни за развојот на граѓанското општество во Македонија.

Извештајот се заснова на следење главно преку анализа на секундарни податоци, како и прибирање и анализа на податоци од е-прашалник наменет за граѓанските организации.

Извештајот ги опфаќа граѓанските организации регистрирани согласно Законот за здруженија и фондации (ЗЗФ), како и неформалните граѓански здружувања и иницијативи.

2.2. МАТРИЦА ЗА СЛЕДЕЊЕ НА ОВОЗМОЖУВАЧКАТА ОКОЛИНА ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Извештајот од следењето на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество е дел од активностите кои се спроведуваат во рамките на проектот „Аки (Acquis) на Балканското граѓанско општество - Јакнење на потенцијалот и капацитетите на ГО за застапување и лобирање“, финансиран од Европската комисија. Извештајот кој за прв пат беше подготвен во 2013 година, е прв од ваков вид и се објавува на годишно ниво. Следењето се заснова на матрицата за следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество. Извештајот претставува дел од серијата национални извештаи од седум земји во Западен Балкан и во Турција¹⁰. На годишно ниво се подготвува и регионален извештај во кој се сумирани наодите и препораките за сите земји и се обновува веб-платформа која нуди пристап до податоци за следење по земја и области на www.monitoringmatrix.net.

ОПШТАТА ЦЕЛ НА ПРОЕКТОТ Е ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ОСНОВИТЕ ЗА СЛЕДЕЊЕ И ЗАСТАПУВАЊЕ ЗА ПРАШАЊА ПОВРЗАНИ СО ОВОЗМОЖУВАЧКАТА ОКОЛИНА И ОДРЖЛИВОСТА НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО НА РЕГИОНАЛНО И НА НАЦИОНАЛНО НИВО И ЗАЈАКНУВАЊЕ НА СТРУКТУРИТЕ ЗА ИНТЕГРАЦИЈА НА ГО И ВКЛУЧУВАЊЕ ВО ПОЛИТИКИТЕ НА ЕУ И ПРИСТАПЕН ПРОЦЕС НА ЕВРОПСКО И НА НАЦИОНАЛНО НИВО.

¹⁰ Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Македонија, Црна Гора, Србија и Турција.

МАТРИЦАТА СЕ СОСТОИ ОД ТРИ ОБЛАСТИ, СЕКОЈА СОСТАВЕНА ОД ПОДОБЛАСТИ:

1. ОСНОВНИ ЗАГАРАНТИРАНИ ЗАКОНСКИ СЛОБОДИ;

2. РАМКА ЗА ФИНАНСИСКА ОДРЖЛИВОСТ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ;

3. ОДНОСОТ МЕЃУ ВЛАДАТА И ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.

Матрицата за следење се заснова на главните принципи и стандарди чие постоење е круцијално со цел околината во која дејствуваат граѓанските организации да биде поддржувачка и овозможувачка. Матрицата ја потенцира комплексноста на овозможувачката околина како концепт кој вклучува различни области и е под влијание на различни фактори и фази на развој на самото општеството и граѓанското општество.

Формулирањето на принципите, стандардите и индикаторите го зема предвид тековниот степен на развој и спецификите на земјите на Западен Балкан и на Турција и се засноваат на меѓународни загарантирани слободи и права и најдобрите регулаторни практики на ниво на Европската Унија и европските земји. Областите се дефинирани според клучни принципи кои се понатаму елаборирани со специфични стандарди. Со цел да се овозможи граѓанските организации, донатори и други засегнати страни во земјата да ја следат овозможувачката околина и нејзината примена во пракса, стандардите се дообјаснети низ индикатори.

Развојот на матрицата за следење на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество беше дел од колективните напори на експертите и практичарите од граѓанските организации членки на БЦСДН и партнерите, како и експертите и стратешката поддршка од ЕЦНЛ. Тимот кој ја подготвуваше матрицата опфати единаесет експерти од граѓански организации со специфично знаење и искуство за легислативата и во пракса и вклучи експерти од десет балкански земји. Подготовката на матрицата се вршеше преку различни методи, како консултативни состаноци, интервјуа и канцелариски истражување. Процесот на развивање на матрицата беше финансиски поддржан од УСАИД, од Пакт и од ИЦНЛ во рамките на Програмата за правна овозможувачка околина (ЛЕЕП)/ Грант за правни иновации и Балканскиот фонд за демократија (БТД).

2.3. КАРАКТЕРИСТИКИ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО ВО 2015 Г.

Извештајот за овозможувачка околина за развој на граѓанското општество доминантно се однесува на организираното граѓанско општество, т.е. граѓанските организации регистрирани согласно Законот за здруженија и фондации. Согласно ЗЗФ, под организација се подразбира секое здружение, фондација, сојуз, секој организациски облик на странска организација, како и друга форма на здружување, регистрирани согласно со одредбите на овој закон.

Податоци за граѓанските организации прибираат повеќе институции во Македонија, меѓутоа со определени ограничувања во пристапот. Клучна институција е Централниот регистар на Република Македонија (ЦРМ) кој овозможува регистрација согласно ЗЗФ, иако податоците кои се однесуваат на здруженијата и фондациите не се јавно достапни, а за пристапот до нив се наплатува. Државниот завод за статистика на Македонија (ДЗС) е државен орган одговорен за собирање, обработка и објавување статистички податоци за демографските, социјалните и економските карактеристики на македонското општество. Бидејќи ДЗС не ги издвојува прецизно различните облици на организации регистрирани согласно ЗЗФ од другите правни лица, не може да бидат искористени податоците кои ги објавува.

Според тоа, бројот на активни здруженија и фондации сè уште не може да се утврди прецизно, а вкупниот број на регистрирани организации согласно ЦРМ не ја одразува реалната состојба. Ова се должи пред сè на неприлагодените регистрациски документи за спецификите на организациите, како и нерасчистување на остатоците од минатиот систем на регистрација кои резултираат со нереално висок број на организации.

Според расположливите податоци од ЦРМ, постои зголемување на бројот на регистрирани граѓански организации (здруженија и фондации). Во регистарот се впишани вкупно 14.245 организации во 2015 г., наспроти 2014 г. кога биле регистрирани 13.656.

Како активни организации може да се сметаат оние кои поднеле завршна сметка или дале изјава, кои

вкупно се 3.938, односно 1.388 организации поднеле завршна сметка и 2.550 поднеле само изјава/одлука.

Одржливоста продолжува да биде клучен предизвик, а тоа го потврдуваат и финансиските показатели кои се однесуваат на граѓанските организации. Имено најголем дел (65 %) од организациите поднеле само изјава/ одлука што значи дека имаат буџет под 153.750 МКД (2.500 ЕУР), понатаму малиот број вработени во граѓански организации и, последно, нивната финансиска зависност од донации и грантови.

ЦРМ располага и со податоци за вкупните приходи и расходи на организациите. Вкупните приходи на ГО, според последните податоци за 2014 г., биле 5.013.688.061 МКД (81.523.383 ЕУР), а поголемиот дел од средствата (68 %) се од донации и грантови, проследени со други приходи 20 %. Оттука, според податоците постои зависност на организациите за опстанок од донации и грантови. Вкупните приходи на ГО сочинуваат 0.96 % од националниот БДП за 2014 година.

Вкупните расходи на ГО во Македонија биле 3.704.224.522 МКД (60.226.397 ЕУР), од нив „други трошоци“ кои се најголеми (59 %) покриваат ставки како давачка за платен промет, односно клучните трансакции за директни активности), камати на кредити и позајмици, премии за осигурување, дневници и патни трошоци за деловни патувања и др. Расходите за плати и трошоци поврзани со нив се 16 %, издатоци за повремени и привремени работи, авторски хонорари се 13 %, и расходи за помош, донации и други давачки 12 %. Вреди да се спомене дека сите расходи кои се однесуваат на плати/ хонорари, т.е. ангажирање персонал во ГО, сочинуваат скоро третина (30 %) од вкупните расходи¹¹.

Постојат различни причини за појава на „вишок“ средства меѓу приходите и расходите на организациите. Дел од проектите кои ги спроведуваат организациите се повеќегодишни и тоа може да предизвика евидентиран прилив на средства во една година, да се јават како расходи во текот на следната година. Другите извори на средства (економски активности, членарини и сл.) кои исто така може да придонесат

за создавање вишок во дадена година, организациите согласно начелото на непрофитност, таквиот вишок го користат за целите кои им се предвидени во статутот, вклучително и да се пренесе во следните години.

Друг показател за предизвикот на одржливост со кој се соочуваат организациите во 2015 г. се резултатите од прашалникот. Имено, секоја организација просечно има 1,5 различни извори на финансирање кои изнесуваат повеќе од 10% од буџетот на организацијата. Помалку од третина (27 %) имаат два извори и 10 % од организациите имаат 3 извори над 10 %. Приближно половина (46 %) имаат само еден извор на средства над 10 %. Освен недостигот од диверзифицирано портфолио на организациите, резултатите ја потврдуваат и зависноста од странски донации ако се земе предвид дека на мнозинство (62 %) од граѓанските организации за 2014 г. извор на финансирање им се странски донации и скоро половина од организациите (44 %) прибираат средства од членарини.

Бројот на вработени во граѓанските организации според податоците на ЦРМ за 2015 г. е 1.990 и покажува тренд на зголемување од 2013 г. кога бил 1.839 и 2014 г. кога бил 1.897. Бројот на вработени во ГО за 2015 г. е 0,28 % од вкупниот број на вработени во Македонија¹². Ова го потврдува и прашалникот, во кој половина од организациите (54 %) немаат вработен и 12 % имаат само еден вработен, додека 23 % имаат од 2 до 5 вработени. Повеќето лица во граѓанските организации се вклучени преку авторски договори или договори на дело. Малиот број на вработени упатува на неодржлива база на човечки ресурси.

Граѓанските организации во 2015 г. дејствувале главно во полето на добро владеење (демократија, човекови права, владеење на правото), образование, наука и истражување, животна средина, култура и друго.

Покрај традиционалните активности кои продолжија да ги спроведуваат граѓанските организации, во 2015 година, неформалното здружување и собириите беа исто така практикувана форма на застапување. Граѓанското општество покажа потенцијал

11 Велат, Д. (2016) Извештај за економската вредност на непрофитниот сектор во земјите од Западен Балкан и од Турција [Интернет] Скопје, БЦСДН. Адреса <<http://goo.gl/u8LU0i>> [Посетена на: 1.2.2016]

12 Процентот е добиен од последните расположливи податоци на ДЗС за вработени лица за третото тромесечје од 2015 г.

кон созревање, и тоа континуирано низ годината барајќи отчетност од институциите и своја рамноправна вклученост со другите политички актери во наоѓањето излез од кризата. Организациите како Црвен крст на РМ, Македонското здружение на младите правници, УНХЦР и ИОМ, ја потврдија својата професионалност и хуманитарна улога преземајќи го и водејќи го процесот на безбедно преминување на бегалците низ Македонија.

2.4. СПЕЦИФИКИ И ПРЕДИЗВИЦИ ВО ПРИМЕНАТА НА МАТРИЦАТА ВО МАКЕДОНИЈА

Извештајот од следењето на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество е подготвен врз основа на развиената матрица за следење. Матрицата претставува сложен збир на области, подобласти, стандарди и индикатори и обезбедува сеопфатно следење и прецизно ја отсликува постоечката околина за развој на граѓанското општество во Македонија.

Извештајот за следење е корисна алатка која обезбедува квалитетни податоци, анализа и препораки кои даваат поддршка во која насока да се подобруваат и креираат државните политики за развој на граѓанското општество. Уште повеќе, анализата на состојбите во практика дава можност за согледување на недостатоците, како и позитивните примери на сите чинители на граѓанското општество.

Круцијална е поврзаноста на извештајот со напорите на ЕУ за следење согласно развиените „Насоки за поддршката на ЕУ за граѓанското општество во земјите од проширувањето 2014-2020“. Со првиот извештај проектниот тим на МЦМС имаше важна и предизвикувачка улога и успеа да обезбеди соодветно ниво на податоци кои се пренесоа во основниот извештај за граѓанското општество подготвен од ТАКСО (TACSO) врз основа на новоразвиените насоки на ЕУ. Овој извештај послужи како основа за поставување на национални цели во насоките на ЕУ во текот на 2015 г. за Македонија, како и за подготвување на конечните инструменти за следење на состојбите. Анализата на состојбите од овој извештај треба да биде значителен придонес кон првиот извештај со-

гласно новата методологија за следење на насоките на ЕУ.

Постојат повеќе специфични прашања на кои треба да се посвети внимание и кои треба да бидат опфатени во следниот период. Слично како и минатата година, предизвик е обезбедувањето квалитетни податоци за основни параметри за граѓанското општество (бр. на ГО, вработени итн.), бидејќи тие не се бесплатно достапни, ниту пак ја одразуваат докрај вистинската слика за граѓанските организации. Потребно е поттикнување анализа и следење на зачестените неформални здружувања, притисоците и ограничувањата со кои се соочуваат, следење на граѓанското образование за младите, како и можностите граѓанските организации да испорачуваат неформални услуги. Освен на овие теми, потребно е и понатаму да се посвети внимание на обезбедување податоци и анализа за државното финансирање на граѓанските организации, како и анализа на граѓанскиот дијалог и соработка со државните институции.

3. МЕТОДОЛОГИЈА

3. МЕТОДОЛОГИЈА

3.1. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП

Следењето на овозможувачката околина го опфати периодот од јануари до декември 2015 година. Поради спецификите во контекстот на земјата, користени беа примарни и секундарни извори на податоци. Во третата година од следењето, беа согледани состојбите согласно сите поставени стандарди (24) и индикатори (152) во матрицата за следење.

Следењето се спроведе со користење веб-прашалник како инструмент за прибирање примарни податоци. Веб-прашалникот, развиен од проектниот тим на МЦМС во третата година од спроведувањето на следењето, беше ревидиран од страна на ЕЦНЛ како и експерт за дизајн на прашалници и понатаму прилагоден на македонскиот контекст. Прашањата доминантно го мерат искуството на организациите, додека има и прашања кои ја мерат перцепцијата.

При анализа на графиконите во извештајот, незначително малцинство се употребува за одговори помалку од 10 % од примерокот, мало малцинство за 11 % до 30 %, малцинство за 30 % до 50 %, мнозинство за 51 % до 70 % и големо мнозинство за повеќе од 70 %. Во извештајот во одредени графикони збирот на сите одговори е поголем/ помал од 100 %, поради заокружување на цел број со цел поедноставно прикажување на резултатите. Исто така, во одредени графикони каде одговорите се мало малцинство од целиот примерок, а нивната анализа е клучна за разбирање на условите во кои дејствува граѓанското општество, се користат бројки наместо проценти.

Утврдувањето на репрезентативен примерок на граѓански организации во Македонија е предизвик. Пристапот до регистарот е ограничен бидејќи ЦРМ ја наплатува услугата, а уште попроблематично е тоа што не дава прецизна слика за активни и неак-

тивни граѓански организации. Земајќи ги предвид ограничувањата, оваа година веб-прашалникот во периодот од 15 ноември до 15 декември 2015 г. беше испратен до листа од 2.532 регистрирани граѓански организации согласно регистарот на ЦРМ од 2013 г. Добиени се одговори од 204 граѓански организации. Земајќи предвид дека бројот на одговори е значително зголемен наспроти изминатите две години и многу поразновиден¹³, упатува на примерок кој е репрезентативен за граѓанските организации во Македонија.

Извештајот во најголема мера се заснова на анализа на секундарни извори на податоци. Користени се документи од постоечкото законодавство кои се однесуваат на граѓанското општество, домашни извештаи и истражувања од граѓанските организации, меѓународни организации и органи на државната управа, меѓународни извештаи и истражувања кои се однесуваат на Македонија и интернет-портали и блогови.

Во текот на 2015 г. во рамките на Балканскиот фонд за јавни политики, избраните граѓански организации Здружението Конект и Институтот за демократија „Социетас цивилис“ подготвија документи за јавни политики кои имаа за цел да придонесат во областите кои проектниот тим ги идентификува во првиот извештај за овозможувачка околина од 2013 г. во Македонија како области со недоволно информации. Станува збор за подобласта 2.3. Државни политики и правна средина за вработување во граѓанските организации и подобласта 3.3. Поддржувачка околина за вклучување на граѓанските организации во обезбедувањето услуги. Документите за јавни политики од избраните организации во рамките на Балканскиот фонд се вклопени во соодвените делови од извештајот.

13 Прилог 2. Структура на примерокот

3.2. УЧЕСТВО НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО

Граѓанското општество беше вклучено во следењето на околината, од почетокот при проверката и прилагодувањето на матрицата на македонскиот контекст, како и подоцна при утврдувањето на методологијата за следењето. Понатаму, особено важна е вклученоста на граѓанските организации (204) кои дадоа одговор на веб-прашалникот за овозможувачката околина за развој на граѓанското општество, како и другите претставници на граѓански организации и органи на државната управа кои присуствуваа на промоцијата на вториот извештај во текот на март 2015 г. Граѓанските организации индиректно го поддржаа процесот на подготовка на овој извештај преку податоците од извештаите и истражувањата кои ги подготвуваат во рамките на областите во кои тие дејствуваат, а истовремено и се совпаѓаат со темите од матрицата за овозможувачка околина за развој на ГО, кои се следат во текот на годината.

3.3. НАУЧЕНИ ЛЕКЦИИ

МЕТОДОЛОШКИ ОГРАНИЧУВАЊА

Податоците за подготовка на извештајот за овозможувачка околина беа прибрани со користење секундарни и примарни извори на податоци.

Бидејќи веб-анкетата беше користена како единствен примарен извор на податоци, таа е добиена од ограничен број организации, кои се регистрирани во ЦРМ и оние кои имаат интернет-пристап.

Пристапот до базата на регистрирани организации од ЦРМ освен што не е бесплатен, тој исто така не е во целост прецизен. Имено листата не е прочистена и опфаќа и други организациски облици кои не се предмет на анализа. Друго ограничување кое произлегува од листата на организации од ЦРМ е тоа што податоците во неа се прибрани заклучно 2013 г. и тоа го ограничува пристапот до организациите кои се регистрирани во последните две години и нивните искуство во практика. Постапката на нивно ажурирање ќе повлече дополнителни финансиски импликации, за кои не беа предвидени средства во проектот.

Добиените одговори на веб-прашалникот од искуство на граѓанските организации не се подложени на дополнителна проверка и споредба со фактичката состојба и одговорите на органите на државната управа.

Граѓанските организации сите свои одговори не ги поткрепија со соодветни примери и факти, имајќи ја предвид чувствителната природа на дел од прашањата.

Во поглед на обезбедување секундарни извори на податоци, ограничување претставува недостигот од јавно објавени документи и информации од јавен карактер од страна на органите на државната управа и потребата од дополнителни напори и долготрајни процеси за обезбедување податоци согласно поднесени барања за пристап до информации од јавен карактер.

БЛАГОДАРНОСТ

Извештајот од следењето на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество е резултат на заедничките напори на проектниот тим и релевантните чинители на граѓанското општество.

Им се заблагодаруваме за соработката и поддршката на претставниците на граѓанските организации кои од почетокот на следењето на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество на годишна основа го даваат својот придонес со одговарање на прашалникот, како и со подготовка на анализи и извештаи во рамките на областите кои се следат согласно матрицата.

Голема благодарност и до другите чинители на граѓанското општество, како ДЕУ и меѓународните организации кои учествуваат на настаните и активно придонесуваат за застапување за подобрување на околината за граѓанско општество. Би сакале да им се заблагодариме и на проектниот тим на проектот ТАКСО за обезбедување податоци од листата на организации од ЦРМ за спроведување на прашалникот.

Особена благодарност до Миша Поповиќ за неговиот придонес кон подобрување на постоечката методологија од самиот почеток на следењето во Македонија и за подобрување на прашалникот и за негово прилагодување на локалниот контекст за 2015 година.

Извештајот се реализира со поддршката од вработените во МЦМС, Катерина Тунџева и Симона Трајковска кои го поддржаа процесот на обработка на дел од податоците од деск истражување и резултатите од анкетата.

За крај, благодарност изразуваме до ЕЦНЛ за досегашната експертска поддршка и за подготовка на регионалниот прашалник, како и до извршната канцеларија на БЦСДН за поддршка при спроведување на активностите и споделување на информациите.

4. НАОДИ ОД
СЛЕДЕЊЕТО

4. НАОДИ ОД СЛЕДЕЊЕТО

ОБЛАСТ 1.

ОСНОВНИ ЗАКОНСКИ ЗАГАРАНТИРАНИ СЛОБОДИ

ПОДОБЛАСТ 1.1.

СЛОБОДА НА ЗДРУЖУВАЊЕ

ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И УЧЕСТВО ВО ФОРМАЛНИ И ВО НЕФОРМАЛНИ ФОРМИ НА ЗДРУЖУВАЊЕ

Правото на основање и учество во формални и неформални форми на здружување и понатаму е загарантирано во Уставот на Република Македонија и правото на слободно здружување е доработено во Законот за здруженија и фондации (ЗЗФ)¹⁴ од 2010 г. Слободата на здружување се остварува преку здружување во здруженија, фондации, сојузи и организациски облици на странски организации за остварување на нивните цели, дејности и заштита на правата, интересите и уверувањата во согласност со Уставот и законите. Посебни закони ги уредуваат политичките партии, црквите, верските заедници и религиозните групи, синдикатите, коморите и други видови на здружување. Граѓаните можат слободно да се здружат за различни цели, единствено ограничено е правото на здружување ако програмата на организацијата и нејзиното дејствување е насочено кон насилно уривање на уставниот поредок на Република Македонија, поттикнување и повикување на воена агресија и разгорување на национална, расна или верска омраза или нетрпеливост, ако организацијата презема активности поврзани со тероризам, презема активности кои се спротивни на Уставот или закон и се повредуваат слободите и правата на други лица¹⁵.

14 Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/10 и 135/11)

15 Член 4, став 2, Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/10 и 135/11)

Физичките и правните лица се здружуваат без дискриминација. Малолетните лица може да основаат здружение со навршена 15-годишна возраст, додека може да членуваат со наполнети 14 години, со потпишана изјава за согласност за основање/ членување од нивниот законски застапник, додека лицата со ограничена деловна способност или лицата на кои им е одземена деловната способност можат да бидат членови на здружението со давање потпишана изјава за согласност на неговиот законски застапник¹⁶.

Уписот на формални граѓански организации се врши во ЦРМ во печатена форма (онлајн поднесувањето не е достапно за организации). ЦРМ е должен во рок од 5 дена од денот на поднесувањето на пријавата за упис да донесе решение за упис во регистарот. Според официјалната тарифа на ЦРМ¹⁷, услугата за упис на останати субјекти (во кои влегуваат здруженијата и фондациите) изнесува 2.452 МКД и е поскапа од тарифата за регистрирање трговец поединец (1.952 МКД) и ДОО/ДООЕЛ (2.399 МКД), додека единствено повисока е тарифата за основање на А.Д. и изнесува 3.852 МКД.

И покрај обврската на Министерството за правда (МП) да го следи спроведувањето на ЗЗФ, сè уште отсуствува континуирано и систематско следење¹⁸.

16 Член 15 и 19, Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/10 и 135/11)

17 Централен регистар на Република Македонија (2016) Тарифа на Централниот регистар на РМ [Интернет] Скопје, ЦРМ. Адреса: <<https://goo.gl/oe3HVN>> [Посетена на: 10/3/2016]

18 Огненовска, С. (2015) Документ за јавни политики: Извештај за спроведувањето на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор за периодот јуни 2012 - декември 2014 [Интернет] Скопје, МЦМС. Адреса <<http://goo.gl/xRX3Xu>> [Посетена на: 1.6.2015]

НЕФОРМАЛНО ДЕЈСТВУВАЊЕ

Законодавството не предвидува ограничувања или санкции за неформалните здружувања. Група граѓани може да се здружат и да дејствуваат неограничено без потреба формално да се регистрираат. Неформалните здружувања беа особено практикувани во текот на 2015 г. и досега во практика не се забележани ограничувања од аспект на потребата за регистрација.

ВМРЕЖУВАЊЕ НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ

Граѓанските организации можат слободно да се вмрежуваат во земјата и во странство (да основаат и да членуваат во различни форми на мрежи) без ограничувања. Според анкетата на ТАКСО за идентификација на мрежите, приближно 60 % од граѓанските организации навеле дека членуваат во една или во повеќе мрежи¹⁹. Во Македонија се идентификувани вкупно 60 мрежи кои дејствуваат и се најмногу активни во секторите: човекови права, развој на граѓанското општество, демократија и владеење на правото.

Анкетата покажува дека за членување на ГО во меѓународна мрежа најголем дел од организациите 92 %²⁰, не се соочиле со пречки од страна на националните власти, додека оние кои навеле дека имаат пречки, под тоа подразбираат проблеми со името при регистрација, недостиг од финансиска поддршка за членство во глобални мрежи.

ВМESHУВАЊЕ НА ДРЖАВАТА ВО ВНАТРЕШНИТЕ РАБОТИ НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ

Во член 10 од ЗЗФ се гарантира независноста во управувањето, определувањето и остварувањето на целите и дејностите утврдени во статутите на граѓанските организации.

Законот за лустрација кој даваше основа за потенцијално вмешување на државата во внатрешните работи на организациите беше укинат²¹ на 1 септември 2015 г.

Во 2015 г. започна и подготовката на нова стратегија за антикорупција, која беше и споменувана во претходните извештаи како потенцијален ризик за вмешување во работата на граѓанските организации. Во новата програма и акциски план не се предвидени промени во законската регулатива поврзана со здруженија и фондации, а претпазливоста е насочена кон саморегулација на граѓанскиот сектор.

Меѓутоа како закана за слободата на здружување и нарушување на основните принципи на кои почива граѓанскиот сектор има неколку одредби од Кривичниот законик²² кои го дефинираат терминот службено лице. Имено, во членот 122 став 4 како службено лице кога тоа е означено како сторител на кривично дело, меѓу другите се наведуваат и овластените лица за застапување здруженија, фондации, сојузи и организациски облици на странски организации, спортски здруженија и други правни лица во областа на спортот. Ваквото вклучувањето лица кои не извршуваат никаква службена должност, нити активности од јавен интерес или употреба на јавни средства, директно се коси со меѓународните стандарди за слобода на здружување и дејствување на граѓанските организации. Се поставува прашањето која службена должност може да злоупотреби застапник на здружение или фондација.

ОБВРСКИ ЗА ФИНАНСИСКО ИЗВЕСТУВАЊЕ КОН ДРЖАВАТА

Законот за сметководство на непрофитни организации²³ го регулира финансиското работење на организациите. Од неговото донесување во 2003 г., известувањето на граѓанските организации е во две форми. Согласно Законот за сметководство на непрофитни организации, организации се должни да состават основни финансиски извештаи, и тоа: биланс на состојбата, биланс на приходите и расходите и белешки кон финансиските извештаи²⁴. За непрофитните орга-

19 Чаушоска, Ј., Стојанова, Д. (2016) Перцепцијата на граѓанските организации за вмрежувањето: Deskriptивен извештај од истражувањето за идентификација на мрежите во Република Македонија. Скопје, МЦМС и ТАКСО.

20 Чаушоска, Ј., Стојанова, Д. (2016) .

21 Законот за престанување на важење на Законот за определување услов за ограничување за вршење јавна функција, пристап на документи и објавување на соработката со органите на државната безбедност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 143/15)

22 Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/2013, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 41/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, 196/15 и 226/15).

23 Закон за сметководството на непрофитните организации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 24/2003, 17/2011 и 154/2015).

24 Член 17, Закон за сметководството на непрофитните организации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 24/2003, 17/2011 и 154/2015).

ГРАФИКОН 1.

Дали Вашата организација се соочила со следниве ситуации?

низации, пак, чијашто вкупна вредност на имотот или годишниот приход е помал од 153.750 МКД (2.500 ЕУР), не се обврзани да составуваат финансиски извештаи, што е олеснително ако се земе предвид дека 65 % од организациите влегуваат во оваа категорија. Годишните сметки ги доставуваат до Управата за јавни приходи (УЈП) и до ЦРМ до крајот на месец февруари наредната година. ГО со закон се обврзани да ги објавуваат годишните извештаи до 30 април од тековната година, за претходната.

Во Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор 2012-2017²⁵ е предвидена активност за анализа на спроведување на Законот за сметководство на непрофитните организации, со цел да се утврдат потребите за подобрување на финансиското работење за да биде соодветен на потребите и природата на граѓанските организации. Иако оваа активност е предвидена во акцискиот план на Стратегијата, сè уште не е спроведена²⁶.

ИНСПЕКЦИИ И ПРИТИСОЦИ

Надворешната контрола пред сè доаѓа од инспекциски служби како што се инспекторатите, организационските единици во рамките на другите органи на државната управа и организациските единици во рамките на единиците на локалната самоуправа и градот Скопје кои имаат инспекциски надлежности²⁷.

Во практика, како и во минатите години, согласно прашалникот, граѓанските организации генерално не се соочиле со случаи на прекумерни инспекции и потешкотии во функционирањето поради контрола од надворешна природа, сепак се истакнуваат неколку примери на вмешувања и случаи на индиректни притисоци во нивното работење. Најчесто споменувани во однос на сите наведени можни притисоци и инспекции (графикон 1) се прекумерните административни барања и надзор за 25 организации, а добивањето нелегитимни напади било случај кај 19 организации.

Граѓанските организации во текот на 2015 година како примери за инспекции и притисоци наведуваат: закани за демолирање простории, несоодветни медиумски текстови, посета од трудова инспекција, потешкотии во обезбедување визи за странски државјани од Министерство за внатрешни работи (МВР), ненајавена посета од финансиска полиција, невклучување во состаноци, административни потешкотии, непочитување договорни обврски од страна на државни и локални институции, вербални напади/ притисоци од страна на претставници на државни институции по дадени критики за работата на институциите, или пак, по објавување на истражувања и анализи, во кои се посочуваат неправилности во работата на одредени институции, континуирани напади од страна на членови на владејачката партија на провладин медиум и на социјални мрежи, говор на омраза на уметнички графити и лого на јавен сид.

25 Влада на Република Македонија (2012) Стратегија за соработка на Владата со граѓанското општество (2012-2017) [Интернет] Скопје, Влада на Република Македонија. Адреса: <<http://goo.gl/vv3xNg>> [Посетена на: 1/2/2016]

26 Огненовска С. (2015)

27 Миов, Н. (2015) Прирачник за економски активности: Вршење дејност од граѓанска организација.

[Интернет] Скопје, МЦМС и ЕЦНЛ Адреса <<http://goo.gl/K86u05>> [Посетена на: 1.9.2015]

Друг пример за притисок евидентиран во текот на 2015 г. е посетата на организацијата Цивил од страна на полицајци²⁸ кои биле на информативен разговор токму за време на протестите во мај. Организацијата Цивил²⁹ исто така била оневозможена да организира двочасовен настан во Битола, по одговорот од општината дека просторот за одржување настан веќе е зафатен.

САНКЦИИ И ЗАТВОРАЊЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Законот за здруженија и фондации во член 63³⁰ предвидува дека организацијата престанува да постои ако се исполнети следниве претпоставки: донесена одлука за престанок на постоење во согласност со статутот, поминато двојно повеќе време од времето предвидено за одржување седница на највисокиот орган утврден со статутот, а таа не е одржана, во две последователни години не е поднесена завршна сметка во согласност со закон, истечено е времето определено со статутот, кога основањето на организацијата е за определено време, статусна измена која предвидува престанок на постоењето, донесена одлука на надлежен суд, започнат е процес на стечај и спроведена ликвидација. Дополнително организацијата може да престане и ако бројот на членовите на организацијата се намали под бројот определен за основање. За престанок на организацијата според член 64 од ЗЗФ се води судски процес и одлука донесува надлежниот суд.

Освен санкциите предвидени во ЗЗФ и други закони кои директно ја регулираат работата на здруженијата и фондацииите, тие се изедначени со другите правни лица.

ЗЗФ во прекршочните одредби предвидува повисоки индивидуални глоби за одговорните лица во организацијата³¹ во износ од 18.450 до 184.500 МКД (300 до 3.000 ЕУР), заради непријавување промени во ЦРМ и во друг случај доколку организацијата има статус од

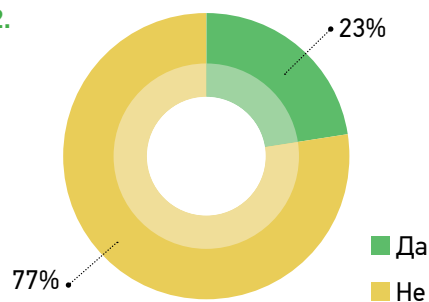
јавен интерес, а не поднесе финансиски и наративен извештај.

ОСТВАРУВАЊЕ СРЕДСТВА ОД ВРШЕЊЕ ДЕЈНОСТ (ЕКОНОМСКИ АКТИВНОСТИ)

Законодавството овозможува организациите да прибираат средства на различни начини и од различни извори во согласност со законот и со статутот, како што се: членарини, основачки влогови, доброволни прилози, донации, дејности со кои се стекнува добивка, кирии и закупнини, приходи од инвестиции, дивиденди итн³². ЗЗФ дополнително утврдува и ограничувања под кои профитната дејност може да се врши во здруженија и фондации³³. Трудовото и даночното законодавство, законите од областа на облигациските односи, платниот промет, девизното работење и закони кои директно ја регулираат секоја дејност го регулираат вршењето економски активности на организациите. Посебно прашање е евиденцијата и администрирањето во услови на вршење дејност, како и сметководството кое се разликува за непрофитни организации и трговски друштва³⁴.

Членот 12 од ЗЗФ на организациите им овозможува да вршат дејности со кои може да стекнат добивка (економски активности), ако дејноста е поврзана со целите утврдени со статутот и доколку се оствари добивка, таа мора да биде употребена за истите цели. Стекнатата добивка не може да се распределува меѓу основачите, членовите, членовите на органите, директорите, вработените или кое било друго лице поврзано со нив. Добивката може да се употреби за финансирање на сите редовни активности на организацијата, вклучувајќи ги трошоци за редовни плати на вработените.

ГРАФИКОН 2.
Дали Вашата организација врши економски активности?

28 Нова ТВ (2015) Двајца полицајци „на посета“ во Цивил [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса <<http://novatv.mk/index.php?navig=8&vest=22544&cat=2>> [Посетена на: 10/3/2016]

29 Нова ТВ (2015) Талевски забранил настан на Цивил во Битола [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса <<http://novatv.mk/index.php?navig=8&cat=2&vest=23024>> [Посетена на: 10/3/2016]

30 Член 63, Закон за здруженија и фондации

31 Член 93, Закон за здруженија и фондации

32 Член 48, Закон за здруженија и фондации

33 Член 12, Закон за здруженија и фондации

34 Миов, Н. (2015)

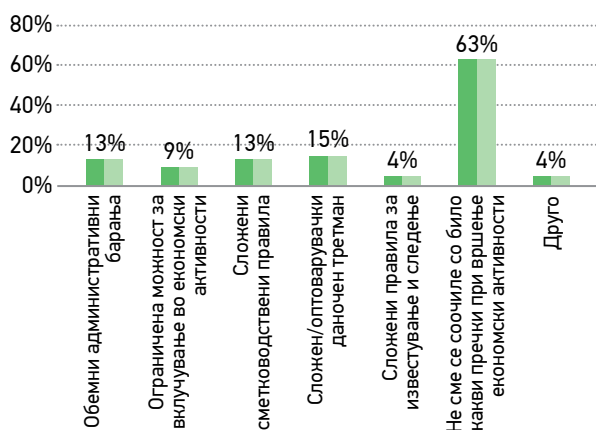
Бидејќи вршењето економски активности понекогаш подразбира и готовински плаќања, важен е и Законот за регистрирање готовински плаќања³⁵. Според него³⁶, оние кои вршат промет на добра и промет на услуги за кој плаќањето не се извршува по банкарски пат (готовински плаќања), должни се да воведат и користат одобрен фискален систем на опрема за регистрирање готовински плаќања и задолжително да издаваат сметка за извршениот промет, односно услугата.

Економски активности врши скоро секоја четврта организација (23%) која одговорила на прашалникот.

На организациите кои вршат економски активности им беа понудени повеќе одговори да наведат со какви пречки се соочиле при вршењето економски активности. Мнозинство од организациите (63 %) не се соочиле со какви било пречки, додека мало малцинство (15 %) сметаат дека е сложен даночниот третман, поднеднакво мало малцинство организации се соочуваат со административни (13 %) и сметководствени потешкотии (13 %).

ГРАФИКОН 3.

Дали Вашата организација се соочи со кои било од следниве пречки при вршењето економски активности?

Како пречки за вршење економски активности во отворените прашања организациите ги наведуваат: потребата за користење фискални апарати, намалениот праг на реализирани приходи од 1.000.000 МКД (16.260 ЕУР) при што во таков случај организациите

35 Закон за регистрирање готовински плаќања („Службен весник на РМ“ бр. 31/01; 42/03; 47/03; 40/04; 70/06; 126/06; 88/08; 133/09; 171/10; 185/11; 6/12; 79/13; 188/13; 115/2014; 129/2015; 154/15 и 23/16).

36 Член 2, Закон за регистрирање готовински плаќања

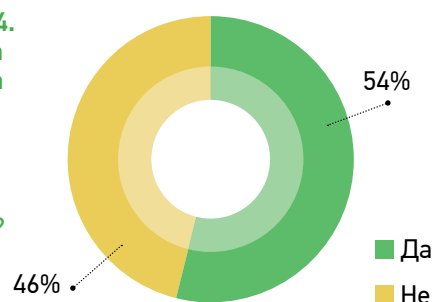
треба да станат обврзници на данокот на додадена вредност (ДДВ).

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ СТРАНСКА ПОДДРШКА

Законодавството не предвидува ограничувања (пр. административни или финансиски оптоварувања, предодобрувања или канализирање на финансиите преку специфични тела) за добивање странски финансии. Во 2015 г. странските донатори се појавуваат како извор на средства кај повеќе од половина (62 %) од граѓанските организационии одговориле на прашалникот. Големо мнозинство (95 %) од организациите кои добиле средства не се соочиле со какви било пречки од државните институции во поглед на добиените средства од странски извори. Петте организации кои се соочиле со дополнителни обврски при добивање средства од странски донатор, наведуваат: процедурата за ослободување проекти од ДДВ, прекумерна контрола при планирање на буџетите од страна на Секторот за централно финансирање и склучување договори (ЦФЦД) во рамките на Министерството за финансии (МФ), побарувања за известување кои излегуваат надвор од процедурите на организацијата и генералните процедури на ПРАГ, доцнење на уплатите на ратите кои ја загрозуваат ликвидноста на организацијата и сл.

ГРАФИКОН 4.

Дали Вашата организација добила средства од странски донатори во 2015 година?

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ ДОМАШНА ПОДДРШКА

ЗЗФ овозможува организациите да стекнуваат приходи од поединци и од претпријатија³⁷. Клучен во поттикнувањето на домашната поддршка треба да биде Законот за донации и спонзорства во јавните дејности (ЗДСЈД)³⁸ кој предвидува даночни олеснувања за давателите на донации за проекти од јавен интерес. Според член 13 од ЗДСЈД, се утврдува дека

37 Член 48, Закон за здруженија и фондации

38 Закон за донации и за спонзорства во јавните дејности („Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/06; 86/08; 51/11, 28/14 и 153/15)

поединци имаат право да го намалат данокот за износот на донацијата, но не повеќе од 20 % од од годишниот даночен долг на давателот на донацијата, а најмногу до 24.000 МКД (390 ЕУР). Претпријатијата може да користат даночно ослободување во износ од 5 % во случај на донација и 3 % во случај на спонзорство.

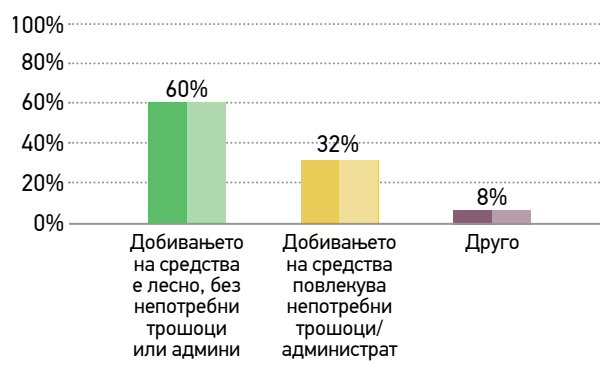
Меѓутоа, истражувањето кое го спроведе Конект покажува дека ЗДСЈД не е ефективен во поттикнување на донациите³⁹. Неговите решенија им се пред сè од значење на компаниите кои даваат големи донации, но не и за секојдневните донации. Реалниот ефект на законот е малите донации да ги турка во неформалната сфера и да ги обесхрабрува поголемите донации кои не може да се направат неформално. Анализата упатува и на многу мала комуникација меѓу ГО и бизнис-секторот, во голема мера резултат на недостаток на иницијатива од страна на ГО. Граѓанските организации коишто се вклучени во мобилизирање средства од бизнис-секторот⁴⁰ не го прават тоа стратешки обмислено, систематски и континуирано. Исто така, истакнат е наодот дека значаен дел од бизнис-секторот не е заинтересиран за корпоративна филантропија.

Податоци за бројот на поединци и претпријатија кои го користеле данокот се достапни на годишно ниво од различни органи на државната управа: МП, МФ и УЈП⁴¹. Последните достапни податоци се од 2013 година. Имено, според нив, бројот на индивидуални донатори за 2013 изнесува 72, додека бројот на правни субјекти кои побарале даночно ослободување по однос на донација е 538, од кои на 468 им било одобрено.

Според прашалникот, речиси половина (45 %) од организациите кои одговориле на прашалникот добиваат средства од домашни приватни донатори (физички, правни лица и приватни фондации). Орга-

низациите кои добиле средства биле прашани и да изберат кој од понудените одговори се совпаѓа со искуството кое го имаат при добивање средства од домашни донатори. За мнозинството од организациите (60 %) добивањето на овие средства е лесно без дополнителни трошоци или административни обврски. Сепак третина (32 %) смета дека добивањето средства од домашни донатори повлекува трошоци или административни обврски. Осум организации навеле и други предизвици од искуството од добивање средства од приватни донатори, како што се потреба од интензивна комуникација и долгогодишно партнерство, отежната исплата, приватните донатори (поединци и претпријатија) се обично ентузијастички и поддржувачи на активностите, некои имаат ниско ниво на разбирање на потребата од донации и бараат интерес за себе.

ГРАФИКОН 5.
Какво е Вашето искуство со добивање средства од приватни донатори?

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

1.1. СЛОБОДА НА ЗДРУЖУВАЊЕ

ЗЗФ кој директно ја регулира слободата на здружување е солиден и прогресивен закон и овозможува неформално здружување и независност во работењето на организациите, како и прибирање средства од различни извори (домашна, странска поддршка и економски активност итн.). Сепак **ЗЗФ не е целосно функционален бидејќи одредени подзаконски акти не се усвоени** (државно финансирање, даночни олеснувања). Дополнително ЗЗФ ја ограничува можноста за здружување на малолетни лица и лица без деловна способност, а предвидува и повиоки санкции за индивидуалните одговорни лица отколку за организациите, што не е во линија со најдобрите практики. Иако ЗЗФ ја регулира независноста

39 Карајков, Р. (2015) Истражување на ставовите, верувањата и практиките за прибирање ресурси и соработка помеѓу граѓанските организации и приватниот сектор. [Интернет] Скопје, Здружение Конект. Адреса < <http://goo.gl/XV2JHl> > [Посетена на: 1.2.2015]

40 Карајков, Р. (2015)

41 Смилевски, Б. (2015) Анализа на трошоците и придобивки од даночните поттикнувања во законот за донации и спонзорства во јавните дејности. [Интернет] Скопје, Здружение Конект. Адреса < <http://goo.gl/XV2JHl> > [Посетена на: 1.2.2015]

во функционирањето на организациите, забележани се, иако кај мал дел од организациите, одредени индиректни притисоци преку инспекции и други методи. Од друга страна, кога организациите се запрашани за примери на вмешување на државата во внатрешните работи, одговорите најчесто се однесуваат на законски дејствија на соодветните институции, како на пример инспекција од УЈП или од трудова инспекција, административни потешкотии и притисоци од државни службеници по дадени критики, говор на омраза во јавноста и сл. Можноста организациите да вршат економски активности е дадена во ЗЗФ, меѓутоа сè уште организациите не ја користат, а дополнително оптоварувачки се и одредбите во други закони кои го регулираат вршењето дејност кои ги изедначуваат организациите со профитните субјекти (Законот за данок на добивка, Законот за регистрирање готовински плаќања, Законот за данок на додадена вредност). Сè уште не е развиена домашната поддршка (индивидуални и корпоративни донации) поради неефективноста на ЗДСЈД, недостиг на комуникација и соработка меѓу бизнисите и ГО и незаинтересираност на бизнисите.

- ▶ Следење и унапредување на Законот за здруженија и фондации. Воспоставување меѓусекторска група за следење на спроведувањето на ЗЗФ, а потоа и пропишување одредби за олеснување на можностите за здружување на малолетни лица и лица без деловна способност. Измени во делот на санкции за поединци, да не бидат повисоки од организацијата, туку да бидат соодветно одредени.
- ▶ Измени во Казнениот законик. Потребна е иницијатива за измени на одредбите од Кривичниот законик кои ги дефинираат застапниците на здруженија и фондации како службени лица, а со тоа се повлекува и одговорност за злоупотреба на службената должност.
- ▶ Понатамошно унапредување на процесот на регистрација. Во соработка со ЦРМ, да се разгледаат можностите за изменување на регистрациските формулари да одговараат на спецификите на граѓанските организации. Овозможување „онлајн“ регистрација и издначување на цените за регистрација на здружение или фондација со оние на други правни лица.

- ▶ Споделување во јавноста/ на интернет и социјалните мрежи на случаите на вмешување и притисоци.
- ▶ Измени во законите кои го регулираат вршењето дејност со цел поттикнување можноста за вршење економски активности од страна на граѓански организации. Изземање на граѓанските организации од оданочување на добивката 10 %, предвидување олеснителни одредби во Законот за регистрирање готовински плаќања, во поглед на потребата од фискален апарат и намалување на глобите, како и подигнување на прагот од 1.000.000 денари за станување даночен обврзник согласно Законот за данок на додадена вредност.
- ▶ Унапредување на можностите за добивање странска поддршка, преку јакнење на капацитетите на институциите кои раководат со децентрализираните фондови на ИПА и олеснување на процедурите за регистрација на странски проекти во СЕП.

ПОДОБЛАСТ 1.2.

ДРУГИ ПОВРЗАНИ СЛОБОДИ

СЛОБОДА НА МИРНО СОБИРАЊЕ

Законот за јавни собири⁴² директно го обезбедува правото на собир на граѓаните. Пријавувањето мирни собири не е задолжително и согласно Законот, во член 3 определено е дека заради интересите на безбедноста организаторот на јавниот собир може да го извести МВР за неговото одржување и мерките што ќе бидат преземени. Практиката покажува дека правото да не го пријават мирниот собир го користат граѓанските организации, ако се има предвид дека не се евидентирани ограничувања како директен резултат на непријавување собир.

Во 2015 беше изменет Законот и усогласен со Законот за прекршоци⁴³ во скратена постапка, додека глобите беа намалени⁴⁴. Додаден е и нов член за

⁴² Закон за јавни собири („Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/95, 19/06, 119/06, 66/07, 152/15)

⁴³ Закон за прекршоци („Службен весник на Република Македонија“ бр. 124/15)

⁴⁴ Член 9, 10 и 10 б, Закон за јавни собири („Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/95, 19/06, 119/06, 66/07, 152/15)

водење евиденција за издавање прекршочни платни налози на сторителот на прекршоци утврдени во член 9 и 10 од страна на полицискиот службеник.

На странски лица им е дозволено свикување и одржување јавни собири, но за нив постои задолжителен услов кој налага собирот да биде пријавен и да биде добиено одобрение од МВР⁴⁵.

Практикувањето на слободата на собирање се интензивира во текот на 2015 г. преку различни акции и иницијативи. Катализатор на сите движења беше организираното дејствување на студентите кое започнаа во ноември 2014 г. Тоа го разбранува и активира граѓанското општество и во 2015 г. во текот на сите месеци од годината граѓани, ГО, неформални групи се собираа на улиците пред одредени институции заради изразување на своите мислења, ставови и застапување за промени. Серија на акции следуваа за изразување на незадоволството во различни области, како човекови права, демократија и владеење на правото, корупција, здравство, урбанизам, животна средина, работнички права, безбедност во сообраќај итн.

Студентското движење⁴⁶ силно и јасно во својата порака за квалитетно образование, по одржувањето јавни протестии и 14-дневна „окупација“ на Филозофскиот факултет и низа други факултети во Скопје, како и во Битола и во Штип, успеа да издејствува вклученост во процесот на создавање нов закон за високото образование и формирање работни групи составени од професори⁴⁷ и ротирачки членови од пленумот. Студентскиот пленум се прелеа и во Средношколскиот пленум⁴⁸ кој организираше бројни протестни маршови, особено во Скопје со учество на повеќе од 3.000 средношколци и други граѓани.

Слободата на собир беше особено практикувана по објавените аудиоснимки од прислушкувањето кое

го објави опозицијата. Меѓу објавените снимки, беа и разговорите на владејачката партија за прикривање на случајот на Мартин Нешковски, што доведе до продолжување на активностите на акцијата „Стоп за полициската бруталност“ кои имаат за цел спречување на полициската бруталност и се прелеаа во акцијата „Протестирам“. По случувањата на 5 мај, „Протестирам“ продолжи да практикува собирање на дневна основа и да бара оставка на Владата⁴⁹. Во текот на целиот месец во повеќе градови, секој ден во 18:00 часот се собираа граѓани и комуникацијата се одвиваше на социјалните мрежи.

Паралелно со овие случувања, во мај 2015 г. беше формирана и коалицијата Граѓаните за Македонија на иницијатива на СДСМ⁵⁰, кон која се вклучија 70 невладини организации и граѓани и други политички партии. Коалицијата повика на масовен граѓански протест на 17 мај 2015 пред Владата, кој продолжи со 50-дневно кампување. Ова водеше кон поставување и на друг камп пред Собранието на РМ, кој пак имаше за цел поддршка на Владата. Ваквите настани доведоа до започнување на преговорите во Пржино меѓу претставниците на четирите најголеми политички партии и меѓународната заедница. Покрај првичното активно учество на граѓанските организации во коалицијата Граѓаните за Македонија, тие понатаму не беа дел во преговорите во улога на подеднаков партнер⁵¹.

Други собири и акции кои е значајно да се споменат се граѓанската акција „Ајде - Платформа за граѓанска политика“ која организира протести⁵², како и петиција за собирање потписи за укинување на законите за хонорарците⁵³.

Дополнително значајна е акцијата „Го сакам ГТЦ“⁵⁴ за зачувување на автентичниот изглед на ГТЦ, при

45 Член 8, Закон за јавни собири („Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/95, 19/06, 119/06, 66/07, 152/15)

46 Студентски пленум (2015) Студентски пленум. [Интернет] Адреса: <http://www.studentskiplenium.org/> [Посетена на 1/3/2016]

47 Професорски пленум (2015) Професорски пленум. [Интернет] Адреса: <https://profesorскиplenium.wordpress.com/> [Посетена на 1/3/2016]

48 Средношколски пленум (2015) Средношколски пленум. [Интернет] Адреса: <https://srednoskolskiplenium.wordpress.com/> [Посетена на 1/3/2016]

49 #Протестирам (2015) #Протестирам [Интернет] Адреса: <http://protestiram.info/> [Посетена на 1/3/2016]

50 Граѓаните за Македонија (2015) Граѓаните за Македонија [Интернет] Адреса: <http://17maj.spinfoorgmk.webfactional.com/> [Посетена на 1/3/2016]

51 Мрежа 23 (2016) Зборот е збор! Како се спроведува договорот од Пржино? [Интернет] Скопје, Мрежа 23. Адреса <<http://goo.gl/l18KTs>> [Посетена на: 1.2.2016]

52 Ајде - Платформа за граѓанска политика (2015) Ајде [Интернет] Адреса: <http://ajde.org.mk/> [Посетена на 1/3/2016]

53 Ајде - Платформа за граѓанска политика (2015)

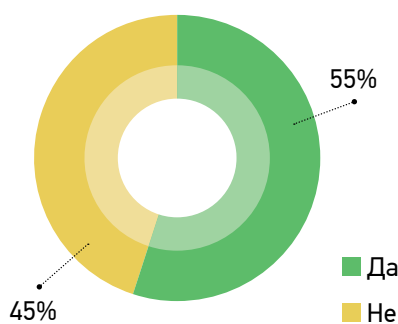
54 Го сакам ГТЦ (2015) Го сакам ГТЦ [Интернет] Адреса: <http://gosakamgtc.mk/> [Посетена на 1/3/2016]

што беше организиран референдум во Општина Центар пред кој следувааше кампања, кој за помалку од 10 % недоволна излезност не успеа, а сепак е добар пример за практикување демократија на локално ниво⁵⁵.

Понатаму други значајни собири на граѓаните се: Фејсбук-групата „Да го спасиме шеталиштето на кејот на Скопје“⁵⁶, протест против Апелациониот суд за пресудата за Кежаровски⁵⁷, иницијативата „Коце врати ни ги улиците“⁵⁸ за загинат велосипедист и неколку сообраќајни несреќи, маршови на солидарност за бегалците⁵⁹ и „Оди си Тодоров“, акција⁶⁰ која резултира со оставки на директори во Фондот за здравствено осигурување на Македонија⁶¹ по смртта на деветгодишно девојче кое не добило средства за лекување од Фондот.

ГРАФИКОН 6.

Дали сте учествувале на граѓански собир, индивидуално или преку вашата организација во 2015 година?

55 Нова ТВ (2015) Референдумот не доби цензус, битката за ГТЦ продолжува [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса: <http://novatv.mk/index.php?navig=8&vest=21911&cat=18> [Посетена на: 14/3/2015]

56 Фејсбук-група (2015) Да го спасиме шеталиштето на кејот на Скопје [Интернет] Адреса: <https://goo.gl/phwzIN> [Пристапено на: 14/3/2015]

57 Тиме.мк (2015) Пресудата за Кежаровски е казна за сите новинари [Интернет] Скопје, Тиме.мк. Адреса: <http://www.time.mk/c/fa96524b54/presudata-za-kezarovski-e-kazna-za-site-novinari.html> [Посетена на: 14/3/2015]

58 Фејсбук-настан (2015) Иницијатива „Коце врати ни ги улиците“ [Интернет] Адреса: <https://www.facebook.com/events/925390940861892/> [Пристапено на: 14/3/2015]

59 Радио МОФ (2015) Марш на солидарноста [Интернет] Скопје, Радио МОФ. Адреса: <http://www.radiomof.mk/foto-marsh-na-solidarnosta-niz-skopje-za-pravda-za-migrantite/> [Посетена на: 14/3/2015]

60 Фејсбук-настан (2015) #Протестирам! Оди си Тодоров! #Protestoj! Ik Todorov! [Интернет] Адреса: https://www.facebook.com/events/113255592342538/?active_tab=posts [Пристапено на: 14/3/2015]

61 Нова ТВ (2015) И вториот директор на Фондот за здравствено осигурување поднел оставка [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса: <http://novatv.mk/index.php?navig=8&vest=20485&cat=2> [Пристапено на: 14/3/2015]

Според одговорите на прашалникот за потреби на ова истражување, мнозинство претставници од граѓанските организации (55 %) учествувале во граѓански собир индивидуално или преку организација во 2015 г.

ОГРАНИЧУВАЊЕ НА СЛОБОДАТА НА МИРНО СОБИРАЊЕ

Ограничувањето на слободата на собирање е дефинирана во Законот за јавни собири. Според член 2а, јавен собир⁶² може да се случи секаде, освен во три случаи: до здравствени установи, на начин кој го оневозможува пристапот на возила на брза помош и го нарушува мирот на болните, до детски градинки и училишта додека децата престојуваат во нив и на автопатишта и магистрални патишта, на начин со кој се загрозува патниот сообраќај. Прекин на собирот е утврден во член 6, според кој МВР ќе го прекине одржувањето јавен собир во случаите кога истиот е насочен кон: загрозување на животот, здравјето, безбедноста, личната сигурност и имотот на граѓаните; вршење или поттикнување на вршење кривични дела утврдени со закон и загрозување на животната средина, како и кога неговото одржување е во спротивност со меѓународните договори со кои е предвидена обврска за непречено одвивање на сообраќајот.

Според извештаите на Хелсиншкиот комитет⁶³, за време на студентските протести имало случај на легитимирање на 8 лица, кои биле замолени да го напуштат јавниот собир поради сомнение дека би го нарушиле јавниот ред и мир. Друго ограничување кое е регистрирано е оневозможениот пристап до МОН при спонтаниот собир на студентите и нивниот обид да се вклучат во „јавната расправа“ која била во тек.

Средношколските пленуми⁶⁴ се соочија со притисоци и закани на различни начини: водење негативна кампања со дистрибуција на летоци и постери со вознемирувачка содржина од страна на непознати сторители, потоа притисоците беа засилени во форма

62 Член 2а, Закон за јавни собири („Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/95, 19/06, 119/06, 66/07, 152/15)

63 Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Двомесечен извештај за човековите права во Република Македонија за периодот ноември-декември 2014 г. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <http://goo.gl/s2vLr0> [Посетена на: 1.2.2016]

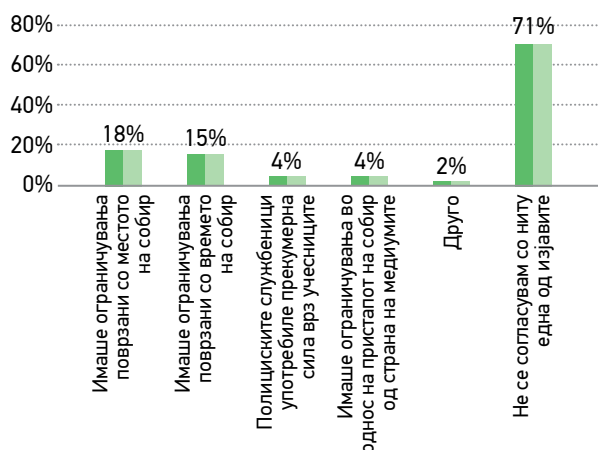
64 Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, март 2015. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <http://goo.gl/XGHngY> [Посетена на: 1.2.2016]

на директни закани, затворање на младите во училиштата од страна на претпоставени, закани за намалено поведение и оценки⁶⁵, наводи за поткуп упатени кон дел од родителите.

Собирањето на граѓанското движење „Протестирам“ кое од 5 до 16 мај 2015 г.⁶⁶ се случуваше секој ден во 18:00 часот беше ограничено од МВР во континуитет пристапот пред зградата на Владата по случувањата на 5 мај. Според Хелсиншкиот комитет, ваквото ограничување било неосновано, особено ако се земе предвид дека станува збор за мирни собири, а забележано било и порепресивно дејствување на полицијата пред објекти на институции од извршната власт и државните функциониери (Влада, МВР, Јавното обвинителство), а помалку кон Собранието на РМ.

ГРАФИКОН 7.

Ве молиме објаснете го Вашето искуство со избирање на наведените изјави со коишто се согласувате?

Со цел утврдување на ограничувања во практика, на организациите им беа понудени повеќе одговори од кои можеа да изберат повеќе согласно нивното искуство на терен. Големо мнозинство (71 %) од организациите кои учествувале на собир не се соочиле со ограничувања. Сепак мало малцинство (18 %) организации одговориле дека имало ограничувања поврзани со местото на собир и (15 %) дека била употребена прекумерна сила врз учесниците.

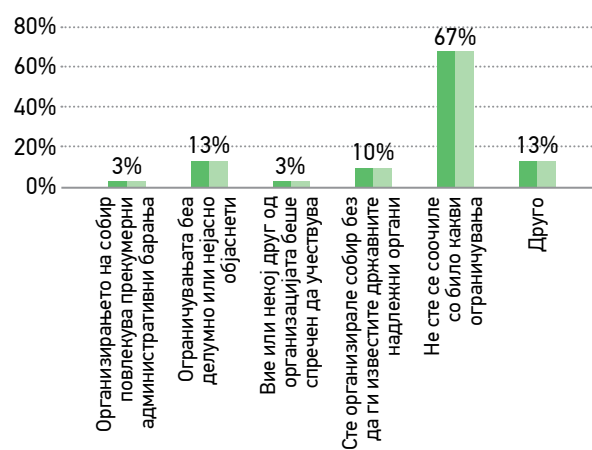
65 Средношколски пленум (2015) Средношколски пленум. [Интернет] Адреса: <https://srednoskolskiplenum.wordpress.com/> [Посетена на 1/3/2016]

66 Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, април-мај 2015. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <http://goo.gl/EETI9k> [Посетена на: 1.2.2016]

Покрај учеството, 30 организации (од вкупно 204) биле и организатори на граѓански собир. Заради согледување на нивното искуство со организација на собир во текот на 2015 г., им беа понудени повеќе одговори со можност да изберат повеќе. Дваесет организации од оние кои организирале граѓански собир не се согласиле со ниту една од наведените изјави што упатува на тоа дека не се соочиле со ограничувања, а три организации и организирале собир без најавување. Четири организации се соочиле со ограничувања кои биле делумно или нејасно објаснети, додека четири навеле и како примери се истакнуваат: легитимирање учесници од полициски службеници, ограничен јавен настан за работнички права во Битола, спречување на патување со автобус, и дека државни институции условувале кои лица се соодветни да настапат.

ГРАФИКОН 8.

Дали сте се соочиле со некоја од наведените пречки?

Потенцијален ризик за ограничување на слободата на мирно собирање е и точката 4.11 Неутрална зона околу Собранието предвидена во Планот на активности на Владата на РМ подготвен врз основа на Листата на итни реформски приоритети за РМ (Јуни 2015)⁶⁷ кои пак се засноваат на извештајот на експертите предводени од Прибе⁶⁸ во која се препорачува воспоставување на неутрална зона околу Собранието

67 European Commission (2015) Urgent Reform Priorities for the Former Yugoslav Republic of Macedonia [Internet]. Brussels, European Commission. Адреса: <http://goo.gl/r37PDX> [Посетена на: 1.3.2016]

68 Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in Spring 2015 [Internet]. Brussels, European Commission. Адреса: <http://goo.gl/xia4Z2> [Посетена на: 1.3.2016]

заради засилување на интегритетот и независноста на Собранието, интегритетот и слободата на пратеникот. Понатаму во рамки на оваа точка се предвидува забрана на манифестации во зоната и предвидување норми во случај на непочитување на неутралната зона.

УПОТРЕБА НА ПРЕКУМЕРНА СИЛА

Во полед на слободата на собирање и примената на прекумерна сила на собир, клучен е Законот за полиција⁶⁹. Имено законот во март 2015 г. претрпе значителни измени кои влијаат на мерките коишто може да ги преземе полицијата, а и предвидува видеоснимање⁷⁰.

Во март 2015 година, членовите 91 и 93 од Законот беа изменети. Во член 91 беа додадени нови четири средства за присилба и понатаму уредено е истите во кој случај се применуваат. Според тоа, при воспоставување нарушен јавен ред и мир во поголем обем полицискиот службеник е овластен да упати наредба на група лица да се разотидат и доколку не се разотидат, дозволено е да се употребат следните средства за присилба: физичка сила, полициска палка, електричен парализатор, хемиски средства, гумен куршум, службени кучиња, специјални возила за јавен ред и мир и пиротехнички-експлозивни средства. Овие средства може да се употребат само по наредба на полицискиот службеник кој раководи со акцијата.

Во член 93 беше додаден нов став 20. Употреба на технички средства за видеоснимање, со нов член 93-а со кој се дозволува полицијата да употреби технички средства за снимање видео за да обезбеди снимен материјал (видеозапис) за начинот на кој се презема дејствието од страна на полициските службеници. Предвидено е дека овој материјал треба да се чува шест месеци, по што се уништува, освен оној материјал кој претставува доказ во кривична или прекршочна постапка, со кој се постапува согласно закон.

Во практика, во најголем дел од случаите мирните собири беа обезбедени од страна на полициските службеници. Сепак во 2015 г. имаше зачестени ситуации на повеќебројност на полиција непропорцио-

нално со бројот на учесници на мирниот собир, како и случајот на 5 мај во кој полицијата употреби прекумерна сила.

Хелсиншкиот комитет потврдува дека на собирот настанало нарушување на јавниот ред и мир и дел од демонстрантите извршиле кривични дела и констатира дека биле исполнети условите од чл. 6 од Законот за јавните собири⁷¹, кога МВР може да го прекине одржувањето јавен собир.

СЛУЧАЈ НА УПОТРЕБА НА ПРЕКУМЕРНА СИЛА: ПРОТЕСТОТ НА 5 МАЈ

По објавувањето на снимките за убиството на Мартин Нешковски низ разговорите на високи владини функционери, на 5 мај преку мобилизација на социјалните мрежи беше одржан масовен собир пред Владата на РМ. И покрај првичното одржувањето мирен собир, група граѓани околу 22:00 ч. почнале да фрлаат објекти кон полицијата и Владата, чин по кој полицијата пристапува кон примена на сила и растурување на протестот. Хелсиншкиот комитет забележа дека полицијата при истиснувањето на граѓаните употребила несразмерна и прекумерна сила. Полициските службеници не ја ограничија употребата на сила само над агресивните учесници, туку неселективно удирале граѓани. Потоа полицијата пристапила кон неселективна и прекумерна сила при приведување на учесниците во протестот. Приведувањето продолжило и по завршувањето на протестот. Во 23:30 часот, полициските службеници влегле во повеќе објекти, помеѓу кои и библиотеката „Браќа Миладиновци“ и примениле несразмерна и прекумерна сила кон присутните во библиотеката под изговор дека дел од нив наводно биле учесници во протестот. Според Хелсиншкиот комитет, во периодот од 5 до 14 мај биле уапсени вкупно 42 лица осомничени за учество во толпа што спречуваат службено лице во вршење службено дејствие (член 384 став 1 од Кривичниот законик), од кои 12 лица се нашле во притвор, 1 лице во куќен притвор, 1 лице во бегство, а за 3 лица кои биле изведени пред судија по претходна постапка се одлучуваше дали ќе им се определи мерка притвор. Од барањата пристигнати до Хелсиншкиот комитет за правна помош најголем дел од лицата врз кои била употребена прекумерна сила од страна на полицијата се наоѓале на мала уличка веднаш до булеварот „Климент Охридски“, каде неколку полицијаци бркала група граѓани кои почнале да се кријат во влезови од згради.

69 Закон изменување и дополнување на законот за полиција („Службен весник на Република Македонија“ број 114/06, 6/09, 145/12, 41/14, 33/15)

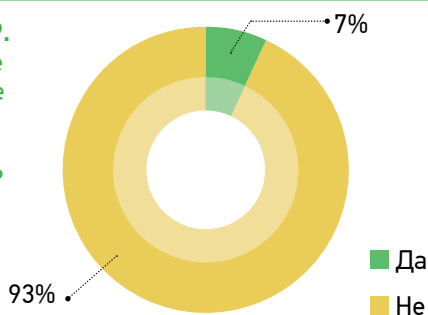
70 Член 93-а, Закон изменување и дополнување на законот за полиција („Службен весник на Република Македонија“ број 114/06, 6/09, 145/12, 41/14, 33/15)

71 Член 6, Закон за јавните собири („Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/1995; 19/2006 и 66/2007).

Одржувањето контрасобори во пракса се случува и истото беше обезбедено во 2015 г.

Само во два случаи кога анкетираниите организации организирале собир се соочиле со контрасобир, од кои едната организација се чувствувала заштитена од полицијата да го практикува правото на собир, а другата не се чувствувала заштитено.

ГРАФИКОН 9.
Дали кога сте организирале собир, сте се соочиле со контрасобир?

ПРИСТАП НА МЕДИУМИТЕ ДО СОБИРИ

Медиумите имаа пристап до собирите кои се случуваа во текот на годината. Ограничен бил пристапот на новинар на собирот на 5 мај⁷² при што тој и откако се идентификувал со својата картичка, бил нападна од страна на полицјата додека се обидува да ги следи настаните.

Важно е да се истакне дека со зголеменото практикување на слободата на собирање забележано беше неетичкото известување на протестите и јавните собири во медиумите⁷³, како и пораст на говорот на омраза⁷⁴ кон граѓаните како дел од граѓански движења, ГО и др.

СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ

Уставот на Република Македонија на граѓаните им ја гарантира слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, како и сло-

бодата на говорот, јавниот настап, јавното информирање и слободното основање институции за јавно информирање. Македонија е потписник и на неколку меѓународни спогодби и конвенции кои го потврдуваат правото на изразување. Сепак практичната имплементација на овие слободи останува да биде посакувана и мнението е дека политичките и/или економските центри на моќ, особено сопствениците на медиуми, можат да ја замолчат слободата на изразување по своја волја⁷⁵.

Исто така и Законот за граѓанската одговорност за навреда и клевета⁷⁶ ја гарантира слободата на изразување и информирање како една од битните основи на демократското општество. Иако станува збор за солиден закон, според препораките од извештајот на експертите предводени од Прибе⁷⁷, дадена е основа за негова анализа за изменување со цел намалување на случаи на клевета во судовите, кои најчесто се насочени кон новинари.

Општо земено во 2015 г. граѓанското општество беше слободно да изрази и да застапува различни активности, мислења и позиции на јавноста. Сепак, ако се земе предвид целокупната состојба со слободата на изразување, самоцензура и внимателност на страна на ГО е практикувана. Објавувањето на снимените разговори од страна на опозицијата, кое откри дека лица кои работат во граѓанско општество биле прислушкувани, влиајеше врз зголемена саморестрикција во комуникација и користење на комуникациските канали.

Околината во медиумите продлжува⁷⁸ да биде ограничена и поларизирана, со малку простор за ГО да ја претстават својата работа. Сепак, медиумите пренесуваа приказни за случаи на социјално вклучување, сиромаштија, здравство и др. Продолжи користење-

72 Human Rights Watch (2015) Macedonia: Police Violence at a Protest [Internet] Budapest, Human Rights Watch. Адреса: <https://www.hrw.org/news/2015/06/22/macedonia-police-violence-protest> [Посетена на: 22.6.2015]

73 Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, јануари 2015. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <http://goo.gl/Xt7zuo> [Посетена на: 1.2.2016]

74 Шулевска, Х., Голубовска, Ј., Младенова, В., Барлаковска, С. (2015) Анализа на состојбата со говорот на омраза во Република Македонија. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <http://goo.gl/UGXSQU> [Посетена на: 1.12.2015]

75 Georgievski, D. (2015) Media Sustainability Index 2015-Macedonia [Internet] Skopje, Media Development Center, Skopje. Адреса: <https://goo.gl/VrNSta> [Посетена на: 1.2.2016]

76 Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета („Службен весник на Република Македонија“ бр. 143/12)

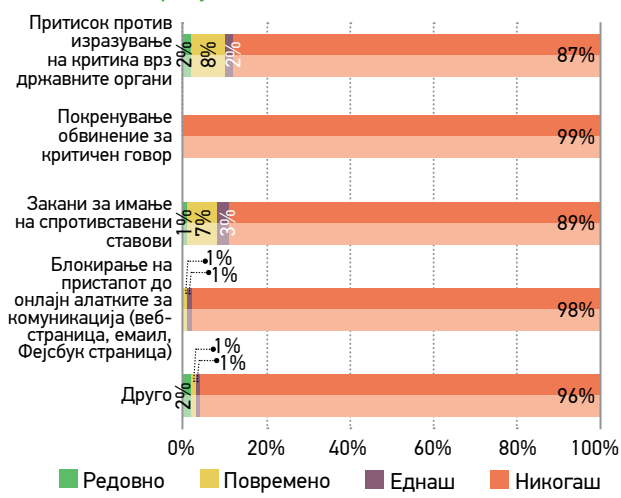
77 Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in Spring 2015 [Internet]. Brussels, European Commission. Адреса: <<http://goo.gl/xia4Z2>> [Посетена на: 1.3.2016]

78 УСАИД (2015) Индекс на одржливост на граѓанските организации (нацрт-извештај)

то на традиционалниот пристап кон медиуми, како прес-сооштенија, прес-конференции за информирање на својата работа. Многу ГО, особено неформалните иницијативи, значително ги користеа социјалните медиуми за да генерираат поддршка и да повикаат на акција за одредени прашања.

ГРАФИКОН 10.

Дали Вашата организација има искуство со некое од наведените незаконски ограничувања во однос на правото на слобода на изразување во 2015 година?

За да ја согледаме состојбата во практика, организациите беа прашани да ја изберат честотата со која се соочиле (имале искуство) со сите наведени незаконски ограничувања во прашањето по однос на правото на слобода на изразување во 2015 г. Мало малцинство од организациите (13 %) се соочиле со притисок против изразување критика на државните органи, како и мало малцинство (11 %) се соочиле со закани за изразување спротивставени ставови.

Од отворените одговори на организациите, како незаконски ограничувања на слободата на изразување ги истакнале: притисок да не критикуваат по веб-портали, административни бариери, долги постапки и доцнење со исплати на ЕУ проекти (ЦФЦД), вербални притисоци од лица од институции (по објавување на истражувања и критики), закани за потреба од напуштање простории по спроведена петиција, добронамерни совети по дадено мислење/ критика, притисоци за дадена критика во театарска претстава, ограничен пристап до информации од институциите, информативни разговори кај раководните лица, уапсени членови на протест, контракампања (критики) во провадини медиуми/ центар за комуникации

при владејачката партија, притисок врз организацијата и вработените, суптилни пораки на социјални мрежи и др.

Забележани беа и случаи во насока на трендот на ограничување на слободата на новинарите и разорување на слободата на новинарството. Состојбата ескалира во месец јануари со новинарот Кежаровски⁷⁹ кој во првичната пресуда беше осуден на затворска казна поради пишан збор во 2008 година. За таа цел, медиумските работници организираа мирен протест на кој ја искажаа својата загриженост за слободата на медиумите преку која се прави директен удар врз слободата на изразување и слободното информирање. Решението⁸⁰ беше обжалено од страна на Основното јавно обвинителство Скопје и во февруари жалбата беше отфрлена, а условниот отпуст потврден. Друг пример е лустрацијата во март 2015 г. на новинарката Јадранка Костова⁸¹.

ИНТЕРНЕТОТ Е ШИРОКО ПРИСТАПЕН И ДОСТАПЕН

Користењето и достапноста на интернетот во Македонија е во континуиран пораст. Бројот на интернет-корисниците, навлегувањето на интернетот во домаќинствата и претпријатијата со десет или повеќе вработени во Македонија е во пораст од 2011 година до денес⁸². Според податоците на Државниот завод за статистика⁸³, за користењето информа-

79 Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, јануари 2015. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <http://goo.gl/Xt7zuo> [Посетена на: 1.2.2016]

80 Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, јануари 2015.

81 Комисија за верификација на фактите (2015) Досие за Јадранка Костова [Интернет] Скопје, Комисија за верификација на фактите. Адреса: <http://www.kvf.org.mk/index.php/mk/2012-11-15-09-20-24/261-jadkos> [Посетено на: 1/3/2016]

82 Домазетовиќ, Н. (2015) Новите медиуми и демократијата: Улогата на интернетот и новите медиуми кон слободата на изразувањето во Република Македонија, Политичка мисла 49 – Делиберација во јавниот и во медиумски простор [Интернет] Скопје, ИДЦС и КАС. Адреса: <http://goo.gl/lddoo3> [Посетена на: 1.2.2016]

83 Сарачини, П., Медарски, Ф., Сандев, Л., Стефанов, Ј., Миленковски, С. (2015) Анализа: Македонија во дигиталната ера - меѓу правата и одговорностите при комуницирањето на интернет. [Интернет] Скопје, Македонски институт за медиуми. Адреса: <http://goo.gl/gtgYTW> [Посетена на: 1.2.2016]

тичко-комуникациски технологии во домаќинствата и кај поединци, објавени на 30 октомври 2015 г., 69 % од домаќинствата имале пристап до интернет од дома. Речиси сите (99,5 %) од домаќинствата со интернет-пристап, имале широкопојасно (фиксно или мобилно) поврзување на интернет.

ПРАВО НА БЕЗБЕДНО ДОБИВАЊЕ И ПРЕНЕСУВАЊЕ ИНФОРМАЦИ ПРЕКУ КОЈ БИЛО МЕДИУМ

Уставот го гарантира слободниот пристап до информациите, слободата на примање и пренесување информации. Ова право е загарантирано и со сите релевантни меѓународни документи ратификувани од Република Македонија.⁸⁴

Неодамнешна студија заклучува дека Македонија⁸⁵ има доволно добра легислатива која ги регулира медиумите, применлива во интернет-сферата без потребна дополнителна регулација на интернет-комуникацијата.

Законот за следење на комуникациите⁸⁶ ги определува условите во кои може да настане следење на комуникациските канали и се остварува единствено со постапка утврдена со овој закон, со која не се загрозуваат човековите слободи и права. Основната функција на Законот за следење на комуникациите е да ја уреди постапката за следење на комуникациите во Македонија, начинот на постапување, чување и користење на податоците, како и да обезбеди контрола врз законитоста на следењето на комуникациите.⁸⁷ Други релевантни закони за правото на безбедно добивање и пренесување информации преку кој било медиум се: Закон за електронските кому-

никации⁸⁸, кој нормативно го уредува односот меѓу државните органи надлежни за следење комуникации (Министерство за внатрешни работи - Управа за безбедност и контраразузнавање, Министерство за одбрана итн.) со телефонските оператори⁸⁹; Закон за заштита на приватноста⁹⁰, за остварување заштитата на приватноста на граѓаните во врска со материјалите кои произлегуваат од незаконското следење на комуникациите извршено во периодот 2008-2015 г. и Законот за кривичната постапка⁹¹ кој ја одредува процедурата за примена на посебните истражни мерки, меѓу кои и следењето на комуникациите. Исто така, ги регулира условите кои треба да настанат за да можат надлежните органи да побараат примена на ваквите мерки⁹².

За да ја согледаме состојбата во практика, организациите беа прашани да ја изберат честотата со која се соочиле (имале искуство) со сите наведени незаконски ограничувања во прашањето по однос на правото на слободно примање и пренесување информации во 2015 г. Од одговорите на граѓанските организации се согледува дека немале попречувања во остварување на ова право. Сепак четири организации биле изложени на незаконско следење на комуникациите и во отворените одговори упатуваат на поседување докази или сомневање за незаконско следење на комуникациите кои на свое барање ги добиле од страна на опозициската партија. Казни/ притисоци за членство во група на социјална мрежа имало во случаите на пленумите (професорски, наставнички и студентски).

Хелсиншкиот комитет го оценува чинот⁹³ на масовно прислушкување како прекршување на човековите права од највисок степен и апсолутна злоупотреба на можноста за следење на комуникациите, со што се загрозува владеењето на правото и правната сигурност во државата.

84 Здружение на новинарите на Македонија (2015) Анализа на медиумскиот систем во Македонија. [Интернет] Скопје, ЗНМ. Адреса: <<http://goo.gl/v8soSR>> [Посетена на: 1.2.2016]

85 Сарачини, П., Медарски, Ф., Сандев, Л., Стефанов, Ј., Миленковски, С. (2015) Анализа: Македонија во дигиталната ера - меѓу правата и одговорностите при комуницирањето на интернет. [Интернет] Скопје, Македонски институт за медиуми. Адреса: <<http://goo.gl/gtgYTW>> [Посетена на: 1.2.2016]

86 Закон за следење комуникации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 121/06, 110/08, 116/12)

87 Богдановски, А., Лембовска, М. (2015) Надзор на следење на комуникациите во Македонија „Правејќи го невозможното возможно“. [Интернет] Скопје, Аналитика тинк тенк. Адреса: <<http://goo.gl/fuZj2A>> [Посетена на: 1.2.2016]

88 Закон за електронските комуникации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 39/14, 188/14, 44/15, 193/15)

89 Богдановски, А., Лембовска, М. (2015)

90 Закон за заштита на приватноста („Службен весник на Република Македонија“ бр. 196/2015)

91 Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 150/10 и 100/12)

92 Богдановски, А., Лембовска, М. (2015)

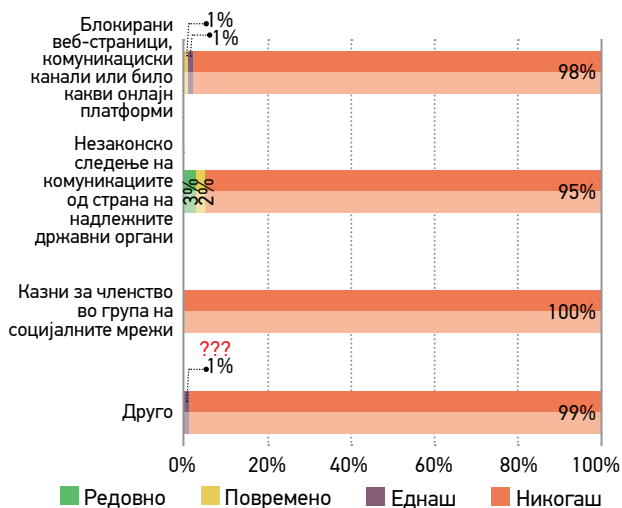
93 Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, февруари 2015. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <<http://goo.gl/MPDMxV>> [Посетена на: 1.2.2016]

Во поглед на слободата на печатот, Македонија во последните четири години падна за 83 места⁹⁴ во индексот на „Репортери без граници“. Фридом хаус исто така забележува во последните години пад од 10 поени за слобода на печатот, како најголемиот пад забележан меѓу сите балкански земји. Според анализата, причините за овој драматичен пад во слободата на медиумите лежи во неуспехот на властите да обезбедат поволна околина за работа на новинарите и медиумите.

Во практика, активностите на граѓанските организации во најголема мера се игнорирани и дури и да има медиумско покривање тоа се става во термините кои се најмалку гледани⁹⁵.

ГРАФИКОН 11.

Дали Вашата организација има искуство со некоја од наведените незаконски ограничувања во однос на правото за слободно примање и пренесување на информации во 2015 година?

Истражувањето на *Метаморфозис* на студенти покажува дека⁹⁶ 53 % сметаат дека традиционалните медиуми се контролирани, додека на социјалните медиуми постои вистинска слобода на изразување. Дополнително, 43 % сметаат дека ништо не може да

ги запре да објават нешто на интернет. Во анализата е утврдено дека за ова чувство придонесува фактот што во изминатиот период неколку младински движења беа организирани токму преку социјалните мрежи, кои послужаа како платформа каде што младите имаа можност слободно да се изразат и споделуваат мислења без да бидат цензурирани и осудувани. Според научна статија од 2015 г. издадена во рамките на „Политичка мисла“ бр. 49, во практика⁹⁷ тенденција на поларизирање на уредувачката политика имаат интернет-порталите, како и традиционалните медиуми. Во рамките на истата студија не се евидентирани случаи на систематско спречување на формирањето нови медиуми, ограничување на содржините или пристапот до интернет од страна на државните органи.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

1.2. ДРУГИ ПОВРЗАНИ СЛОБОДИ (СЛОБОДА НА СОБИРАЊЕ И СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ)

Законодавството кое ја уредува слободата на собирање и изразување главно е во линија на меѓународните и европските прописи. Законот за полиција во екот на протестите беше изменет со додавање четири нови средства за растерување толпа која го нарушува јавниот ред и мир (како гумени куршуми и др.), како и употреба на технички средства за видеоматеријал кои се чуваат до 6 месеци. И покрај тоа што законодавството ја гарантира слободата на собирање и во практика во најголема мера беа овозможени собири, сепак беа регистрирани неколку отстапувања преку ограничувања на посакуваниот простор на собирање и повеќebroјност на полицијата и различни притисоци. Во изолиран инцидент на 5 мај 2015 г. беше употребена прекумерна сила, преку физичко растерување, гонење и притворување и доделување високи парични казни вклучително и на мирни учесници во протестот. Во практика слободата на изразување за граѓанските организации не е ограничена, сепак тие се соочуваат со индиректни притисоци заради искажани ставови, а применуваат и самоцензура и внимателност, особено по објавените прислушкувани разговори каде има индикации на прислушкувани активисти на граѓанското општество. Дополнително предизвик е пренесувањето

94 Здружение на новинарите на Македонија (2015) *Анализа на медиумскиот систем во Македонија*. [Интернет] Скопје, ЗНМ. Адреса: <<http://goo.gl/v8soSR>> [Посетена на: 1.2.2016]

95 Georgievski, D. (2015)

96 *Метаморфозис-Фондација за интернет и општество* (2015) *Резултати од миниистражување за ставовите на студентите во врска со користењето на интернетот и социјалните медиуми*. [Интернет] Скопје, *Метаморфозис*. Адреса: <<http://goo.gl/Y0Sk7X>> [Посетена на: 1.2.2016]

97 Домазетовиќ, Н. (2015)

порака преку **традиционалните медиуми кои се поларизирани**, со малку простор за активностите на организациите. Во такви услови, **зголемена беше употребата на интернет и социјални медиуми** како слободен простор за изразување и пренесување порака.

- ▶ Повлекување на новите одредби во Законот за полиција кои иако се во линија со меѓународните стандарди, само повлекуваат финансиски импликации, додека собираите кои се организираат се главно од мирна природа и полицијата може соодветно да се справи и со досегашните средства кои се на располагање.
- ▶ Следење на напредокот на реализацијата на мерката за воспоставување на неутрална зона околу Собранието во рамки на Планот на активности на Владата на РМ подготвен врз основа на Листата на итни реформски приоритети за РМ (Јуни 2015) и укажување на потенцијалното ограничување на правото на мирно собирање.
- ▶ Полицијата и институциите треба да ги почитуваат стандардите за овозможување мирно собирање и заштитување на учесниците на собирот. Неопходно е постојано да се зајакнуваат нивните капацитети во насока на мирно и професионално обезбедување на собир.
- ▶ Испитување на досегашните случаи на ограничување на слободата на собирање и примена на прекумерна сила.
- ▶ Дополнување на Законот за јавни собири во кое ќе биде дадено правото за обжалување на ограничувањето на правото на собирање, кога претходно биле известени властите или пак кога е ограничено на местото на собирање.
- ▶ Законодавството кое ја уредува слободата на изразување е во линија со меѓународните и европските стандарди, сепак неговата примена во практика треба редовно да се следи и да се унапредува.
- ▶ Зајакнување на капацитетите на судството и на другите државни службеници за меѓународните стандарди и одлуки на ЕКЧП поврзани со слободата на изразување и критичкиот говор.

- ▶ Подобрување на соработката меѓу медиумите и ГО за обезбедување поголем и суштински простор за активностите на организации и надминувањето на праксата на негативна кампања.

ОБЛАСТ 2.

РАМКА ЗА ФИНАНСИСКА ОДРЖЛИВОСТ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

ПОДОБЛАСТ 2.1.

ДАНОЧЕН/ ФИСКАЛЕН ТРЕТМАН ЗА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ И НИВНИТЕ ДОНАТОРИ

ДАНОЧНИ ОЛЕСНУВАЊА ЗА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Граѓанските организации и понатаму се изедначени со профитните субјекти (трговските друштва), а со некои одредби и во понеповолна состојба кога станува збор за даночниот режим. За граѓанските организации не постојат посебни поттикнувања или олеснувања кои би придонеле кон индиректна поддршка од државата за нивна одржливост. Некои од одредбите во даночните закони го оптоваруваат административно и финансиски работењето на организациите.

Законот за персонален данок на доход и понатаму наметнува оданочување на трошоци за службени патувања за лица кои не се во работен однос, а се ангажирани од организациите, како и за трошоците за сместување, превоз и исхрана за учесници во активности кои ги организираат граѓанските организации.

Согласно Законот за данок на добивка (ЗДД)⁹⁸, остварената добивка како разлика на приходи и расходи од дејноста се оданочува со 10 % данок на добивка⁹⁹. Организациите се правни лица и како такви се обврзници согласно Законот и се изедначени со трговските друштва, и покрај тоа што не смеат да исплаќаат дивиденди. Сепак, ЗДД ги става во понеповолна положба граѓанските организации, ако

⁹⁸ Миов, Н. (2015)

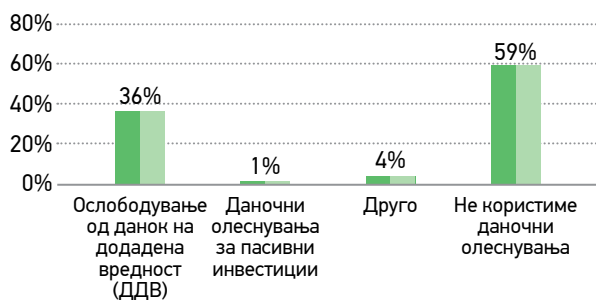
⁹⁹ Закон за данокот на добивка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/93; 33/95; 43/95; 71/96; 5/97; 28/98; 11/01; 2/02; 44/02; 51/03; 120/05; 139/06; 160/07; 159/08; 85/10; 47/11; 135/11; 79/13; 13/14; 112/14; 129/15)

се земе предвид дека согласно член 32, трговските друштва класифицирани како мали и микротрговци и правните лица се ослободени од обврската за плаќање годишен данок на вкупен приход под услов вкупниот приход остварен во годината за која се утврдува данокот од кој било извор да не го надминува износот од 3.000.000 МКД (48.780 ЕУР) на годишно ниво. Ова изземање законодавецот не го предвидува за граѓанските организации кои во најголема мера (65 %) имаат буџет под 2.500 ЕУР.

Во текот на 2015 г. во рамките на проектот ТАКСО беше подготвена компаративна анализа на даночно законодавство кое се однесува на граѓанските организации, како одговор на барање на Министерството за финансии за поткрепа на доставените предлог-измени на даночни закони од страна на граѓанските организации на крајот од 2014 г.

ГРАФИКОН 12.

Каков вид на даночни бенефиции (олеснувања, ослободувања, и др.) се користат во работата на Вашата организација?

И покрај отсуството на даночни олеснувања/ корист за граѓанските организации во законодавството, со цел согледување на искуството на организациите и можно откривање практики кои не биле досега видливи, на организациите им беше поставено прашање со можност да изберат повеќе одговори за тоа каков вид на даночни бенефиции користат во работата. Во 2015 г. продолжи да се применува процедурата за ослободување на данокот на додадена вредност за дел од проектите, кои се финансирани со парични средства добиени врз основа на договор за донација склучен помеѓу Р. Македонија и странски донатори¹⁰⁰.

100 Правилник за начинот на спроведување на даночното ослободување од плаќање на данок на додадена вредност на промет на добра и услуги наменети за реализација на проект кој е финансиран со парични средства добиени врз основа на договор за донација склучен помеѓу Република Македонија и странски донатор во кој е предвидено дека со добиените парични

Мнозинство од организациите (59 %) не користат даночни олеснувања и како причина наведуваат дека не се доволно информирани или дека не располагаат со доволно средства. Третина (36 %) одговориле дека користат ослободувања од данок на додадена вредност, т.е. проектите се ослободени од ДДВ.¹⁰¹

ГРАФИКОН 13.

Дали сметате дека некои од административните постапки за стекнување на даночни бенефиции се сложени?

Организациите кои одговориле дека користат даночни бенефиции биле прашани за административните постапки за нивно стекнување. Мнозинството организации (50 %) сметаат дека не се сложени административните постапки за стекнување даночни бенефиции, додека третина од организациите (35 %) сметаат дека се сложени и мало малцинство (15 %) сметаат дека се многу сложени. Под сложени процедури за административни постапки за даночни бенефиции, граѓанските организации ги наведуваат: долготрајноста на регистрација на проектот во СЕП, незапознаеноста на компаниите за можноста да изготват фактура ослободена од ДДВ преку системот на УЈП, централизираност на работата на УЈП за сите работи поврзани со даночни ослободувања, непознавање на постапката за ослободување од ДДВ од страна на МФ и УЈП, долга и сложена процедура во МП за стекнување јавен интерес, недостиг од човечки ресурси во организациите кои би ги воделе административните постапки за даночни бенефиции.

средства нема да се плаќаат даноци („Службен весник на Република Македонија“ бр. 98/14)

101 Член 51, Закон за данокот на додадена вредност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/99; 59/99; 86/99; 11/00; 8/01; 21/03; 19/04; 33/06; 45/06; 101/06; 114/07; 103/08; 114/09; 133/09; 95/10; 102/10; 24/11; 135/11; 155/12; 12/14; 112/14; 130/14; 15/15; 129/15; 225/15)

ИНДИВИДУАЛНО И КОРПОРАТИВНО ДОНАТОРСТВО

Законот за донации и спонзорства во јавните дејности¹⁰² своите последни измени главно од техничка природа ги имаше во 2014 г., кои сè уште не ги решаваат предизвиците во административната постапка за потврдување на јавниот интерес на донацијата или спонзорството. Одлука со која се потврдува јавниот интерес е предуслов за стекнување даночни олеснувања. Според анализата на Конект на законот¹⁰³, неговата целосна функционалност е попречена како резултат на: неконзистентност на клучните термини и терминологијата користена во законот, долга и сложена административна постапка, утврдување јавен интерес за конкретна донација/ спонзорство наместо за примателот, неповрзаност на законот со статус од јавен интерес предвиден во ЗЗФ, не се разликуваат профитни и непрофитни приматели на донации и спонзорства, рестриктивност во однос на прекугранична филантропија, непропорционални барања за поднесување извештаи и контрола на донации/ спонзорства и др. Дополнително при усогласување на ЗДСЈД¹⁰⁴ со законот за прекршоци, зголемени се износите на глобите и одговорноста на лицата.

Според одговорите на организациите, индивидуалните донации се позастапени во нивните буџети за 2014 г., отколку корпоративните донации. Имено, 33 % од организациите одговориле дека во 2014 г. добиле средства од индивидуални донации, додека 15 % од организациите ги навеле корпоративните донации како извор на финансирање.

Во анализата на Центарот за даночни политики, утврдено е дека даночните расходи¹⁰⁵ по основ на даночните поттикнувања за донации и спонзорства во јавните дејности се минимални и постои простор за понатамошно стимулирање на донаторството и фи-

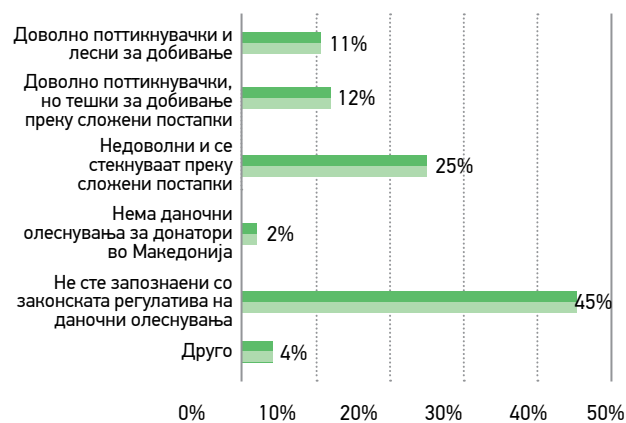
лантропијата во земјата преку проширување на одредбите за даночни поттикнувања во регулативата.

Според анализата, даночното поттикнување за физички лица не овозможува суштинска поддршка за филантропските активности земајќи го предвид опкружувањето, економскиот раст и целокупните трендови во стопанството и непрофитниот сектор.

Граѓанските организации во прашалникот имаат можност да изберат повеќе одговори за искуството со даночните олеснувања за нивните донатори.

ГРАФИКОН 14.

Какви се даночните олеснувања за донаторите според ваше искуство?

Приближно половина од организациите (45 %) не се запознаени со законската регулатива на даночни олеснувања за донатори. Четвртина од организациите кои одговориле на прашалникот (25 %) сметаат дека даночните олеснувања се недоволни и се стекнуваат преку сложени постапки. Доволно поттикнувачки и лесни се даночните олеснувања за 11 % од организациите, а приближно ист е и процентот на организациите (12 %) кои сметаат дека даночните олеснувања се поттикнувачки, но тешки за добивање. Под друго се наведени: долготраен процес на ослободување, обесхрабрувачки за фирмите кои сакаат да донираат мислејќи дека ќе си навлечат инспекција и УЈП.

СТАТУС ОД ЈАВЕН ИНТЕРЕС

Согласно ЗЗФ, организациите и понатаму може да се стекнат со статус од јавен интерес (ОЈИ)¹⁰⁶. Комисијата за организации со статус од јавен интерес

102 Закон за донации и за спонзорства во јавните дејности („Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/06; 86/08; 51/11, 28/14 и 153/15)

103 Хаџи-Мицева Еванс, К., Хартај, Е., Розенцвајгова, И., Кусиникова, Н. (2015) Коментари на законот за донации и спонзорства во јавните дејности и на измените и дополнувањата од февруари 2014. [Интернет] Скопје, Конект. Адреса: < <http://goo.gl/viu8QZ> > [Посетена на: 1.2.2016]

104 Закон за донации и за спонзорства во јавните дејности („Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/06; 86/08; 51/11, 28/14 и 153/15)

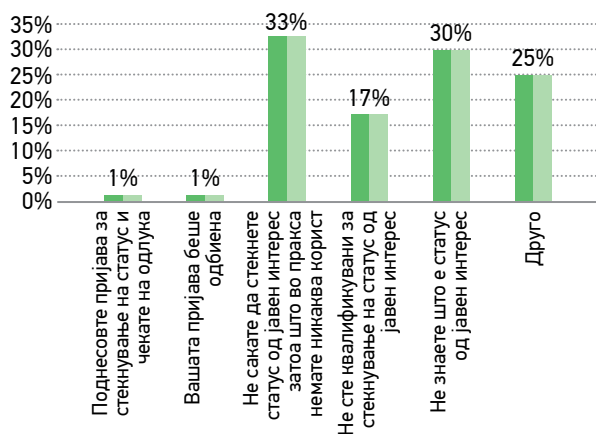
105 Смилевски, Б. (2015)

106 Член 73, Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/10 и 135/11)

продолжи да функционира и во 2015 г. Од воспоставувањето на Комисијата и можноста за стекнување статус на ОЈИ, само едно решение за доделување на статусот е донесено заклучно со Извештајот за работа на комисијата за 2014 г.¹⁰⁷, додека интерес проявиле вкупно три организации. Сè уште не е воведена корист за организациите кои ќе се стекнат со статусот од јавен интерес преку поврзување на даночните закони со одредбите од ЗЗФ кои го регулираат статусот на организации од јавен интерес, каде според членот 88 „организациите со статус од јавен интерес, покрај даночните и царинските олеснувања утврдени во членот 7 став (2) на овој закон, имаат дополнителни даночни и царински олеснувања во согласност со закон“.

ГРАФИКОН 15.

Зошто не сте организација од јавен интерес?

Имајќи предвид дека постои само една ОЈИ, граѓанските организации беа прашани зошто не се организација со таков статус со можност да изберат повеќе одговори. Третина (33 %) од организациите одговориле дека не сакаат да се стекнат со статус од јавен интерес зашто немаат никаква корист во практика, а приближно исто толку (30 %) и не знаат што е статус од јавен интерес. Друго избрале 25 % од организациите, но не навеле пример и 17 % сметаат дека не се квалификувани за да стекнат статус од јавен интерес. Резултатите потврдуваат дека немаат интерес организациите и дека немаат информации.

107 Извештај за работата на Комисијата за организации со статус од јавен интерес во 2014 година (2015), февруари 2015, Скопје

ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ И ОПШТЕСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА

Концептот на општествената одговорност на претпријатијата во Македонија продолжи да се промовира преку одредени проекти од странски донатори, како и преку залагања на индивидуални организации и институции, како Министерството за економија и Координативното тело за ООП.

Формираното Координативно тело се состои од 17 клучни институции¹⁰⁸, организации и поединци од јавниот и од граѓанскиот сектор, кои работат да ја унапредат општествената одговорност на претпријатијата во Македонија, продолжи со својата работа и во текот на 2015 г. и ги организира, заедно со Министерството за економија, „Националните награди за општествено одговорни практики на претпријатијата во Македонија“ спроведени во 2014 година¹⁰⁹.

По завршувањето на периодот на спроведување на Националната агенда за ООП во РМ 2008-2012 како стратешки документ врз основа на кој претпријатијата, институциите и другите субјекти кои дејствуваат во полето на ООП ги координираат и планираат своите активности, не беше подготвена анализа на нејзиното спроведување, ниту пак е подготвена нова¹¹⁰, иако постои волја и иницијатива за обновување на националната агенда.

Граѓанска организација Конект, за Македонија го води секретаријатот на Македонската мрежа на глобалниот договор на Обединетите нации¹¹¹. Глобалниот договор на обединетите нации¹¹² е најголемата

108 Координативното тело за општествена одговорност на претпријатијата (2015) Структура на координативното тело. [Интернет] Адреса: <http://goo.gl/KnnPnd> [Посетена на 1/3/2016]

109 Академик (2015) Доделени наградите за општествено одговорни практики на претпријатијата [Интернет] Скопје, Академик. Адреса: <http://www.akademik.mk/dodeleni-nagradite-za-opshtestveno-odgovorni-praktikina-pretprijatijata-3/> [Пристапено на: 1/3/2015]

110 Бизнис конфедерација на Македонија (2015) Извештај за општествена одговорност на претпријатијата. [Интернет] Скопје, Бизнис конфедерација на Македонија. Адреса: <http://goo.gl/shQDZn> [Посетена на: 1.2.2016]

111 The Global Compact Network Macedonia (2015) Overview on Macedonia [Internet] Адреса: <https://goo.gl/wd0qoB> [Посетена на 1/3/2016]

112 The Global Compact Network Macedonia (2015) What is UN Global Compact? [Internet] Адреса: <https://goo.gl/HXysmn> [Посетена на 1/3/2016]

светска иницијатива за општествена одговорност на претпријатијата. Моментално од Македонија има 21 учесник, од кои 6 се граѓански организации¹¹³. Организациите на работодавачите и стопанските комори и бизнис-асоцијации се најактивни во промовирање на концептот на ООП.

Неодамнешна анализа на Конект¹¹⁴, дава слика за моменталната состојба на ставови и практики на претпријатијата. Имено кај претпријатијата преовладува аргументот дека грижата за социјалната положба на граѓаните треба да биде на товар на државата, но и покрај тоа сметаат дека бизнисот треба да ѝ помага на заедницата. Областите во кои граѓанските организации имаат примарно поле на дејствување, се наоѓаат на дното на списокот на приоритети на фирмите.

Во 2015 г. се интензивираа и активностите за донесување закон за социјално претприемништво¹¹⁵. МТСП во соработка со граѓански организации, организира едукативни настани за запознавање на јавноста со концептот на социјално претприемништво¹¹⁶. Од 2012 г. беше започнат процесот на подготовка на предлог-закон и на крајот на јули 2015 г. беше поставен на ЕНЕР за консултации и сè уште не е усвоен.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

2.1. ДАНОЧЕН/ ФИСКАЛЕН ТРЕТМАН ЗА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ И НИВНИТЕ ДОНАТОРИ

Даночното законодавство и понатаму не го поддржува функционирањето на граѓанските организации, туку ги изедначува со профитните субјекти (Закон за персонален данок на доход, Закон за донации и спонзорства во јавните дејности), а во **некои одредби се и во понеповолна состојба** од нив (Закон за данок на добивка). И понатаму можностите во ЗЗФ како вршење екомски активности и стекнување организација со статус од јавен интерес се нефункционални

меѓу другото и поради отсуство на даночни поттикнувања. **Законот за спонзорства и донации во јавните дејности** кој има за цел да поттикне индивидуално и корпоративно донаторство со што би се придонело кон одржливост на ГО од домашна поддршка **иако беше изменет, сепак суштински измени не настанаа** во насока на поттикнување на донаторството, а **спроведувањето на законот во практика остана нефункционално**, особено со долга и сложена постапка за потврдување јавен интерес на проект. Сè уште не е усвоен законот за социјално претприемништво.

- ▶ Министерството за финансии да ги земе предвид доставените предлог-измени во Законот за персонален данок на доход и во Законот за данок на добивка и да соодветно подготви измени на законите.
- ▶ Министерството за правда да воспостави работна група со членови од граѓански организации која ќе го следи спроведувањето на ЗДСЈД и ќе ги земе предвид утврдените предизвици¹¹⁷ за негова функционалност (неконзистентност на клучните термини и терминологијата користена во законот, долга и сложена административна постапка, утврдување јавен интерес за конкретна донација/ спонзорство наместо за примателот, неповрзаност на законот со статус од јавен интерес предвиден во ЗЗФ, не се разликуваат профитни и непрофитни приматели на донации и спонзорства, рестриктивност во однос на прекуграничната филантропија, непропорционални барања за поднесување извештаи и контрола на донации/ спонзорства и др.).
- ▶ Заеднички средби, едукација и информирање на сите вклучени страни во постапката за ослободување проекти од ДДВ, и тоа: клучните институции (СЕП, УЈП), заинтересирани фирми и граѓанските организации за постапката за ослободување од ДДВ.
- ▶ Министерството за економија заедно со Координативното тело за општествена одговорност на претпријатија да го ревидираат досегашниот стратешки пристап и да подготват нова стратегија за општествена одговорност во Македонија со вклученост на граѓанското општество во поширока смисла.

113 The Global Compact Network Macedonia (2015) Members of the Global Compact Network Macedonia [Internet] Адреса: <https://goo.gl/mqXcda> [Посетена на 1/3/2016]

114 Карајков, Р. (2015)

115 Предлог-закон за социјално претприемништво, јули 2015, Министерство за труд и социјална политика (достапен на <https://goo.gl/8rSAFJ>)

116 Огненовска, С. (2015)

117 Хаџи-Мицева Еванс, К., Хартај, Е., Розенцвајгова, И., Кусиникова, Н. (2015)

ПОДОБЛАСТ 2.2.

ПОДДРШКА ОД ДРЖАВАТА

ДИРЕКТНО ФИНАНСИРАЊЕ ОД ДРЖАВАТА

Директното финансирање од државата за граѓанските организации е регулирано преку повеќе закони и подзаконски акти. Пред сè законски основ има во Законот за извршување на буџетот на РМ¹¹⁸, Законот за здруженија и фондации¹¹⁹, Одлуката за критериумите и постапката за распределба на финансиските средства за здруженијата и фондации од буџетот на РМ¹²⁰, како други закони и подзаконски акти на соодветните министерства и други органи на државната управа соодветно за областите кои ги регулираат тие закони. Клучни документи се усвоени, и тоа Кодексот на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации¹²¹ и Програмата за финансирање програмски активности на здруженија и фондации¹²², како и Одлуката за критериумите и постапката за распределба на средствата за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации од буџетот на РМ¹²³, на годишно ниво.

Во рамките на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор 2012-2017, во првата приоритетна област „Развиен и одржлив граѓански сектор“, е препознаена потребата граѓанските организации да користат домашни извори на финансирање. Имено две цели во рамките на оваа област се однесуваат

на државното финансирање за ГО, и тоа: (1) Придонос кон развојот на граѓанските организации преку директна финансиска поддршка; и (2) Унапредување на процесот на доделување средства и одговорно користење на средствата од страна на граѓанските организации. Ниту една од предвидените активности во рамките на вкупно шест мерки за постигнување на овие цели не бележи напредок¹²⁴. Единствен напредок беше подготовката на предлог-одлука за условите за распределба и користење на средствата од буџетот на РМ наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации на крајот на 2014 г. од страна на Одделението за соработка со невладините организации, која сè уште не е усвоена.

Државното финансирање за граѓанските организации во Македонија продолжува да биде потенцијален извор на финансирање кој сè уште не е искористен. Таквата состојба е резултат на непостоење политичка волја за спроведување законски реформи за унапредување на транспарентноста на децентрализираната распределба на директните буџетски средства која веќе постои.

Постоечкиот систем на децентрализирано директно финансирање на граѓанските организации има повеќе недостатоци.

Должината на финансирање на граѓанските организации е едногодишна. Ова е значителен недостаток на системот за државно финансирање, бидејќи предизвикува финансиска неизвесност во работењето на организациите, што го зголемува нивниот фокус на извори за одржливост, наместо јакнење на организациските капацитети. Дополнително, некои од проектите за да ги постигнат дадените резултати им е потребна повеќегодишна поддршка, а не еднократна. Друг недостаток на системот е типот на поддршка. Поддршката за граѓанските организации е само проектна и е врзана за конкретни активности, што повторно ја намалува можноста за организациски развој. Исто така и понатаму не е регулирана можноста за кофинансирање и предфинансирање проекти на ЕУ и други донатори од страна на државата.

Повеќегодишна и институционална поддршка имаат само 7-8 здруженија или сојузи¹²⁵ кои со одлука од

118 Закон за извршување на буџетот на РМ за 2015 („Службен весник на Република Македонија“ бр. 155/14). Секоја година се носи нов закон, во рамките на извештајот се осврнуваме само на Законот за 2015 година.

119 Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/10 и 135/11)

120 Одлуката за критериумите и постапката за распределба на средствата за финансирање на програмските активности на здруженија на граѓани и фондации од буџетот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 23/09)

121 Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 130/07)

122 Програма за финансирање програмски активности на здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 4/13)

123 Секоја година Владата на РМ носи одлука за распределба на средствата и во овој извештај се реферира на Одлуката за распределба на средствата од буџетот на РМ за 2015 година наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 195/15)

124 Огненовска, С. (2015)

125 Според Одлуката, организациите ги распределуваат

Владата добиваат средствата од приходи на игрите на среќа и забавните игри кои изнесуваат 66.000.000 МКД (1.070.000 ЕУР)¹²⁶. Поддршката е на годишно ниво и со предвидлив износ, па би можело да се каже дека станува збор за повеќегодишна, како и дека е институционална бидејќи средствата се наменети за програмските активности на организациите, а не за конкретна активност.

Висината на доделените грантови за граѓанските организации е ниска, врз основа на достапните информации од две институции кои објавуваат јавно резултати од доделените средства. Тоа е Генералниот секретаријат на Владата преку Одделението за соработка со НВО со максимално 300.000 МКД (приближно 5.000 евра)¹²⁷ по организација на годишно ниво, додека СИОФА доделува максимален износ од приближно 430.000 МКД (7.000 евра) на годишно ниво¹²⁸.

Директното финансирање на граѓанските организации се распределува преку буџетската ставка 463 - Трансфери до невладини организации. За периодот од 2004 до 2014 г. просечната висина на распределените средства од ставката 463 - Трансфери до невладини организации изнесува приближно 250.000.000 МКД (4.065.000 ЕУР) на годишно ниво¹²⁹. Износот во

континуитет низ периодот не бележи големи разлики низ годините, т.е. висината на државните средства наменети за граѓански организации. Согласно завршната сметка на буџетите за периодот од 2004 до 2014 г., има висока просечна реализацијата на буџетска ставка 463, т.е. реализирани биле 91 % од планираните средства.

Согласно завршната сметка на буџетот за 2014 година¹³⁰, реализацијата на буџетска ставка 463 била 93%, т.е. 241.741.138 МКД (3.925.000 ЕУР). Уделот на ставката 463 од буџетот за 2014 г. е 0,14 %. За 2015 г. не е објавена завршната сметка на буџетот за да ја анализираме реализацијата, сепак според извршениот ребаланс на буџетот¹³¹, предвидени средства за буџетска ставка 463 биле 342.007.000 МКД (5.549.000 ЕУР). Имено со ребалансот настанале промени во алокацијата на средства за распределба преку ставката 463. Во рамките на неа, удвоени се средствата на Министерството за правда¹³² кои пред ребалансот изнесувале 85.000.000 МКД (1.380.000 ЕУР), а по ребалансот биле алоцирани 145.000.000 МКД (2.350.000 ЕУР). Друга значајна алокација се гледа и во средствата на Министерство за култура кои од 4.688.000 МКД (76.000 ЕУР) се зголемени на 7.688.000 МКД (125.000 ЕУР). Уделот на ставката 463 согласно ребалансот на буџетот за 2015 г. е 0,16 %.

средствата со своите организации членки, што ја исклучува можноста организации кои работат на одредено поле да ги користат тие средства.

- 126 Одлука за распоредување на приходите од игрите на среќа и од забавните игри во 2015 година за финансирање на програмските активности на националните инвалидски организации, нивните здруженија и нивната асоцијација, на здруженија за борба против семејното насилство и за Црвениот крст на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“, бр. 196/14)
- 127 Одлука за распределба на средствата од Буџетот на РМ за 2015 година наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“, бр. 195/15)
- 128 Одлука за распределба на средства од буџетот на Република Македонија за 2014 година наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации со цел промовирање на меѓуетничките односи („Службен весник на Република Македонија“, бр. 193/14)
- 129 Податоци добиени од одговори на барања подготвени од МЦМС до соодветни институции кои според завршните сметки на буџетот на Република Македонија во периодот од 2007 до 2014 г. распределувале средства преку ставката 463 - Трансфери до невладини организации.

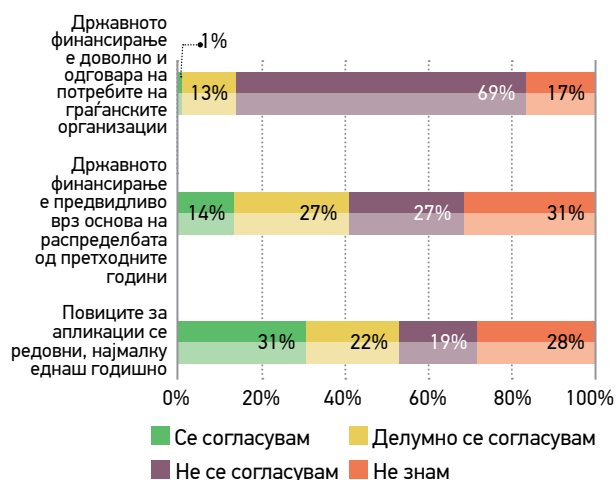
130 Завршна сметка на буџетот на Република Македонија за 2014 („Службен весник на Република Македонија“ бр. 108/15)

131 Изменување и дополнување на буџетот на Република Македонија за 2015 година (2015) Адреса: <http://62.220.196.22/ext/materialdetails.aspx?Id=f60856e7-9c01-44c8-95da-568178acd55b> [Посетено на: 21.3.2016]

132 Според одговорот од Министерството за правда бр. 19-3416/3 од 30.10.2015 г., на барањето за пристап до информации од јавен карактер доставено од МЦМС, Министерството согласно надлежностите од буџетската ставка 463 - Трансфери до невладини организации исплаќа средства на политичките партии (и притоа одговорот е некомплетен, бидејќи не се наведени одделните износи и називите на политички партии ги добиваат средствата).

ГРАФИКОН 16.

Според вашето искуство колку се согласувате со следните изјави:

Реализацијата на буџетски средства преку ставката 463 како процент од вкупниот реализиран буџет, забележува тренд на намалување, почнувајќи од 0,30% во 2004 г. која во 2014 г. има преполовување на 0,15%. Иако вкупниот буџет на Македонија бележи тренд на зголемување, средствата кои се предвидени во ставката 463 континуирано се планираат и реализираат во приближно ист износ на годишно ниво, што влијае и врз намалување на уделот во вкупниот буџет, бидејќи не растат пропорционално.

Висината на средства распределени од ставка 463 во Македонија во однос на дел од земјите од Западен Балкан согласно расположливите податоци¹³³ е значително пониска.¹³⁴

133 Rosenzweigová, I., Márkus, E. (2015) Monitoring matrix on enabling environment for civil society development: regional report for 2014. [Internet] Skopje, BCSDN and ECNL. Адреса: <http://goo.gl/SZi6ah> [Посетена на: 1.2.2016]; Panov, L., Hartay, E., Rosenzweigová, I., Divjak, T. (2014) Monitoring matrix on enabling environment for civil society development: regional report for 2013. [Internet] Skopje, BCSDN and ECNL. Адреса: <http://goo.gl/4KEpEL> [Посетена на: 1.2.2016].

134 Rosenzweigová, I., Márkus, E. (2015); Велат, Д. (2016); World Bank Data - <http://data.worldbank.org/>. Распожливоста на податоците за висината на државно финансирање наменето за граѓанските организации, како и вкупниот број на регистрирани податоци по земји е ограничена и оневозможува споредба. Со цел илустративно да покажеме како приближно изгледаат состојбите во земјите во регионот за подготовка на овој табеларен преглед се преземени податоци од различни извори, во временски периоди во кои биле достапни, по претпоставка дека немало драстични измени во бројките од една во друга година.

135 Ако се земе во предвид дека 42% од овој износ за 2015

Табела бр. 1 Државно финансирање за ГО во дел од земјите на Западен Балкан според последните расположливи податоци¹³⁵

Земја	Висина на средства (ЕУР)	С-ва по глава на жител (ЕУР)	С-ва по регистрирани ГО (ЕУР)
Босна и Херцеговина	51.100.000	13	4.285
Македонија	5.549.000 ¹³⁵	3	1.409
Србија	71.100.000	10	17.108
Хрватска	197.000.000	46	47.401
Црна Гора	4.600.000	7	1.107

Средствата од игрите на среќа и забавните игри се значителен извор (повеќе од милион евра на годишно ниво), но само за ограничен број граѓански организации, чијашто постапка на дистрибуција не е сè уште реформирана. Постапката се заснова на: Законот за игрите на среќа и забавните игри¹³⁶, Одлуката за распределба на приходите од игрите на среќа и забавните игри (соодветно секоја година од Владата)¹³⁷ и критериумите за распределба на приходите од игрите на среќа и забавните игри (МТСП)¹³⁸, како и други законски прописи. Износот на средствата од приходите од игрите на среќа и забавните игри наменети за организации согласно Одлуката за 2015 г.¹³⁹ е 66.000.000 МКД (1.070.000 ЕУР). Процентот во кој се

г. се наменети за политички партии, средствата по глава на жител и по организација се пониски

136 Закон за игрите на среќа и за забавните игри („Службен весник на Република Македонија“ бр. 24/11, 51/11, 148/11, 74/12, 171/12, 27/14, 139/14, 156/14, 61/15, 154/15, 23/16)

137 Секоја година се утврдува нова одлука. Одлука за распоредување на приходите од игрите на среќа и од забавните игри во 2015 година за финансирање на програмските активности на националните инвалидски организации, нивните здруженија и нивната асоцијација, на здруженија за борба против семејното насилство и за Црвениот крст на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“, бр. 196/2014)

138 Министерство за труд и социјална политика (2015) Правилници [Internet] Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/pravilnici.nsp> [Посетена на 1/3/2016]

139 Одлука за распоредување на приходите од игрите на среќа и од забавните игри во 2015 година за финансирање на програмските активности на националните инвалидски организации, нивните здруженија и нивната асоцијација, на здруженија за борба против семејното насилство и за Црвениот крст на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“, бр. 196/14)

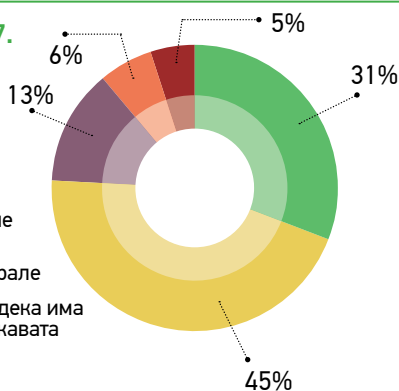
доделуваат не може да се утврди заради нереспонзивноста на МФ на барањето за пристап до информации од јавен карактер за увид во вкупните приходи реализирани од игрите на среќа и забавните игри. Дополнително во рамките на законски поставениот праг кој покрај оригинално предвидените 50 %, поставува и административно ограничување според кое не може да бидат доделени помалку од 60.000.000 МКД (975.000 ЕУР) и не повеќе од 120.000.000 МКД (1.950.000 ЕУР).

Во практика, за да се утврдат ставовите на граѓанските организации за државното финансирање, било поставено прашање во кое тие можеле да го определат степенот на согласност со неколку изјави. Мнозинство (69 %) сметаат дека државното финансирање не одговара на потребите на граѓанските организации. Малцинство од организациите (41 %) сметаат дека државното финансирање е предвидливо врз основа на распределбата од претходните години. Скоро половина од организациите (53 %) се согласуваат дека повиците за апликации ги има најмалку еднаш годишно.

ГРАФИКОН 17.

Зошто не сте добиле средства од државата?

- Сте аплицирале но ве одбиле
- Не сте аплицирале
- Не сте знаеле дека има повици од државата
- Нема повици од државата
- Друго

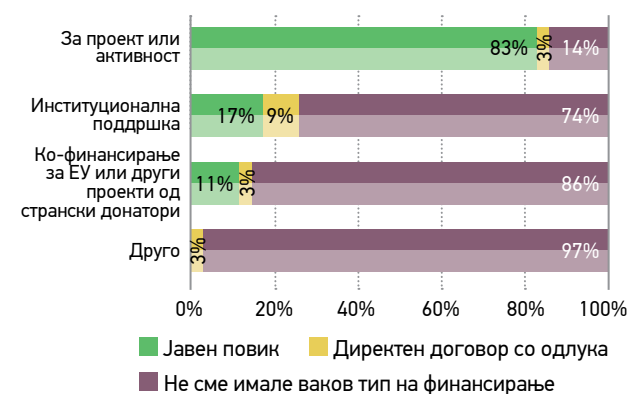

Во 2015 година според прашалникот средства од државата добиле 35 граѓански организации (од вкупно 204). Организациите (вкупно 169) кои не добиле средства од државата биле запрашани за причините. Скоро половина од нив (45 %) како причина наведуваат дека не аплицирале за такви средства. Третина од организациите (31 %) аплицирале и биле одбиени, додека 13 % не знаеле дека има повици од државата. Организациите кои избрале друго навеле: секогаш се повторуваат примателите на средства, две организации имаат аплицирано, но сè уште чекаат, државата не одделува средства за младите, недоверба кон фер одлуки. Организациите (35 од 204) кои добиле средства од државата во 2015 г., беа праша-

ни за типот на поддршка (проектна, институционална и др.) и отвореноста на процесот на доделување на средствата (јавен, директен договор и др.).

ГРАФИКОН 18.

Рековте дека сте добиле државно финансирање во 2015 година. Во табелата се наведени повеќе видови на активности и начини на кои тие може да се доделат. Ве молиме за секои од типовите на државно финансирање кои сте ги добиле наведете:

Па така, дури 29 организации средствата ги добиле преку јавен повик за проектна поддршка или активност. Институционална поддршка добиле две организации преку јавен повик, а три организации добиле кофинансирање на проекти од ЕУ или други проекти.

Незначителниот удел на државните средства во буџетите на организациите за 2014 г. е потврден и со податокот од резултатите од прашалникот според кој во буџетот кај 11 % од организациите се јавуваат државните средства како извор на финансирање над 10 %. Локалните државни средства пак се поза-стапени во буџетите на организациите, т.е. на 18 % од организациите им се јавуваат добиените средства на локално ниво со над 10 % учество во буџетот.

МЕХАНИЗАМ ЗА РАСПРЕДЕЛБА НА СРЕДСТВАТА

Распределбата на буџетските средства во Македонија е децентрализирана. Средствата од буџетската ставка 463 - Трансфери до невладини организации¹⁴⁰

¹⁴⁰ Правилник за класификација на расходите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/05; 4/08; 103/08). Потставките на ставката 463 - Трансфери до невладини организации, согласно правилникот се поклопуваат по нивното значење и внесуваат конфузија и недореченост во однос на класификацијата на организациите. Недоразбирање создава фактот што ставката 463 не се однесува само на здруженија

се распределуваат преку 11 различни институции во просек на годишно ниво и може да се разликуваат од година во година, сепак најчесто се повторуваат. Во 2015 г. 11 институции¹⁴¹ било планирано да распределат државни средства согласно ставката 463 - Трансфери до невладини организации¹⁴². Владата и секој орган на државната управа кој распределува средства треба да подготви програма за финансирање на ГО¹⁴³, на годишно ниво која содржи одредени елементи и е објавена на веб-страницата на соодвениот орган. Имајќи предвид дека ова е пропишано во Кодексот¹⁴⁴ кој не е законски обврзувачки акт, објавувањето на програмите како обврска не е почитувана од страна на органите на државната управа. Ова го доведува до прашање стратешкиот пристап на органите на државната управа кои распределуваат средства и нивната свесност за потребата од подготовка и објавување на својата програма, како и потребата од консултирање со засегнатите страни при одредување на приоритетите за финансиска поддршка на ГО.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ НА ПОСТАПКАТА ЗА ФИНАНСИРАЊЕТО ОД ДРЖАВАТА

Новина која имаше потенцијал да ја унапреди транспарентноста на постапката на државно финансирање на граѓанските организации беше подготвената предлог-одлука за условите за распределба и користење на средствата од буџетот на РМ наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации на крајот од декември 2014 г. Сепак, доработката и усвојувањето од предлог-одлуката беше одложена на неодредено време. Транспарентноста на постапката за распределба на средствата и понатаму не е стандардизирана и законски обврзувачка низ органите на државната управа кои

алоцираат средства согласно ставката 463 - Трансфери до невладини организации.

Расположливоста на податоци за државното финансирање на граѓанските организации е предизвик од повеќе причини. Објавувањето програми и документи за финансирање на граѓанските организации на веб-страниците на институциите кои распределуваат средства не е практика. Понатаму, Министерството за финансии сè уште е во рана фаза на обезбедување на буџетите и завршните сметки во отворен формат¹⁴⁵. Предизвик е и добивањето целосни и навремени податоци од институциите преку користење пристап до информации од јавен карактер¹⁴⁶.

Во практика, отсуствува транспарентност на постапката на директно буџетско финансирање од страна на институциите. Прво, неопходно е да се истакне дека Министерство за правда, преку ставката 463, распределува средства само на политички партии¹⁴⁷ и согласно ребалансот на буџетот за 2015 г. предвидени се 145.000.000 МКД (42 % од ставка 463). Ова значи дека скоро половина од средствата од ставката 463 всушност се за финансирање на политичките партии. Понатаму за останатите средства, во практика можеме да кажеме дека 7 % од средствата се распределени во транспарентна постапка преку Генералниот секретаријат-Одделението за соработка со НВО и Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор (објавен повик, резултати итн). На крај, останува нејасно како се одвивала постапката и резултатите за 51 % од средствата.

и фондации, туку и на синдикатите и на верските заедници и пред сè, на политичките партии.

- 141 Целосен преглед е даден во табела 2. Институции кои распределуваат средства преку буџетската ставка 463 - Трансфери до невладини организации во 2015
- 142 Изменување и дополнување на буџетот на Република Македонија за 2015 година (2015) Адреса: <http://62.220.196.22/ext/materialdetails.aspx?Id=f60856e7-9c01-44c8-95da-568178acd55b> [Посетено на: 21.3.2016]
- 143 Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 130/07)
- 144 Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 130/07)

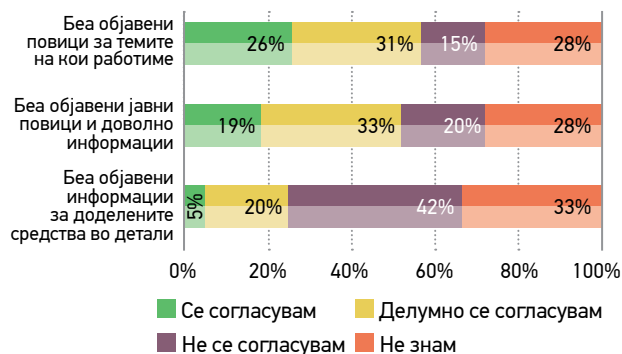
- 145 Отворени податоци (2015) Влада на РМ. Министерство за информатичко општество и администрација. [Интернет] Адреса: <http://www.otvorenipodatoci.gov.mk/> [Посетена на 1/3/2016]
- 146 Коруновска, Н. (2015) Механизам за независно известување: Македонија Втор извештај за напредокот 2014–2015 (2015) [Интернет] Скопје, Реактор. Адреса: <http://goo.gl/fGK5CL> [Посетена на: 10.3.2016]
- 147 Според одговорот од Министерството за правда бр. 19-3416/3 од 30.10.2015 г., на барањето за пристап до информации од јавен карактер доставено од МЦМС, Министерството согласно надлежностите од буџетската ставка 463 - Трансфери до невладини организации исплаќа средства на политичките партии.

Табела 2. Институции кои распределуваат средства преку буџетската ставка 463 – Трансфери до невладини организации во 2015 г.

Институција	Планирано во буџет		Ребаланс на буџетот		Промени (МКД)
	МКД	ЕУР	МКД	ЕУР ²	
1 04001 Влада на Република Македонија	12.000.000	195.000	12.000.000	195.000	-
2 04010 Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор	10.000.000	162.000	10.000.000	162.000	-
3 05001 Министерство за одбрана	4.000.000	65.000	4.000.000	65.000	-
4 05003 Дирекција за заштита и спасување	3.500.000	56.000	3.500.000	56.000	-
5 07001 Министерство за правда	85.000.000	1.380.000	145.000.000	2.350.000	+60.000.000
6 12101 Министерство за животна средина и просторно планирање	20.000.000	325.000	20.000.000	325.000	-
7 15001 Министерство за труд и социјална политика	84.930.000	1.380.000	84.930.000	1.380.000	-
8 16101 Агенција за млади и спорт	46.589.000	757.000	45.889.000	746.000	-700.000
9 18010 Финансирање на дејностите од областа на културата	4.688.000	76.000	7.688.000	125.000	+ 3.000.000
10 19001 Министерство за здравство	7.000.000	113.000	7.000.000	113.000	-
11 66004 Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија	2.000.000	32.000	2.000.000	32.000	-
Вкупно	279.707.000	4.541.000	342.007.000	5.549.000	+62.300.000

ГРАФИКОН 19.

Според вашето искуство колку се согласувате со следните изјави: во проценти

Во прашалникот во рамките на овој извештај, со цел да се согледаат ставовите на граѓанските организации во врска со транспарентноста на постапките, поставени беа три изјави и за секоја од нив беше побаран степен на согласност. Во поглед на темите кои се финансираат од страна на државата, во практика, мнозинство (57 %) од организациите одгово-

риле дека во 2015 г. имало повици од нивна област на дејствување, и тоа од: ГС на Влада на РМ (преку Одделението), потоа МЖСПП, СИОФА и МТСП. Организациите ги препознаваат истите ОДУ кои и јавно ги објавуваат одлуките. Областите за кои според искуството на граѓанските организации нема повици се: човекови права, здравство, образование, работнички права, медиумски права и слободи, децентрализација и граѓанско општество.

Во поглед на практиката на објавување јавни повици со доволно информации, мнозинство (52 %) од организациите кои одговориле на прашалникот се согласуваат со оваа изјава, мало малцинство (20 %) не се согласуваат и (28 %) не знаат. Во поглед на објавени информации за доделени средства, малцинство (42 %) од организациите сметаат дека во практика ОДУ не објавуваат информации за доделените средства, додека мало малцинство (25 %) се согласуваат со оваа изјава.

ГРАФИКОН 20.

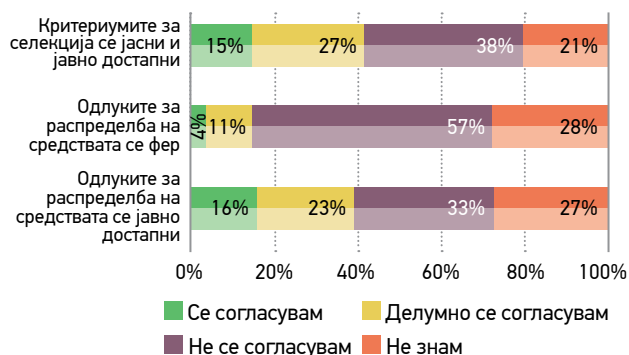
Според Вашето искуство, колку се согласувате со следните изјави во однос на државното финансирање за граѓанските организации (Не се мисли на средства од општини)

За транспарентноста на процесот на одлучување за доделување на државно финансирање во практика, на организациите во прашалникот им беа зададени три изјави и за секоја од нив беше побаран степен на согласност.

ГРАФИКОН 21.

Според вашето искуство колку се согласувате со следните изјави: во проценти

Во поглед на критериумите според кои се избираат граѓанските организации за добивање државна поддршка, мнозинство (42 %) од организациите се согласуваат дека се јасни и јавно достапни, додека малцинство (38 %) од организациите сметаат дека не се јасни и јавно достапни. Понатаму, мнозинство (57 %) од организациите сметаат дека одлуките за распределба на средствата не се фер. Последно, малцинство (39 %) од организациите сметаат дека одлуките за распределба на средствата јавно се обја-

вуваат, додека малцинство (33 %) и не се согласуваат, додека (27 %) не знаат.

Граѓанските организации во целина сметаат¹⁴⁸ дека постапката за доделување на средствата не е транспарентна и ретко се применува Кодексот, особено кога станува збор за доделување на средствата од игрите на среќа и од забавните игри.

СУДИР НА ИНТЕРЕСИ

Согласно членот 5 од Кодексот на добри практики за финансиска поддршка на здруженијата на граѓани и фондациите, начинот и постапката на бирање на членовите на комисијата која врши избор на проекти, нивните должности и начинот на кој ќе се избегне можен судир на интереси го определува секој орган на државната управа. Не е познато дали оваа процедура е почитувана, ако се земе предвид дека институциите не го применуваат Кодексот во целост. Со цел утврдување на состојбите во практиката, организациите имале можност да го одредат степенот на согласност со изјава во поглед на судирот на интереси. Малцинство (43 %) од организациите одговориле дека не знаат дали има случаи на судир на интереси, додека (38 %) не се согласуваат. Мало малцинство

¹⁴⁸ Македонска канцеларија на ТАКСО-Техничка поддршка за граѓанските организации и МЦМС (2015) Извештај од консултацији „Состојбите и предизвиците во однос на финансирањето на здруженија и фондации од буџетот на државата“. Скопје, ТАКСО и МЦМС

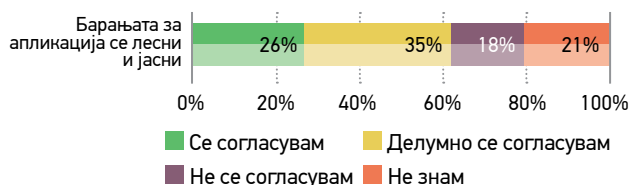
(14 %) делумно се согласуваат дека нема случаи на судир на интереси.

ИНФОРМИРАЊЕ И ВКЛУЧЕНОСТ ВО ЦИКЛУСОТ НА ДРЖАВНО ФИНАНСИРАЊЕ

Во Кодексот предвидени се јасни процедури за вклучување на граѓански организации, меѓутоа неговата необврзувачка сила овозможува институциите да не ги следат тие препораки. Според анкетата на „Отворен буџет“ за 2015 г., Владата објавува минимални информации за буџетот¹⁴⁹, додека оценката за Македонија 6 од 100 укажува дека обезбедувањето можности јавноста да се вклучи во процесот на буџетирање е слаба. Оваа оценка е пониска од глобалната просечна оценка која изнесува 25.

ГРАФИКОН 22.

Според вашето искуство колку се согласувате со следните изјави: во проценти

Со цел утврдување на состојбите во практиката, организациите имале можност да го одредат степенот на согласност со изјава во поглед на нивното учество во поставување приоритети за државно финансирање. Половина (50 %) од граѓанските организации не учествуваат во процесот на поставување приоритети за државно финансирање и приближно третина (27 %) одговориле со не знам. Мало малцинство (19 %) делумно се согласуваат дека учествуваат во овие процеси.

Имено за ваквиот недостиг на информираност и вклученост на граѓанските организации во подговувањето на програмите и поставувањето на приоритетите на институциите за финансиска поддршка пример е распределувањето на средствата од игрите на среќа и од забавните игри, каде секоја година средствата се доделуваат на однапред одредени организации со одлука кои се повторуваат секоја година без оценка на ефектите од потрошените средства.

149 International Budget Partnership (2015) Open Budget Survey 2015. [Internet] Washington DC, IBP. Адреса: <http://goo.gl/hEk2kU> [Посетена на: 1.2.2016]

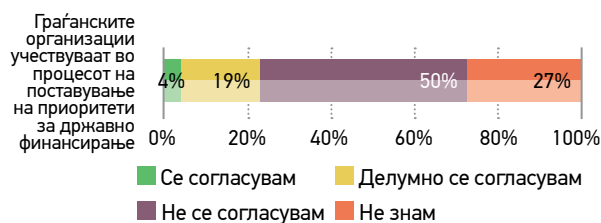
ПОДНЕСУВАЊЕ ПРИЈАВА ЗА ДОБИВАЊЕ ПОДДРШКА ОД ДРЖАВАТА

Кодексот предвидува дека заедно со јавниот повик, Владата, односно органот на државната управа ќе ја објави и пријавата која содржи информации потребни да се направи проценка за кредибилитетот на работењето на организацијата, предлог-проектот и колку тој одговара на потребите и целите, реалноста на предвидените резултати и начинот на кој ќе се направи оценка на предложените проекти, како и дека треба да се предвиди одреден рок за поставување прашања поврзани со повикот.

Во практика, јавно објавување повици за пријави се практикува кај ГС на Влада на РМ (Одделение), МТСП, АМС, МЖСПП, СИОФА. И покрај тоа, граѓанските организации сметаат дека има недостиг од поддршка за подготовка на апликациите и дека нивната сложеност е непропорционална со висината на износот кој се доделува¹⁵⁰.

ГРАФИКОН 23.

Според вашето искуство колку се согласувате со следните изјави: (во проценти)

Со цел утврдување на состојбите во практиката, организациите имале можност да го одредат степенот на согласност со изјава во поглед на барањата за апликација. Мнозинство (61 %) од организациите се согласуваат дека барањата за апликација се лесни и јасни, додека мало малцинство (21 %) не знаат и (18 %) не се согласуваат со оваа изјава.

ОТЧЕТНОСТ, СЛЕДЕЊЕ И ОЦЕНКА НА ИСКОРИСТЕНОСТА НА ДРЖАВНАТА ПОДДРШКА

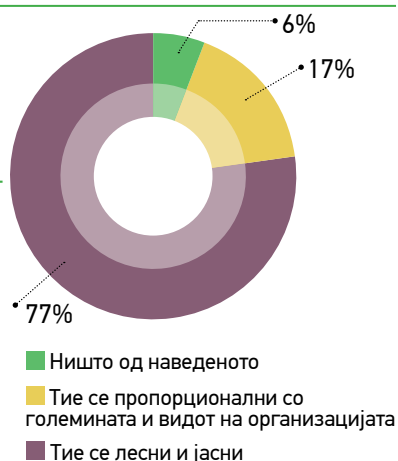
Одредени активности од фазата на следење и оценка на искористеноста на доделената државна поддршка има законски основи во повеќе закони. Имено во Законот за извршување на буџетот на РМ во член 48¹⁵¹ се предвидува дека буџетските корисници (ин-

150 Македонска канцеларија на ТАКСО-Техничка поддршка за граѓанските организации и МЦМС (2015)

151 Закон за извршување на буџетот на РМ за 2015

ституциите кои распределуваат средства до граѓански организации) до МФ доставуваат полугодишен и годишен извештај за реализација на програмите, најдоцна еден месец по завршување на извештајниот период. Ваквата одредба значи дека буџетските корисници би требало да се отчетни кон МФ, меѓутоа ваквите извештаи не се јавно достапни. Исто така и друг законски основ за потребата од известување содржи одлука за распределба на средствата од буџетот на РМ за 2015¹⁵² година наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации каде со член 2 се задолжуваат сите организации во рок од 30 дена по завршувањето на своите програмски активности да достават извештај за своето работење до ГС на Владата на РМ. Кодексот на добри практики предвидува, одредби за следење и оценка на искористеноста на државната поддршка, меѓутоа тие не се обврзувачки. Според Кодексот, Владата, односно орган на државната управа треба да склучи договор со здружение или фондација и предвидено е договорот да содржи елемент на начин на известување, оценка и следење, одредби за вршење контрола над спроведувањето на договорот и на трошењето на доделените средства. Исто така предвидено е најдоцна 30 дена по реализацијата на проектот да достават соодветна финансиска документација за потрошените средства и дополнително постојат одредби за потребата од оценка на искористување на средствата и јавно објавување на оценките и известувањата.

ГРАФИКОН 24.
Какви се финансиските барања за известувањата што се однесуваат на државното финансирање за Вашата организација?

(„Службен весник на Република Македонија“ бр. 155/14)

152 Одлуката за критериумите и постапката за распределба на средствата за финансирање на програмските активности на здруженија на граѓани и фондации од буџетот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 23/09)

Во практика, отсуствува отчет и суштинско следење на користењето на средствата кои се доделуваат на граѓанските организации, а не е сретнат пример на подготвена оценка на ефектите¹⁵³.

Од 35 организации (од вкупно 204) добитници на средства од државата за 2015 г., најголем дел од нив, 27 организации, сметаат дека финансиските барања за известување што се однесуваат на државното финансирање кое го користат се лесни и јасни, додека шест сметаат дека се пропорционални со големината и видот на организацијата, а две одговориле со ништо од наведеното.

НЕФИНАНСИСКА ПОДДРШКА ОД ДРЖАВАТА

Доделувањето нефинансиска поддршка има основ во повеќе закони, а секое министерство и друг орган на државната управа може да ја уредува со подзаконски акти. Во Законот за користење и располагање со стварите на државните органи¹⁵⁴, доделувањето движен и недвижен имот во сопственост на државните органи се прави со одлука на Владата на РМ за користење или пренесување право на сопственост, со или без надомест, на здруженија и фондации. Дополнително, согласно овој закон, се овозможува давање недвижен имот на здруженија и фондации, на времено или трајно користење, со или без надоместок¹⁵⁵. На локално ниво, законски основ за нефинансиска поддршка има Законот за локалната самоуправа¹⁵⁶, каде е определено дека сопственоста на општините може да биде дадена на други субјекти преку јавна аукција, во согласност со закон. Сепак, може да се носат и други подзаконски акти и да склучуваат договори за доделување нефинансиска поддршка¹⁵⁷. Сепак отсуствуваат критериуми и про-

153 Македонска канцеларија на ТАКСО-Техничка поддршка за граѓанските организации и МЦМС (2015)

154 Член 55 од Законот за користење и располагање со стварите во државна сопственост и со стварите во општинска сопственост („Службен весник на Република Македонија“ бр. 78/15, 106/15 и 153/15).

155 Член 3 од Законот за користење и располагање со стварите во државна сопственост и со стварите во општинска сопственост („Службен весник на Република Македонија“ бр. 78/2015, 106/2015 и 153/2015).

156 Закон за локалната самоуправа („Службен весник на Република Македонија“, бр. 5/02)

157 Ивановска, М. (2015) Нефинансиски форми на државна поддршка за граѓански организации од Балканот и од Турција. [Интернет] Скопје, БЦСДН. Адреса: <<http://goo.gl/HrD9CH>> [Посетена на: 1.2.2016]

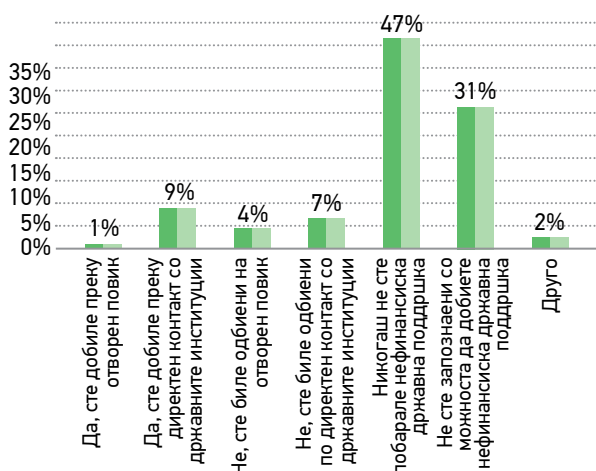

цедури за транспарентно доделување нефинансиска поддршка¹⁵⁸.

Со цел да се утврди околината за добивање нефинансиска поддршка во практика за граѓанските организации, организациите можеле да изберат повеќе одговори за тоа дали добиле и какво било нивното искуство. Мнозинство (47 %) од организациите никогаш не побарале нефинансиска поддршка, а третина (31 %) не биле запознаени со можноста.

ГРАФИКОН 25.

Дали Вашата организација аплицирала и добила нефинансиска државна поддршка?

Од своето искуство граѓанските организации најчесто упатуваат на примери на нефинансиската поддршка на локално ниво. Во прашалникот им беше дадена можност со отворено прашање да го образложат своето искуство и како тие наведуваат различни можности и ситуации: користење простории и материјали за организирање средби, поднесено барање за простории за центар за жртви од семејно насилство од Град Скопје, одбиено давање простории кои секако биле празни, добиен простор за отворање родителска куќа за бесплатен престој на семејствата чии деца се лекуваат на одделот за хемато-онкологија, добиен софтвер, пластеници од Македонски шуми. Две организации, пак, наведуваат искуство кога институција/ општина донеле позитивна одлука за доделување нефинансиска поддршка (превод, простории) кои никогаш не ги доделиле во практика.

Во 2015 г. беше регистриран изолиран случај на отповикување доделена нефинансиска поддршка до

граѓанска организација. Здружението за граѓанско образование и култура „Клуб ЕЛИТА“¹⁵⁹ имало потпишано договор со општина Чаир за користење простории. И покрај тоа што договорот не е истечен, според исказите на здружението, властите ги смениле бравите на просторијата оневозможувајќи му пристап без претходно предупредување. Општината пак појаснува дека просторот бил злоупотребен за приватни цели.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

2.2. ПОДДРШКА ОД ДРЖАВАТА

Законодавството и политиките кое се однесуваат на директното буџетско финансирање на граѓанските организации не е соодветно на реалните потреби за одржливост. Дополнително тоа и не се спроведува во целост во практика. Имено сè уште не е донесен законски обврзувачки акт (чија подготовка започна на крајот на 2014 г.), т.е. предлог-одлука со која ќе се стандардизира и ќе се подигне транспарентноста на распределбата на средствата од буџетот наменети за здруженијата и фондациите. **Од директното буџетско финансирање кое доаѓа од ставката 463 - Трансфери до невладини организации, најголем дел, односно 42 % согласно ребалансот на буџетот на РМ за 2015 г. беше наменето за политички партии.**

Износот на средствата кои се доделуваат преку ставката 463 (приближно 4 милиони евра) е значително помал споредено со Хрватска, со Србија и со БиХ, а особено незначителен ако се земат предвид и вкупните годишни приходи (над 80 милиони евра) на граѓанските организации. Дополнително, иако расте вкупниот буџет на земјата, средствата наменети за организации остануваат на исто ниво. Периодот за кој се доделуваат средствата (едногодишни) и типот (проектни и само неколку организации е достапна институционална поддршка) на грантови, не се поддржувачки за организациите. И понатаму значаен дел од средствата кои доаѓаат од приходи од игрите на среќа и од забавните игри (повеќе од милион евра) се доделуваат на однапред познати организации утврдени со одлука на владата со дополнителни ограничувања.

158 Ивановска, М. (2015)

159 Нова ТВ (2015) Клуб Елита: „Бандата на Изет Меџити ги урна вратите на нашето здружение!“ [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса: <http://novatv.mk/index.php?navig=12&writter=31&vest=20063> [Пристапено на: 1/3/2015]

Мало малцинство (11 %) од организациите имаат средства од национални државни извори над 10 % во својот буџет, што покажува дека учеството е незначително.

Законодавството што ја уредува нефинансиската поддршката ги зема предвид граѓанските организации. Сепак отсуствуваат критериуми за нејзино доделување, па така незначителен број организации се корисници на нефинансиска поддршка, а третина и не се запознаени со можноста.

- ▶ Целосна реформа на системот на финансирање на граѓанските организации од страна на државата. Во партиципативен процес, усвојување квалитетна предлог-одлука која ќе содржи процедури и критериуми за распределба на средствата и нефинансиската поддршка (да го следи Кодексот) кои треба да бидат почитувани.
- ▶ Изменување на одредбите кои ја регулираат државната поддршка за ГО во ЗЗИИС (лотарији), вклучувајќи и други релевантни подзаконски акти. Определување процент на средства кои редовно би биле дистрибуирани преку буџетот за финансирање само на ГО и зголемување на износот од досегашниот согласно потребите.
- ▶ Сите државни институции треба во пракса јавно да објавуваат информации поврзани со процедурите за финансирање, рокови и информации за ГО добитници на средства (веќе пропишани во Кодексот). Да ги објавуваат програмите на годишно ниво за финансирање на организациите и да ги вклучуваат навремено во нивната подготовка.
- ▶ Државната поддршка потребно е да вклучува средства за институционален развој на ГО, како и за кофинансирање и предфинансирање проекти финансирани од ЕУ и од други донатори.
- ▶ Потребите и можностите за доделување нефинансиска поддршка од страна на државата да бидат прелиминарни во Стратегијата за соработка на Владата со ГО и во акциски план.
- ▶ Граѓанските организации треба проактивно да пристапуваат и да бараат нефинансиска поддршка, додека оние кои добиваат, да ги промовираат можностите.

ПОДОБЛАСТ 2.3.

ЧОВЕЧКИ РЕСУРСИ

ТРЕТМАН НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ КАКО РАБОТОДАВАЧИ

Во најголем дел законите и политиките се применливи за граѓанските организации како работодавачи¹⁶⁰. Сепак тие не ги одразуваат спецификите на работењето на граѓанските организации и влијанието на регулативата врз нив. Не постојат посебни предизвици во однос на применувањето на законската регулатива за работните односи од страна на граѓанските организации. Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност¹⁶¹ соодветно разликува дека членувањето во органи на ГО не нужно се поврзува со вработување, но паричен надоместок на невработено лице според член 77 му престанува ако основа трговско друштво, претпријатие или друго правно лице што задира во правото на здружување и основање ГО. Во организациите на работодавачите не е претставен и не членува граѓанскиот сектор¹⁶². Во поглед на важењето и примената на општите колективни договори, толкувањето е широко, односно: „општите колективни договори се применливи за сите работници и работодавачи во земјата, без оглед на тоа дали тие се или не се членки на потписниците на договорот“ и постојат различни оперативни толкувања од страна на засегнатите актери кои не се усогласени. Не е јасно дали и под кој колективен договор спаѓа граѓанскиот сектор. Ова во комбинација со недостатокот на здружување на работодавачите и работниците во секторот доведува до недоумици околу специфичните права и одредби кои важат за вработените во ГО, а се определуваат во колективните договори.

¹⁶⁰ Делот за третманот на граѓанските организации како работодавачи е преземен од публикацијата подготвена од Конект со поддршка од Балканскиот фонд за јавни политики активност во рамките на проектот во кој се подготвува овој извештај - Кусиникова, Н., Мирчевски, В. (2016) *Анализа на јавните политики за средината за вработување во граѓанските организации: Граѓански сектор-невидлив работодавач*. [Интернет] Скопје, Здружение Конект. Адреса: <http://goo.gl/7EXQ0h> [Посетена на: 1.3.2016]

¹⁶¹ Закон за вработувањето и осигурување во случај на невработеност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1997; 25/2000; 101/2000; 50/01; 25/03; 37/04; 4/05; 50/06; 29/07; 102/08; 161/08; 50/10; 88/10; 51/11; 11/12; 80/12; 114/12; 39/14; 44/14; 113/14; 56/15; 129/15; 147/15; 154/15)

¹⁶² Кусиникова, Н., Мирчевски, В. (2016)

Стратегиите за вработување на РМ доминантно се концентрирани на работната сила во приватниот сектор¹⁶³. Во Националната стратегија за вработување на РМ 2016-2020 не се предвидуваат посебни насоки или цели за подобрување на состојбите со вработување во граѓанскиот сектор, а граѓанските организации повеќе се предвидуваат како спроведувачи, отколку како корисници на овие мерки, т.е. работодавачи. Во Македонија од палетата на програми и мерки за поттикнување на вработувањето, дел се достапни и за ГО како работодавач (услугите за посредување при вработување и информирање, обука кај познат работодавач). Сепак во некои случаи ова не е јасно дефинирано. Исто така, со оглед на тоа што се пред сè креирани за работодавачите од приватниот сектор, условите во мерките во голем дел не ги земаат предвид спецификите на работењето на ГО што ги обесхрабрува ГО да ги користат во поголем обем (услов е да не се намали бројот на вработени додека трае мерката, употреба на термини како фирми или приватен сектор кои го вклучуваат и граѓанскиот сектор, но сепак предизвикуваат недоразбирање).

Почнувајќи од крајот на 2014 г., донесени беа законски измени во осум закони со кои им се наметна обврската за плаќање придонеси за здравствено, пензиско и инвалидско осигурување на лицата кои примаат хонорари. Брзината на донесување на овие измени и невклучувањето на јавноста и граѓанските организации, како и недостигот од јасни упатства и капацитети на државните службеници да се справат со практичната имплементација на законските решенија, резултираа со стравувања за потенцијално негативно влијание, особено за одржливоста на граѓанското општество¹⁶⁴. Измените создадоа непланирани финансиски и административни обврски за организациите. Спорните одредби во Закон за придонеси од задолжително социјално осигурување¹⁶⁵ во август беа повлечени, а финансиските импликации врз лицата кои примаат хонорари, не беа надоместени.

163 Нусиникова, Н., Мирчевски, В. (2016)

164 Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Двомесечен извештај за човековите права во Република Македонија за периодот ноември-декември 2014 г. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <<http://goo.gl/s2vLr0>> [Посетена на: 1.2.2016]

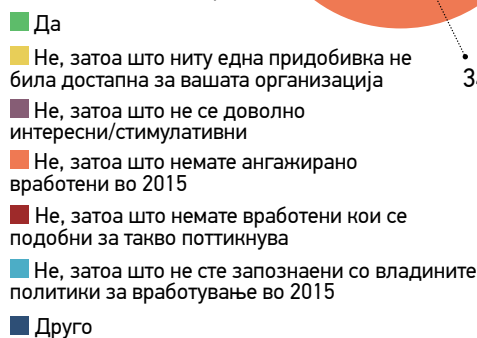
165 Закон за придонеси од задолжително социјално осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 142/08, 64/09, 156/09, 166/10, 53/11, 185/11, 44/12, 15/13, 91/13, 170/13, 97/14, 113/14, 180/14, 188/14, 20/15, 48/15, 129/15 и 217/15).

Плаќањето придонеси треба да се поттикнува особено од аспект на јакнење на човечките капацитети, меѓутоа процесот на подготовка на законски измени во оваа насока потребно е да го спроведат во консултации со засегнатите страни и да се изнајде квалитетно и применливо решение.

Централниот регистар на РМ располага со податоци кои се однесуваат на вработување во секторот, кој ги извлекува од завршните сметки на организациите на годишно ниво (број на вработени, расходи за плати итн.) кои не се јавно достапни за сите, односно за кои треба да се плати за информацијата. Дополнително, Државниот завод за статистика кој обезбедува податоци и го анализира пазарот на труд, ја применува Националната класификација на дејности, која пак не нуди подлабински увид во состојбите на пазарот на трудот во граѓанскиот сектор.

ГРАФИКОН 26.

Дали Вашата организација има придобивки од владините програмите за поттикнување на вработување?

Според големо мнозинство (91 %) од граѓанските организации кои одговориле на прашалникот, немаат придобивки од владините програми за поттикнување на вработувањето. Ако ги разгледаме одделно, третина (34 %) од организациите немаат ангажирано вработени лица во 2015 г., за мало малцинство (20 %) не била достапна ниту една придобивка и за 18 % дека немаат вработени кои се подобни за таквите поттикнувања. Други причини кои се наведени: недостиг на стабилни и континуирани извори на финансирање за да се задржат вработените и две години по аплицирањето за користење на мерката и сло-

жени услови за доделување помош за ангажирање лица со попреченост.

ВОЛОНТЕРСТВО И ГРАЃАНСКО ОПШТЕСТВО

Волонтерството во Македонија во граѓанските организации е најдиректно регулирано преку Законот за волонтерство¹⁶⁶, кој има за цел поттикнување на волонтерството, како и заштитата на правата на волонтерите. Постојат и други закони кои во своите одредби ја регулираат волонтерската работа, како што е Законот за работните односи¹⁶⁷, Законот за трансформација во редовен работен однос¹⁶⁸, како и Законот за странци¹⁶⁹ и Законот за вработување и работа на странци¹⁷⁰.

Во текот на 2015 г., со цел усогласување со Законот за прекршоци, во скратена постапка беше изменет Законот за волонтерство¹⁷¹ и настанаа промени во износите на глобите и одговорноста. Воведена е тројна одговорност за прекршоците: организаторот на волонтерската работа; одговорното лице кај организаторот на волонтерската работа и овластеното лице кај организаторот на волонтерската работа, а со тоа и зголемување и утврдување на износите на глоба, соодветно. Иако со измените е намалена глобата за волонтерот и изнесува до 6.150 МКД (100 ЕУР), додаден е нов член според кој се предвидува глоба и за правното лице и за утврдување на глобата се поставени критериумум: вкупни приходи и просечен број на вработени, како и претходно поведење.

Согласно анализата на Конект, Законот за работните односи, член 61 што се однесува на волонтерскиот стаж, потребно е разликување на термините за да се

избегне мешање со терминот „волонтер“ согласно Законот за волонтерство. Имено, одредбата во член 61 се однесува на стажирањето кое е задолжително за полагање стручен испит или самојстојно вршење одредена дејност и како таква во суштината сосема се разликува од дефинициите за волонтерство и волонтер согласно Законот за волонтерство. Ваквата термилошка дистинкција е веќе истакната во Законот за волонтерство. Имајќи предвид дека многу од работодавачите и работниците не се запознаени со Законот за волонтерство, во практика постои мешање на термините што го отежнува промовирањето на волонтерството.

Согласно Законот за персонален данок на доход¹⁷², надоместокот на лицата волонтери согласно Законот за волонтерство не се плаќа.

Во 2015 г. истече периодот за спроведување на Стратегијата за промовирање и развој на волонтерство 2010-2015 г.¹⁷³, за чија реализација не се достапни извештаи и анализа, што е разбирливо имајќи предвид дека станува збор за документ за чие спроведување не се наменети буџетски средства.

МТСП како клучна институција за развој на волонтерството во 2015 г. ја заокружи постапката за избор на нови членови на Националниот совет за развој на волонтерството. Под водство на претседателката на Советот од редовите на граѓанските организации, одржани беа повеќе состаноци со поддршка на граѓанските организации. Во 2015 г. Националниот совет и МТСП го организираа и спроведоа доделувањето на Националната награда за волонтерство за 2015 година¹⁷⁴, во пресрет на меѓународниот ден на волонтерството, во рамките на форум организиран од граѓански организации.

166 Закон за волонтерство („Службен весник на Република Македонија“ бр. 85/07; 161/08; 147/15)

167 Закон за работните односи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 62/05, 106/08, 161/08, 114/09, 130/09, 50/10, 52/10, 124/10, 47/11, 11/12, 39/12, 13/13, 25/13, 170/13, 187/13, 113/14, 20/15, 33/15, 72/15, 129/15, 27/16)

168 Закон за трансформација во редовен работен однос („Службен весник на Република Македонија“ бр. 20/15 и 44/15).

169 Закон за странците („Службен весник на Република Македонија“ бр. 35/06, 66/07, 117/08, 92/09, 156/10, 158/11, 84/12, 13/13, 147/13, 148/15 и 217/15).

170 Закон за вработување и работа на странци („Службен весник на Република Македонија“ бр. 70/07; 5/09; 35/10; 148/11; 84/12; 148/13; 38/14 и 150/15).

171 Закон за волонтерство („Службен весник на Република Македонија“ бр. 85/07; 161/08; 147/15)

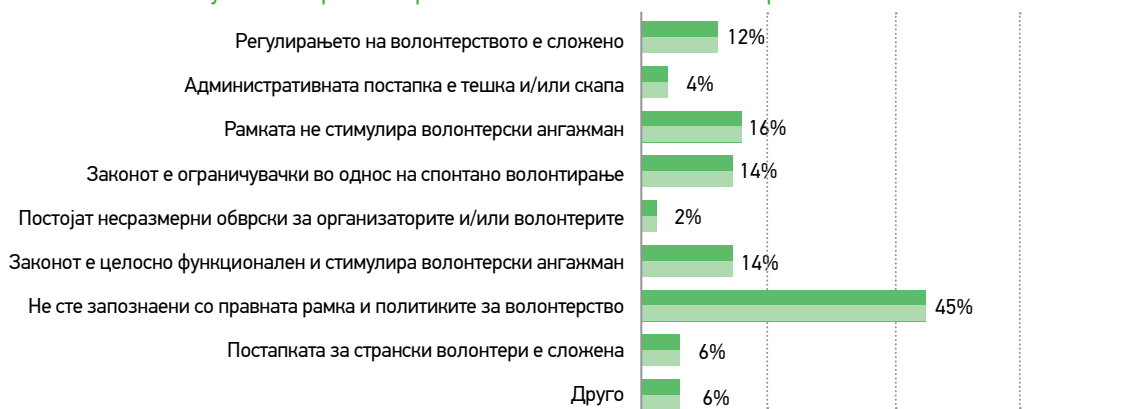
172 Закон за персоналниот данок на доход („Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/93, 3/94, 70/94, 71/96, 28/97, 8/01, 50/01, 2/02, 44/02, 96/04, 120/05, 52/06, 139/06, 160/07, 159/08, 20/09, 139/09, 171/10, 135/11, 166/12, 187/13, 13/14, 116/15, 129/15, 199/15)

173 Министерство за труд и социјална политика (2010) Стратегијата за промовирање и развој на волонтерството 2010-2015 г. [Интернет] Скопје, МТСП. Адреса: <<http://goo.gl/XDJdGy>> [Посетена на: 1/2/2016]

174 Министерство за труд и социјална политика (2015) Национална награда за волонтерство за 2015 година [Интернет] Скопје, МТСП. Адреса: http://mtsp.gov.mk/sovet-za-volonterstvo-ns_article-nationalna-nagrada-za-volonterstvo-za-2015-godina.nsp [Пристапено на: 14/3/2016]

ГРАФИКОН 27.

Какво е вашето искуство со правната рамка и политиките за волонтерство?

Во практика, правната рамка и политиките на волонтерство не се во целост препознаени. На граѓанските организации во прашалникот им беше дадена можност за избор на повеќе од една од изјавите кои го објаснуваат нивното искуство со правна рамка и политики за волонтерство. Најголем дел (45 %) од граѓанските организации не се запознаени со правната рамка за волонтирање. Мало малцинство (16 %) сметаат дека рамката не стимулира волонтерски ангажман. Со мали процентни разлики во тие рамки се движат и одговорите дека законот е целосно функционален (14 %), а исто толку сметаат и дека е ограничувачки во однос на спонтано волонтирање и за мало малцинство (12 %) регулирањето на волонтерството е сложено.

Проблемите кои произлегуваат од спроведувањето на законодавството и политиките на кои наидуваат организациите при организирање волонтерска работа генерално упатуваат на чувство на неразбирање на регулативата и страв од казни. Проблемите кои се наведени се: законот е ограничувачки и не предвидува спонтано волонтирање (2), неможност да се покријат трошоците на волонтерите (3), сложена и долга постапка за добивање виза за престој на странец врз основ на волонтирање и бројни институции вклучени во постапката (3), сложена и невозможна процедура за добивање волонтерска книшка која е задолжителна за упис и недостиг од волонтерски книшки во МТСП (8), се создава дополнителна обемна администрација во организацијата (3).

Во текот на 2015 г., во изолиран случај странски волонтер од Чешка кој помагал на граничните премини со легитимација од организацијата Легис, во пресрет

на бегалската криза која ја зафати Европа, беше протеран од Македонија. Според МВР, волонтерот направил повреда на Законот за странци и Законот за волонтирање¹⁷⁵. Сепак, одлуката да биде протеран од Македонија без право да се врати во земјата во наредните пет години е непропорционална.

Предизвик за понатамошното креирање стратешки документи за развој на волонтерството и вредување на волонтерскиот труд е да се воведат систем за мерење на волонтерската сила во Македонија¹⁷⁶. Сè уште официјалниот број на волонтери и работни часови не се достапни. Извор на податоци може да биде МТСП како одговорна институција за регистрација на волонтери и издавање волонтерски книшки. Практиката од крајот на 2014 г. покажува дека МТСП не издава волонтерски книшки. Во моментот, бројот на волонтери е достапен преку анкетите спроведени од ГО, што е само делумен и индикативен број. На пример, според Светскиот индекс на давање за 2015 г., во Македонија 9 % од испитаниците одговориле дека волонтираат¹⁷⁷.

Најчест тип на организации во кои членуваат граѓаните се политичките партии, спортските клубови и хуманитарните организации, а по нив следуваат културните организации и здруженија, како и орга-

175 Радио МОФ (2015) Протеран чешки волонтер кој им помагаше на бегалците во Македонија [Интернет] Скопје, Радио МОФ. Адреса: <http://www.radiomof.mk/proteran-cheshki-volonter-koj-im-pomagashe-na-begalcite-vo-makedonija/> [Пристапено на: 1/3/2016]

176 Велат, Д. (2015)

177 Charities Aid Foundation (2015) World Giving Index 2015 [Internet] London, CAF. Адреса: <https://goo.gl/tgg5h9> [Посетена на: 1.2.2016]

низации кои ја промовираат деморатијата и човековите права¹⁷⁸. Како и кај граѓанскиот активизам, и кај учеството во граѓански иницијативи во Македонија расте и бројот на волонтери. Граѓанските организации од волонтерите најчесто добиваат бесплатни консултации, помош при организација на настани и бесплатен транспорт од страна на волонтерите. Младите значајно почесто волонтираат од старите. Дури 60 % од младите во споредба со 43 % од постарите се декларираат како формални волонтери.

ОБРАЗОВНИОТ СИСТЕМ И ГРАЃАНСКИОТ АКТИВИЗАМ

Граѓанското образование е дел од образовниот систем на Македонија веќе неколку години. Својот основ го влече од групата закони кои го регулираат образованието. Во рамките на основното образование предвиден е редовен предмет за учениците почнувајќи од седмо одделение за граѓанско образование. Проблематично во наставниот план за граѓанско образование во основно училиште на Бирото за развој на образованието е давање приоритет на целта за запознавање со темата власт, како таа се стекнува и како се препознаваат носителите на власт, а дури потоа со другите цели кои би се постигнале преку планот за граѓанско образование¹⁷⁹. Сепак, и покрај разработената наставна програма за граѓанско образование, досегашните класични методи не се соодветна алатка за изучување на демократските принципи, туку потребна е активна вклученост на учениците. На крајот од 2014 г., внимание привлече учебникот по граѓанско образование¹⁸⁰. Неколку организации реагираа со свои соопштенија до јавноста и ги повикаа надлежните институции во образовниот сектор да извршат соодветна ревизија на учебниците за граѓанско образование. Според ИДСЦС, дефини-

цијата за „лојални граѓани“ дадена во учебникот за VII одделение во која се вели дека тие се: „секогаш подготвени да ги следат правилата и прописите во општеството и по цена да мораат да се откажат од своите слободи“, укажува кон послушност по цена на загрозување на основните граѓански и политички права на граѓанинот во една демократска држава и не придонесува кон промоција на политичка култура во која идните граѓани ќе ги оценуваат работата на институциите и општествените текови низ призмата на промоција на човековите права и слободи. Во истиот дел е напишано дека „лојални граѓани“ се оние кои „за својата благосостојба се заслужни самите и не се на грбот на општеството“. На овој начин, според ИДСЦС, граѓаните кои се со финансиски или здравствени потешкотии и кои за тоа примаат помош, имплицитно се дефинирани како нелојални. Граѓанското образование и понатаму не е предмет во наставните содржини во средното образование (освен во стручните средни училишта, и тоа во четврта година). И покрај утврдената потреба од посеопфатен и реформиран пристап на изучувањето на граѓанското образование, сепак во Годишниот план на Бирото за развој за 2016 година¹⁸¹ не е акцентирана неговата важност.

Истражувањето на МОФ¹⁸² потврдува дека е неопходно граѓанското образование во комбинација со поттикнување соработки и партнерства на образовните институции и граѓанските организации. Истражувањето утврдува значајна разлика помеѓу студентите кои членуваат во граѓанска организација и оние кои не членуваат во однос на граѓанската одговорност. Имено, оние коишто членуваат и кои изучувале граѓанско образование се свесни за својата улога и потенцијал и одговорност за разлика од оние кои не членуваат. Со истражувањето се заклучува дека: 64 % од испитаниците никогаш не гласале на студентски избори; 52 % не присуствувале на дебата на студентски теми; 40 % не присуствувале на студентски протести; 71 % никогаш не организирале настан за студенти; 60 % не волонтирале за организација на студентски настан; 46 % никогаш не го споделуват

178 Реактор-истражување во акција (2015) Граѓанско учество во Македонија 2012-2014. [Интернет] Скопје, Реактор. Адреса: <http://goo.gl/nMrTJo> [Посетена на: 1.3.2016]

179 Биро за развој на образованието (2015) Наставна програма: Граѓанско образование, Биро за развој на образованието. [Интернет] Скопје, Влада на РМ, БРО. Адреса: http://bro.gov.mk/docs/gragjansko_obrazovanie.pdf [Пристапено на 21.3.2016]

180 Институт за демократија Социетас цивилис – Скопје (2014) Реакција на содржината на учебниците по граѓанско образование [Интернет] Скопје, ИДСЦС. Адреса: <http://www.idscs.org.mk/mk/novosti/544-sodrzhina-na-uchebnici-po-gragjansko-obrazovanie> [Пристапено на: 21.3.2016]

181 Бирото за развој на образованието (2016) Годишна програма за работа на Бирото за развој на образованието за 2016 година.

182 Наумоска, Ј. (2015) Студентот како носител на општествени промени: истражување за конформизмот, граѓанска ефикасност и локус на контрола кај студентите. Скопје, Младински образовен форум.

својот став на социјалните мрежи за актуелните политики и институционални мерки кои се наменети за студентите; 76 % никогаш немаат објавено статија/колумна во медиум за одредена студентска проблематика. Овие наоди упатуваат на низок степен на граѓанска вклученост од страна на студентите. Ако се земе предвид дека истражувањата укажуваат на пасивност кон општествените прашања, тоа е поврзано и со утврденото отсуство на значајно и квалитетно граѓанско образование во Македонија.

НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ ОД СТРАНА НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Законската основа за регулирање на неформалното образование од страна на граѓанските организации е дадена во повеќе закони, како што се Законот за образование на возрасни¹⁸³ според кој професионален развој на образовниот кадар се врши преку акредитирани програми за обучување, реализирани од јавни или приватни ентитети, здруженија на граѓани и правни лица, Законот за биро за развој на образованието¹⁸⁴, кој во член 18 предвидува дека за вршење работи од надлежност на бирото непосредно соработува со здруженија, Законот за набавки¹⁸⁵ кој ја дава основата за финансиска поддршка и делегирање услуги кон граѓанските организации и др. Иако законската основа не го попречува давањето неформално образование, тоа не е стимулирано, особено кога давател е граѓанска организација¹⁸⁶.

Постојат голем број граѓански организации¹⁸⁷ кои спроведуваат активности од неформалното образование, а чии напори не се доволно препознаени од државните институции. Ова се огледува особено во фактот дека соработката на ниво формално-нефор-

мално образование, односно државни институции и-граѓански сектор, понекогаш е значително условена од волјата на одговорните лица во институциите. Таквата состојба може да биде значително отежнувачка за граѓанските организации кои целат да понудат услуги за корисници опфатени со системот на формално образование. Во минатото постоеле обиди и иницијативи од граѓанскиот сектор и МОН за формирање каталог на организации кои се занимаваат со обуки за наставниот кадар низ различните образовни нивоа. Сепак, ваков каталог сè уште не е креиран, иако би можел да претставува корисно средство за државните институции кои ги спроведуваат образовните политики при воспоставување соработка со граѓанскиот сектор.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

2.3. ЧОВЕЧКИ РЕСУРСИ

Законодавството и политиките (Закон за работните односи, Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност, стратегии за поттикнување на вработувањето) **кои ги третира граѓанските организации како работодавачи во најголем дел се применливи, меѓутоа не ги одразуваат спецификите на работењето на организациите и како регулативата влијае врз нив.** Во практика токму поради **непрепознаеноста на секторот од страна на институциите како работодавач со свои специфики, одредбите во политиките се најясни и ги обесхрабруваат ГО.** Дополнително **граѓанските организации не членуваат во организациите на работодавачи** и постои нејаснотија во практика во толкувањето на кој колективен договор тие припаѓаат. **Брзите и конфузни измени за плаќање придонеси од страна на хонорарните лица, кои во месеците додека беа во сила предизвикаа финансиски импликации и стравувања кај организациите за нивната одржливост, во текот на годината беа повлечени.**

Законската рамка за волонтерство е целосно поставена. Сепак сè уште се соочува со предизвици во примената во практика (потешкотии за издавање волонтерски книшки, долга и сложена процедура за организирање волонтерска работа со странски волонтери - во 2015 г. имаше изолиран случај на прекумерно изречена казна за чешки волонтер кој помагал на граничните премини во справување со бегалскиот

183 Закон за образование на возрасните („Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/08, 17/11, 51/11, 74/12, 41/14, 144/14, 146/15)

184 Закон за Бирото за развој на образованието („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/06, 142/08, 148/09, 69/13, 120/13, 148/13, 41/14)

185 Закон за јавни набавки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 136/07, 130/08, 97/10, 53/11, 185/11, 15/13, 148/13, 160/13, 28/14, 43/14, 130/14, 180/14, 78/15, 192/15)

186 Близнаковски, Ј., Петрушев, Х. (2015) Како да се унапреди вклучувањето на граѓанските организации во давањето услуги? - Краток документ за политики. [Интернет] Скопје, ИДЦС. Адреса: <http://goo.gl/KIVfyj> [Посетена на: 1.3.2016]

187 Близнаковски, Ј., Петрушев, Х. (2015)

бран). Дополнително сè уште постои незапознаеност со правната рамка од страна на организациите и впечаток дека го ограничува спонтаното волонтирање. И покрај сите овие предизвици со кои се соочува законот, во скратена постапка беше изменет во текот на годината и беше воведена тројна одговорност за прекршоците, што потенцијално може да влијае обесхрабрувачки за организациите. Во Македонија недостига статистика за бројот на волонтери и волонтерски часови.

Граѓанското образование е дел од образовниот систем на Македонија веќе неколку години, за учениците во основното образование. Сепак, и покрај важноста на граѓанското образование, тоа не е опфатено во средното образование, а неговата важност не е соодветно одразена во планот на Бирото за развој на образованието, ниту пак се предвидени соодветни методи за едукација. Уште повеќе, загрижувачка е содржината на учебниците. Имено организациите реагирале на проблематичната содржина на учебниците по граѓанско образование соочувајќи се со текст кој не е во насока на промоција на човековите права и слободи и толеранција и еднаквоста, кој предложува учениците да ги загорзат своите основни граѓански и политички права и да бидат „лојални граѓани“ кои не се на „грбот на општеството“.

- ▶ Законодавецот и граѓанските организации да подготват предлог-измени во законодавството и политиките за разликување на спецификите на граѓанскиот сектор во насока на поттикнување на вработување и промоција на секторот како работодавач.
- ▶ Потребни се измени во Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност при што јасно ќе се нагласи дека основањето здружение како непрофитен субјект нема да биде основ за престанок на паричен надоместок поради невработеност во согласност со ЗЗФ.
- ▶ Достапните мерки за субјектите основани согласно Законот за здруженија и фондации треба јасно и прецизно да се определат и тоа да се одрази во стратешките документи за поттикнување на вработувањето (Националната стратегија за вработување, како и на оперативно ниво, особено во јавните огласи (на пример да не се користи терминот фирма доколку мерката се однесува на организа-

ција). Потребно е да се обезбеди целосна отвореност на постојните активни мерки за вработување за работодавачи од граѓанскиот сектор.

- ▶ Граѓанските организации да ги разгледаат можностите за внатрешно организирање и здружено анализирање и дефинирање на потребите на секторот како работодавач.
- ▶ Централниот регистар на РМ да ги направи податоците кои се однесуваат на вработување во секторот (број на вработени, расходи за плати итн.) јавно достапни за сите, додека Државниот завод за статистика со редовни анкети да ги земе предвид спецификите на граѓанскиот сектор во статистиките и анализира на пазарот на трудот, како и да воведо методологија за мерење на бројот на волонтери и волонтерски часови и притоа да разликува организации на граѓанското општество.
- ▶ Изменување на законот за волонтерство за намалување на одговорноста за прекршоците, додека во практика МТСП да ја стандардизира постапката за издавање волонтерски книшки, како и да се разгледа можноста заедно со МВР за поедноставување на процедурата за организација на работа на странски волонтери, особено во услови на хуманитарна поддршка за бегалската криза.
- ▶ Алоцирање средства од буџетот на РМ за МТСП како одговорна институција за ревизија на постоечката која беше до 2015 г., подготовка на нова стратегија за промоција и развој на волонтерството и реализација на активностите предвидени во неа.

ОБЛАСТ 3.

ОДНОСОТ МЕЃУ ВЛАДАТА И ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

ПОДОБЛАСТ 3.1.

РАМКА И ПРАКТИКИ ЗА СОРАБОТКА

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО И СОРАБОТКА СО ВЛАДАТА

Стратегијата за соработка на владата со граѓанскиот сектор 2012-2017¹⁸⁸ е клучниот стратешки документ за развој на граѓанското општество кој се спроведува до 2017 година. Следењето на неговото спроведување¹⁸⁹ упатува на особено ниска реализација на клучните мерки за развој и одржливост на граѓанското општество. Половина (48 %) од предвидените мерки во Стратегијата, не бележат напредок. Одличен напредок бележат 10 % од мерките, додека значителен напредок е постигнат кај 13 % од мерките. Кај 13 % од мерките има делумен напредок и кај 12 % има мал напредок. Само две мерки (од вкупно 52) се во целост реализирани. И покрај тоа што Стратегијата го опфаќа периодот до 2017 г., според придружниот Акциски план скоро сите мерки било предвидено да се реализираат до крајот на 2014 г. Државни институции кои по бројот на реализирани активности во рамките на акцискиот план се издвојуваат се Одделението за соработка со НВО и Министерството за труд и социјална политика. Спроведувањето на Стратегијата продолжи без буџетски средства за таа намена. Известувањето од спроведувањето на Стратегијата го координира и подготвува Одделението и секоја година објавува извештај на веб-страницата. Извештаите од страна на институциите кои се носителите на мерки секогаш не соодветствуваат на предвидените активности.

188 Влада на Република Македонија (2012) Стратегија за соработка на Владата со граѓанското општество (2012-2017) [Интернет] Скопје, Влада на Република Македонија. Адреса: <<http://goo.gl/vv3xNg>> [Посетена на: 1/2/2016]

189 Огненовска, С. (2015)

Делумно проблемот со непознавањето и спроведувањето на Стратегијата во рамките на институциите од страна на државните службеници се должи и на недостигот од јасно назначени одговорни лица за мерките каде нивната институција е одговорна.¹⁹⁰

Вклученоста на граѓанските организации во спроведувањето на Стратегијата е на ниско ниво. Отсуствува проактивноста на ГО, кои иако не се експлицитно назначени како носители на мерки, треба да се свесни за важноста на мерките во рамките на Стратегијата кои се од клучно значење за нивното функционирање. Резултатите од прашалникот за потребите на овој извештај покажуваат дека мнозинство (71 %) од организации не биле вклучени во спроведувањето на Стратегијата, мало малцинство (16 %) не се запознаени со постоењето на ваков вид Стратегија и 13 % биле вклучени во спроведувањето на Стратегијата. Вкупно 26 организациите биле вклучени во нејзиното спроведување, меѓутоа од одговорите забележително е дека под вклученост подразбираат учество на консултативни и информативни средби, особено на средбите за Советот (кои сепак беа организирани од страна на граѓански организации).

ИНСТИТУЦИИ ЗА РАЗВОЈ НА ГРАЃАНСКОТО ОПШТЕСТВО И СОРАБОТКА СО ВЛАДАТА

Одделението за соработка со невладините организации продолжи со своите редовни активности, во услови на недостиг на посебни буџетски средства

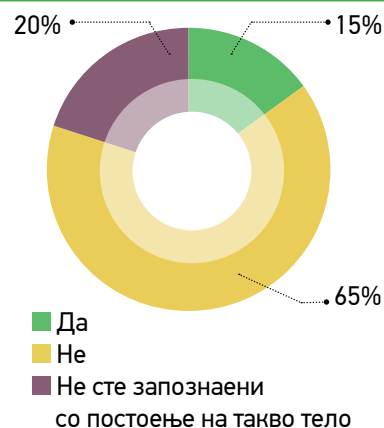
190 МЦМС (2015) Извештај од работилницата на 22 мај 2015 г. за спроведувањето на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор за периодот јуни 2012 – декември 2014 во организација на МЦМС. Скопје, МЦМС

наменети за негово независно функционирање и хиерархиската поставеност во рамките на ГС на Владата на РМ и понатаму влијае врз способноста да оствари проактивна комуникација и приближување до граѓанските организации. Одделението во текот на 2015 г. ја промовира новата веб-страница¹⁹¹ која е подготвена во насока на подобрување на функционалноста и информираноста на организациите. На веб-страницата на Одделението е објавена контакт-листа со податоци за мрежата на државни службеници одговорни за соработка со граѓанскиот сектор (контакт-точки). На листата од сите 15 министерства се определени по два државни службеници, од кои еден е заменик-член (само три министерства имаат определено по еден службеник) и единствено Министерството за здравство нема номинирано одговорно лице. Освен министерствата, и 3 други државни институции (СЕП, СИОФА и АМС) имаат номинирано по две лица одговорни за соработка со граѓанскиот сектор¹⁹².

Во 2015 г. немаше напредок во формирањето совет, клучната институција за развој на граѓанското општество и соработка со владата. На крајот од 2014 г. беше подготвена предлог-одлука за формирање совет за унапредување на соработката, дијалогот и поттикнување на развојот на граѓанското општество и се одржаа консултации. По одржувањето на консултациите, првичниот текст на предлог-одлуката во јануари 2015 г. беше изменет и предвиде проблематични одредби кои оневозможуваат формирање совет во согласност со принципите на репрезентативност и легитимност. Во новата предлог-одлука беше предвидено посебна комисија формирана од страна на Владата да врши постапка за избор на членови на советот од редовите на граѓанските организации, наместо тоа да биде направено јавно и од самите ГО. Дополнително, претседателот на советот кој треба да е претставник на граѓанското општество, со новите одредби беше предвидено да биде избран од Генералниот секретаријат на Владата на РМ, додека пак неговиот заменикот би се бирал од страна на со-

ветот. На овие измени на првичниот текст на предлог-одлуката, реагираа 75 граѓански организации¹⁹³, со конкретни барања и предлози и постапката беше замрзната и по изминувањето една година, нема никакви информации за напредокот на документот и можно формирање на советот.

ГРАФИКОН 29. Дали Вашата организација комуницираше со Одделението за соработка со граѓанските организации во 2015 година?

Продолжува трендот на низок степен на комуникација на граѓанските организации со Одделението и неговата препознаеност. По декада од постоење на Одделението, мнозинство (65 %) од организациите не комуницираат со Одделението и 20 % не знаат дека постои, а мало малцинство (15 %) комуницираше. Граѓанските организации кои оствариле комуникација со Одделението тоа го направиле преку учество на информативни (55 %) и консултативни (32 %) настани, како и соработка и застапување за прашања од важност за ГО (32 %).

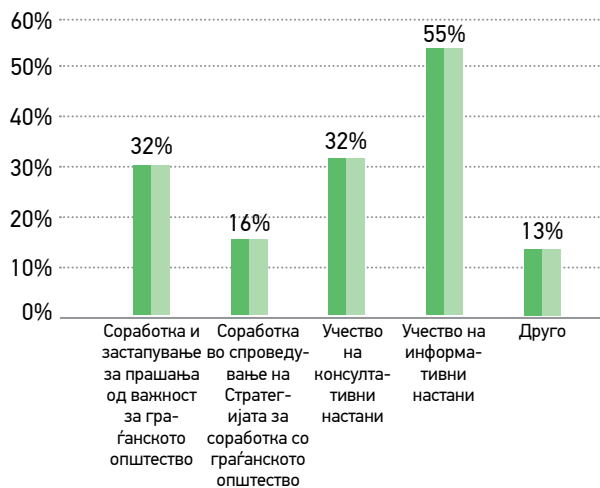
191 Одделение за соработка со НВО (2016) Генерален секретаријат на Влада на РМ, Одделение за соработка со НВО. [Интернет] Адреса: <http://www.nvosorabotka.gov.mk/> [Посетена на 1/3/2016]

192 Одделение за соработка со НВО (2015) Мрежа на државни службеници за соработка со граѓанскиот сектор. [Интернет] Адреса: <http://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/23> [Посетена на 1/3/2016]

193 БЦСДН и МЦМС (2015) Барање за промена на постапката за избор на членови на советот од редот на граѓанскиот сектор и избор на претседател на советот во предлог-одлуката за формирање совет за соработка помеѓу Владата и граѓанскиот сектор [Интернет] Скопје, БЦСДН. Адреса: <http://goo.gl/BIQ2ba> [Пристапено на: 21.3.2016]

ГРАФИКОН 30.

На што се однесуваше комуникацијата на Вашата организација со Одделението оваа година?

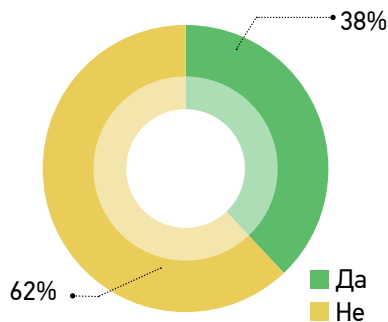

Показател за неможноста Одделението да ја извршува својата работа во целост се и наодите од прашањето кое им било поставено на организациите кои одговориле дека не комуницираат со Одделението (65 %). Од нив, половина (50 %) немаат потреба да комуницираат, додека повеќе од третина (39 %) сметаат дека немаат корист од таквата комуникација.

Граѓанските организации беа прашани и дали соработувале со некој од државните органи во 2015 г., со цел да се утврдат практики на соработка и низ годините да се следи нивната бројност и квалитет. Мнозинството (62 %) од организациите не соработувале, додека 38 % соработувале. Организациите кои соработувале биле дополнително прашани и за честотата на соработка со однапред понудени одговори. Помеѓу два и пет пати (46 %) преовладува како одговор, додека скоро третина од организациите (27 %) соработувале 10 пати, помеѓу шест и десет пати (13 %) и само еднаш (14 %).

ГРАФИКОН 31.

Дали сте соработувале со некој државен орган во 2015 година?

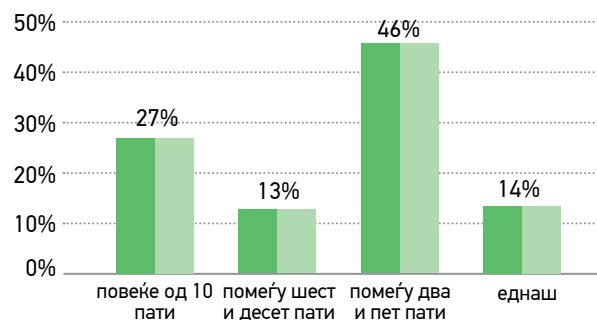

На организациите кои соработувале, имале можност преку отворено прашање да ги наведат органите на државната управа со кои ја оствариле соработка. Врз основа на тие одговори извлечени се најчесто споменуваните пет министерства:

- ▶ Министерството за труд и социјална политика (21); Министерството за образование и наука (10);
- ▶ Министерство за култура (8);
- ▶ Министерство за здравство (7); и
- ▶ Министерството за животна средина и просторно планирање (6).

ГРАФИКОН 32.

Колку често сте соработувале со државните органи во 2015 година?

Од другите органи на државната управа се споменуваат: Бирото за развој на образованието, Агенцијата за вработување на РМ, Агенцијата за млади и спорт, Секретаријатот за европски прашања, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиуми и др.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

3.1. РАМКА И ПРАКТИКИ ЗА СОРАБОТКА

Законската рамка за соработка меѓу владата и граѓанските организации не е целсно поставена, а постои и јаз меѓу постоечките политики (стратешки документи) и нивното спроведување во практика. Имено отсуствува политичка волја, како и буџетски средства за спроведување на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор 2012-2017 која предвидува вкупно 52 мерки, од кои досега само 2 мерки се во целост реализирани. Примарниот орган за фацилитурање на соработката меѓу граѓанските организации и владата е Одделението за соработка со невладините организации кое се со-

очува со потешкотии за целосно функционирање, со оглед на тоа што нема средства од буџетот наменети за негово функционирање и е хиерархиски зависно од Генералниот секретаријат на Владата на РМ. И покрај тоа што на крајот на 2014 година беше подготвена **предлог-одлука за формирање совет, во последната верзија за коментирање беа изменети одредени делови и се косеа со принципите на репрезентативност и легитимност**, по што следуваше реакција од 75 граѓански организации, што доведе до замрзнување на постапката за усвојување на одлуката.

- ▶ Обновување на заложбата на Владата за соработка и развој со граѓанскиот сектор преку ревидирање на досегашниот акциски план на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор кој истече во 2014 г. во партиципативен процес со граѓанското општество и алоцирање финансии од буџетот на РМ за реализирање на активностите предвидени во Стратегијата, за сите надлежни државни институции. По ревизијата на акцискиот план, вклучување на граѓанските организации како носители на мерки.
- ▶ Изменување на последниот текст од предлог-одлуката за воспоставување совет согласно предлозите на граѓанските организации. Продолжување на процесот на финализирање на текстот на предлог-одлуката со вклученост на граѓанското општество и напори за воспоставување и овозможување функционалност на советот за развој на граѓанското општество.
- ▶ Унапредување на улогата на Одделението за соработка со ГО. Во насока на досегашните препораки, со цел Одделението да биде целосно функционално и препознаено од организациите, треба да има поавтономна позиција, како и посебно предвидени средства од буџетот на РМ за реализирање на неговите директни активности.

ПОДОБЛАСТ 3.2.

ВКЛУЧЕНОСТ ВО ПРОЦЕСИТЕ НА КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКИ И ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ

СТАНДАРДИ ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ВО КРЕИРАЊЕТО ПОЛИТИКИ

Постојат повеќе документи кои ги поставуваат основите за вклучување на граѓанските организации во креирањето политики и подготовката на закони на ниво на Влада на РМ и на ниво на Собрание на РМ. Тоа се Уставот на Република Македонија, потоа Законот за референдум и други облици на непосредно изјаснување¹⁹⁴, Законот за работа на Владата¹⁹⁵, Законот за организација и работа на органите на државната управа¹⁹⁶ и др. Исто така, низа подзаконски акти го регулираат ова прашање, како: Деловникот за работа на Владата на РМ¹⁹⁷, Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор¹⁹⁸, Кодексот на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики¹⁹⁹, Методологијата за процена на влијанието на регулативата²⁰⁰ и Упатството за начинот на постапување во работата на министерствата во процесот на спроведување на процената на влијанието на регулативата (во продолжение Упатство)²⁰¹. Дополнително законодавството за Собранието на Република Македонија²⁰²

194 Закон за референдум и други облици на непосредно изјаснување на граѓаните („Службен весник на Република Македонија“ бр. 81/05)

195 Закон за Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/00, 12/03, 55/05, 37/06, 115/07, 19/08, 82/08, 10/10, 51/11, 15/13, 139/14 и 196/15).

196 Закон за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10, 51/11)

197 Деловодник за работа на Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/08)

198 Влада на Република Македонија (2012) Стратегија за соработка на Владата со граѓанското општество (2012-2017) Скопје, Влада на Република Македонија

199 Кодекс на добри практики за учество на граѓанското општество во процесот на креирање политики („Службен весник на Република Македонија“ бр. 99/11)

200 Методологија за процена на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 107/13)

201 Упатство за начинот на постапување во работата на министерствата во процесот на спроведување процена на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 106/13)

202 Поповиќ, М., Близнаковски, Ј. (2016) Во лавиринтите на циклусот на креирање политики – Можности за влијание

Деловникот за работа на Собранието овозможуваат граѓанските организации да учествуваат во работата на Собранието.

Законски даденото право за вклучување на граѓанските организации согласно утврдените стандарди во практика во 2015 г. ГО не можеа да го остварат како резултат на регистрираното зголемено непочитување и следење на правилата од страна на органите на државната управа кое подолу во текстот е подетално разработено.

ДОСТАПНОСТ И СОДРЖИНА НА ПРЕДЛОГ-ЗАКОНИТЕ И ПОЛИТИКИТЕ ДО ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Согласно Методологијата за процена на влијанието на регулативата (ПВР)²⁰³, министерствата треба да ги вклучуваат засегнатите страни во текот на целиот процес на ПВР и притоа во Упатството²⁰⁴ детално се наведени релевантните документи поврзани со конкретен предлог-закон кои треба да им бидат на располагање на граѓанските организации.

Во 2015 г. имаше значително зголемување на бројот на подготвени измени и дополнувања и нови предлог-закопи, особено во скратена постапка. Министерствата објавија само 136 (16 %) предлог-закопи на ЕНЕР (електронски консултации) од вкупните прописи кои поминаа во собраниска процедура (од вкупно 848 разгледувани точки по закони во собраниска постапка)²⁰⁵. Согласно анализата на „Огледало на Владата 2015“, во повеќе од третина (39 %) од случаите во кои објавиле предлог-закопи министерствата, има отстапувања од законски пропишаниот минимален рок за консултации од 10 дена²⁰⁶.

на граѓанските организации, Краток документ за јавни политики [Интернет] Скопје, ИДЦСЦ. Адреса: <http://goo.gl/rec0lb> [Посетена на: 1.3.2016]

203 Методологија за процена на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 107/13)

204 Упатство за начинот на постапување во работата на министерствата во процесот на спроведување процена на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 106/13)

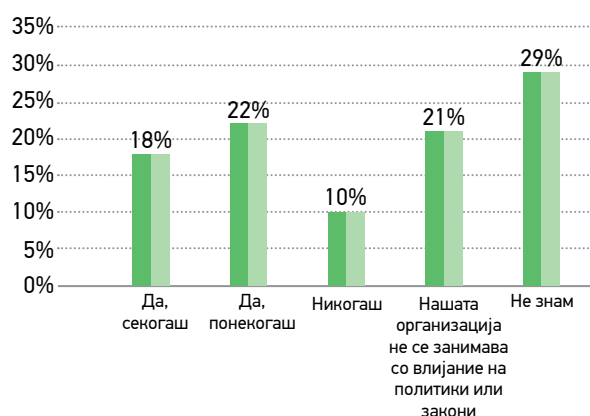
205 Собрание на Република Македонија (2016) Извештај за работата на Собранието на Република Македонија за периодот 01.01.2015-31.12.2015 г. [Интернет] Скопје, Собрание на РМ: <http://goo.gl/c2cSdm> [Пристапено на 21.3.2016]

206 Работна верзија од извештајот „Огледало на Владата 2015“. МЦМС, Скопје

Незапазувањето на временската рамка влијае врз можноста за суштинско вклучување на јавноста барем преку ЕНЕР, во отсуство на други консултативни методи (јавни расправи, работни групи и др.) кои би вклучиле граѓански организации.

ГРАФИКОН 33 .

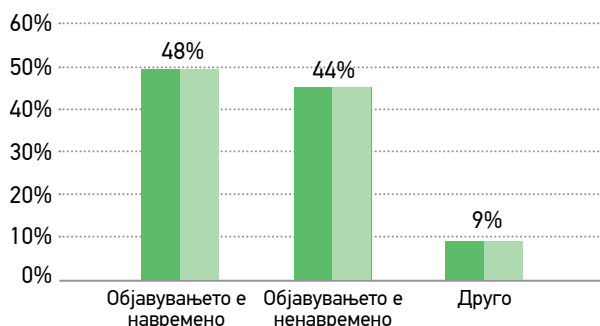
Дали државата ги објавува предлозите (нацртите) на политики или закони од областа каде работи Вашата организација во 2015 година?

Според прашалникот, организациите биле прашани за тоа дали државата објавува предлози (нацрти) на политики и закони од областа во која работат во текот на 2015 г. и притоа да ја одредат и честотата на објави. Поделени се искуствата на организациите во секој од зададените одговори. Најголем дел од организациите (40 %) сметаат дека државата објавува предлози (нацрти) на политики или закони во областите во кои работат. Скоро третина (29 %) од организациите одговориле дека не знаат и 21 % дека не се занимаваат со влијание на политики или закони. Организациите како причина за необјавување на нацрт-политиките и законите најчесто ги посочуваат недостигот од политичка култура, брзината на постапките во кои се носат, непочитување на законските обврски, неажурност на администрација, нетранспаранетност на институциите, области кои се предмет на чести промени во политички договори, недостиг од капацитети кај државните службеници.

ГРАФИКОН 34.

Што од следново важи за случаите кога се објавуваат предлозите (нацртите) на политики или закони?

Граѓанските организации кои одговориле дека имало објавени документи во областите во кои работат (40 %) биле прашани за навременоста на нивното објавување. Поделено е искуството на организациите, според кои 48 % сметаат дека е навремено, додека 44 % дека е ненавремено. Ненавременоста според организациите најчесто е резултат на недостиг на капацитети, намера да се оневозможи доволно време за квалитетен коментар, скратени постапки.

За утврдување на практиките на достапност и содржина на документите на организациите им беа дадени различни изјави и за сите нив можност да изберат фреквентност на случување.

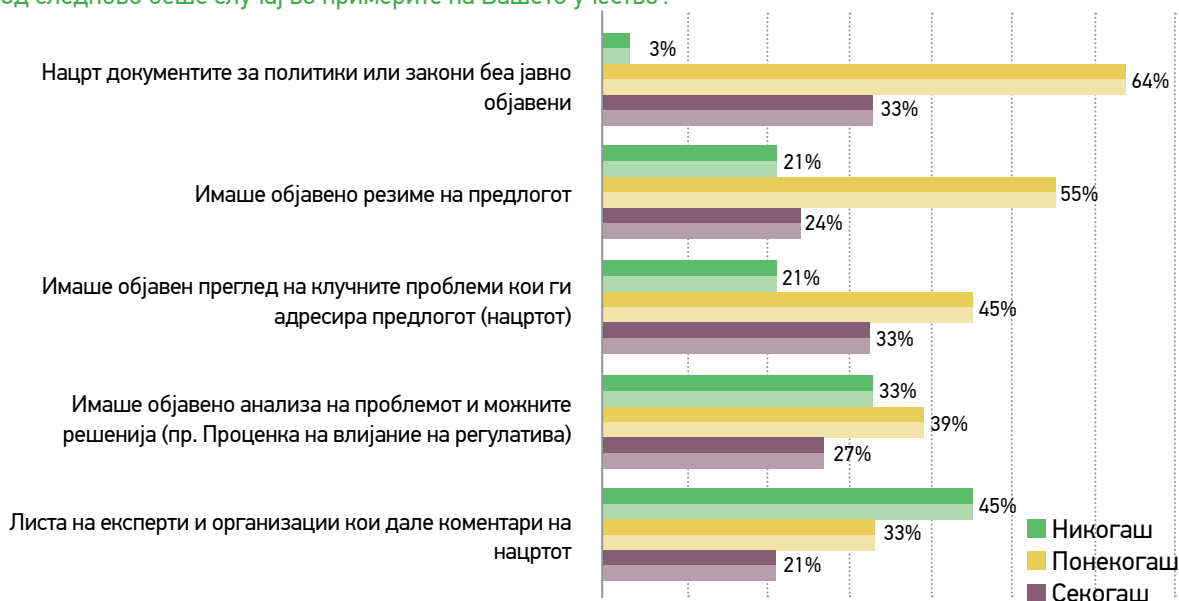
Од искуството на граѓанските организации, големо

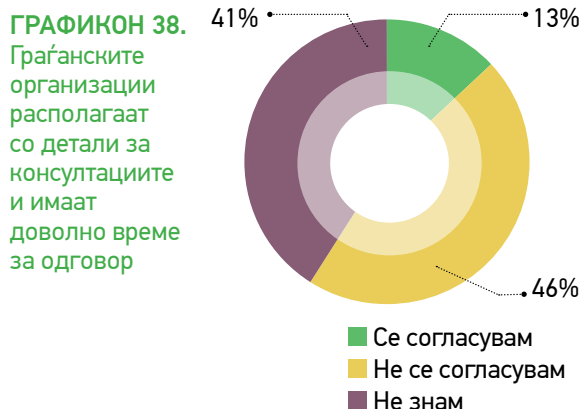
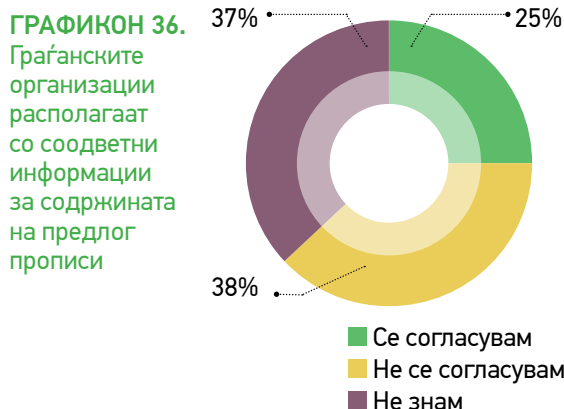
мнозинство сметат дека државните институции објавуваат нацрт-документи за политики или закони (97 %), големо мнозинство (79 %) имаат и искуство со објавено резиме, како и со преглед на клучните проблеми кои го посочуваат предлогот (78 %). Повеќе од две третини (66 %) од граѓанските организации сметаат дека има објавено анализа на проблем и можни решенија (ПВР). Повеќе од половина (54 %) имаат искуство со објавена листа на експерти и организации кои дале коментар на нацртот.

Понатаму, организациите биле прашани за тоа дали располагаат со соодветни информации за содржината на предлог-прописите, како предуслов за квалитетно вклучување. Малцинство (38 %) од организациите не се согласуваат дека располагале со соодветни информации, додека скоро подеднакво (37 %) одговориле дека не знаат. Мало малцинство (25 %) располагаат со соодветни информации за содржината на предлог-прописите.

ГРАФИКОН 35.

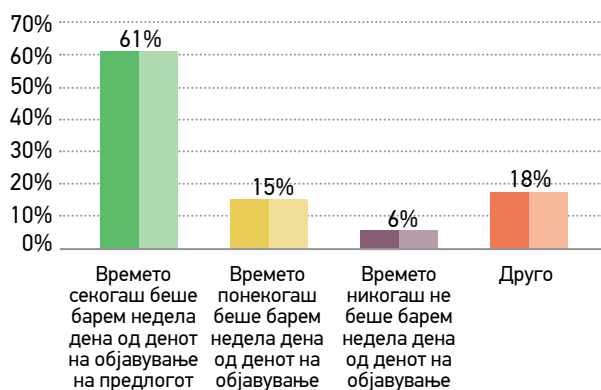
Што од следново беше случај во примерите на Вашето учество?

Ако се земе предвид дека постојат отстапувања од законски предвидениот рок од 10 дена, граѓанските организации биле прашани за нивното искуство за времето кое го имале на располагање да достават коментари за предлозите на политики и закони. Мнозинство (61 %) од организациите секогаш имале барем една недела од денот на објавувањето политики и закони, додека 15 % одговориле дека понекогаш имале барем една недела од денот на објавувањето. Мало малцинство (18 %) избрале друго, и тоа отсуство на временски ограничувања по доставувањето коментари по нивна иницијатива.

ГРАФИКОН 37 . Какво беше Вашето искуство во поглед на времето кое ви беше овозможено за доставување на коментари и сугестии за предлозите на политики и закони?

Од организациите коишто учествувале во процесите на креирање политики и подготовка на закони, мнозинство (64 %) одговориле дека нацрт-документите за политки и закони биле јавно објавени.

Организациите кои се вклучиле во процесите на креирање политики (33 вкупно) биле прашани дали се согласуваат со изјавата дека располагаат со детали за консултациите и доволно време за одговор. Приближно половина од (46 %) не се согласуваат со изјавата дека располагаат со детали од консултациите со доволно време за одговор, 41 % од организациите не знаат, а се согласуваат 13 % од организациите.

ВКЛУЧЕНОСТ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ВО КРЕИРАЊЕТО ПОЛИТИКИ

Вклученоста на граѓанските организации во процесите на креирање политики и подготовка на закони е законски предвидена, меѓутоа и во 2015 г. продолжува да биде на ниско ниво и несуштинска и покрај активностите за унапредување на електронските консултации и зајакнување на капацитетите на државните службеници, политичката волја за вклученост на граѓанските организации продолжи да отсуствува.

Во таа насока, анализата на ИДСЦС²⁰⁷ заклучува дека постои преклопување меѓу трите фази кои се карактеристични за процесот на креирање политики (поставување агенда, одлучување и спроведување), при што во фаза на поставување на агендата веќе е дефинирано решението и се имплицира донесувањето на одлуката. На тој начин еднострано и без јавна евалуација на достапните решенија се донесуваат закони и други акти и како во овие фази е забележливо недоследно вклучување на засегнатите страни. Други документи исто така го потврдуваат невклучувањето на јавноста и според извештај од Одделението за спроведување на Кодексот²⁰⁸, само две министерства

207 Поповиќ, М., Близнаковски, Ј. (2016)

208 Влада на Република Македонија, Генерален

известиле дека организирале јавни расправи, и тоа МЗШВ одржало осум, додека МЖСПП пет јавни расправи. Другите министерства не навеле примери за јавни расправи, најчеста практика било консултирање на јавноста преку ЕНЕР и веб-страниците, одржување состаноци и средби, а поретко и формирање работни групи²⁰⁹.

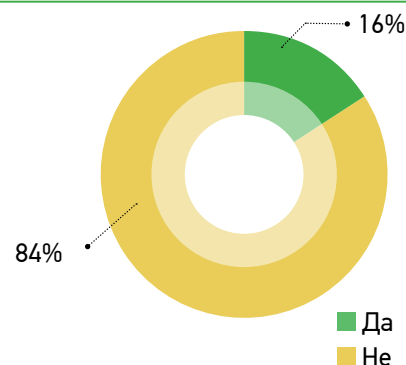
На 25 декември 2014 г. е пуштен во употреба новиот ЕНЕР²¹⁰ со техничко и содржинско унапредување (автоматизирани минимални рокови за консултации и бројчаник за информација за временскиот рок за коментирање на отворен предлог-пропис, автоматско објавување коментар). Покрај автоматизацијата на системот и унапредувањата, сепак продолжуваат прекршувањата (39 %) од страна на министерствата на минималниот рок од 10 дена за коментирање²¹¹. Согласно извештајот на Собранието, 339 предлог-закопи беа усвоени во скратена постапка, без претходни консултации на ЕНЕР, додека 194²¹² предлог-измени на закони за усогласување со измени во Законот за прекршоци беа направени во два дена, меѓу кои и на закони клучни за функционирањето на граѓанските организации.

секретаријат на Владата на РМ (2015) Информација за реализацијата на проектот „Соработка на Владата со граѓанскиот сектор“ (јануари-јуни 2015) и за примена на Кодексот на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики [Интернет] Скопје, Влада на РМ. Адреса: <http://goo.gl/md9il0> [Пристапено на 21.3.2016]

- 209 Влада на Република Македонија, Генерален секретаријат на Владата на РМ (2015) Информација за реализацијата на проектот „Соработка на Владата со граѓанскиот сектор“ (јануари-јуни 2015) и за примена на Кодексот на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики [Интернет] Скопје, Влада на РМ. Адреса: <http://goo.gl/md9il0> [Пристапено на 21.3.2016]
- 210 Единствен национален електронски регистар на прописи на Република Македонија (2016) Влада на РМ, Министерство за информатичко општество и администрација [Интернет] Адреса: www.ener.gov.mk [Посетена на 1/3/2016]
- 211 Работна верзија од извештајот „Огледало на Владата 2015“. МЦМС, Скопје
- 212 Работна верзија од извештајот „Огледало на Владата 2015“. МЦМС, Скопје

ГРАФИКОН 39.

Дали Вашата организација се вклучи во процес на носење политики или закони во 2015 година?

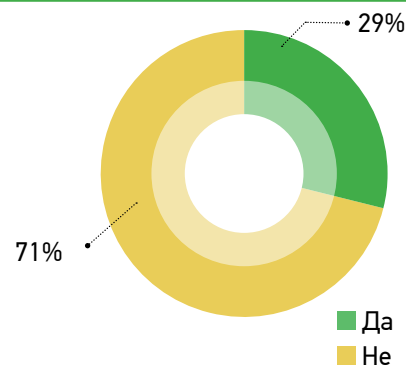

Во 2015 г. големо мнозинство (84 %) од граѓанските организации кои одговориле на прашалникот не се вклучиле во процеси на носење политики или закони. Само 33 од организациите се вклучиле во овие процеси, од кои 20 организации на покана од државни институции.

Бројот на разгледани 848 предлог-прописи во Собранието во 2015 г., наспроти бројот на организации (33 од вкупно 204) покажува незначително малцинство на организации кои биле вклучени во процесите на креирање политики и подготовка на закони.

ГРАФИКОН 40.

Дали во 2015 година Вашата организација поднесе на повикот од Одделението предлози за Програма на Влада на Република Македонија?

Владата пред подготовката на годишната програма за работа прибира предлози од засегнатите страни преку Одделението за соработка со НВО. За користењето на оваа можност, граѓанските организации биле прашани дали нивната организација поднела предлози за Програмата на Владата на РМ во 2015 г. Големо мнозинство (71 %) од организациите не поднеле предлози за Програмата на Владата на Република Македонија во текот на 2015 г., додека третина (29 %) поднеле. Резултатите дека третина (29 %) од организациите поднеле предлози не се совпаѓа со бројот на објавени предлози (вкупно седум) од

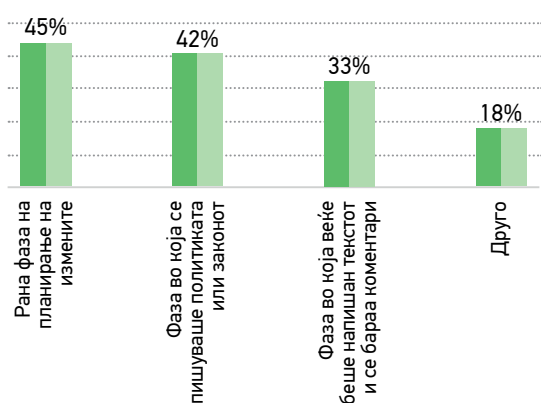
ЗАКОН	СТРАТЕШКИ И ДРУГИ ДОКУМЕНТИ	ИНСТИТУЦИЈА
Група закони за хонорарци Закон за азил и привремена заштита Закон за батерии и акумулатори Закон за високото образование Закон за заштита на пријавувачите (свирначите) Закон за основното образование Закон за средното образование Закон за туристичка дејност Законодавство во медиумскиот сектор Законот за отпад и пакување од отпад Измени и дополнувања на Законот за спречување корупција Предлог-закон за социјално претприемништво Предлог-законот за судски превод	Државна програма за спречување и репресија на корупцијата и спречување и намалување на судирот на интереси 2016-2019 Кодекс за административни службеници Национална стратегија за млади Национална стратегија за спречување семејно насилство	АМС ГС на Влада на РМ (Одделение) ДКСК МЗ МИОА МП МТСП Национална комисија за отпад и пакување од отпад СЕП

организации на веб-страницата на Одделението²¹³. Ваквата дискрепанца може да биде показател на непознавање на можноста на ГО да учествуваат со предлози во Програмата или пак користење на други механизми (освен Одделението) за давање на своите предлози.

Граѓанските организации кои се вклучиле во овие процеси наведуваат повеќе закони и политики, како и органи на државната управа кои им упатиле покани во 2015 г.:

ГРАФИКОН 41.

Во кои се фази на носење политика или закон се има вклучено Вашата организација?

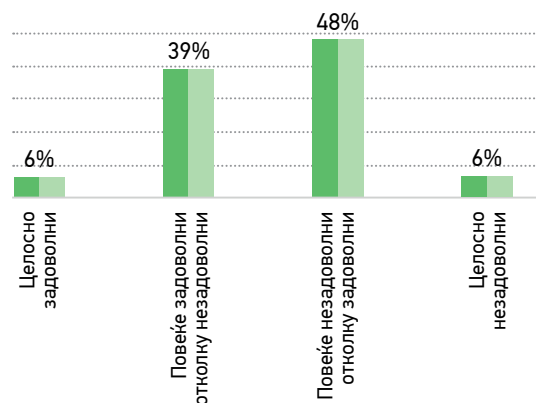
Организациите (вкупно 33) кои биле вклучени во процесите на креирање политики и подготовка на закони биле прашани во кои фази се вклучиле да из-

213 Одделение за соработка со НВО (2016) Предлози од граѓанскиот сектор [Internet] Адреса: <http://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/34> [Посетена на 1/3/2016]

берат од повеќето можни зададени одговори, со цел да се согледа практиката на навремено и суштинско вклучување. Приближно половина (45 %) биле во рана фаза и (42 %) во фаза во која се пишува политиката или законот. Третина (33 %) од организациите во фаза во која веќе е напишан текстот и се бараат коментари. Практиката покажува изедначено искуството на организациите кои биле вклучени во рана фаза кога се планирале измените, со оние во фаза на пишување на политиката или законот, што ја намалува можноста за квалитетен придонес. Освен навременоста, организациите (33) кои биле вклучени во овие процеси, биле прашани и дали нивните предлози биле прифатени. На 24 организации им биле прифатени предлозите од страна на институциите, што покажува дека малата вклученост која постои е во најголема мера навремена и квалитетна.

ГРАФИКОН 42.

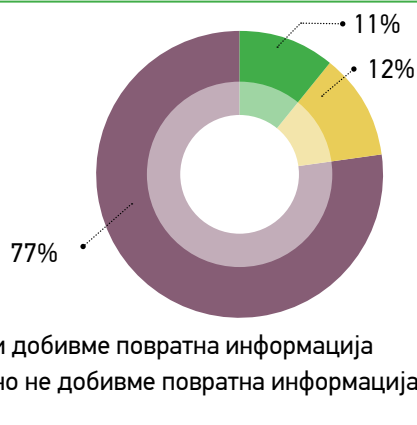
Колку сте задоволни од Вашето учество во процесот на носење на политики или закони во 2015 година?

Во насока на согледување на потенцијалот од градење доверба меѓу организациите и институциите, преку прашалникот организациите (33) кои биле вклучени во процесите на носење политики или закони биле прашани да го оценат своето задоволство од учеството. Задоволството од вклученост на организациите во процесот на носење политики или закони е скоро поделено (18 организации задоволни и 15 организации се незадоволни), иако на 24 од организациите им биле прифатени предлозите. Во отворено прашање ораганизациите можеле да ја појаснат причината за таков одговор и според нив: соработката треба да биде значително подобрена, да се обезбеди поголема вклученост (не само по извршен јавен притисок), како и да се прифаќаат суштински предлози.

ГРАФИКОН 43.

Дали Вашата организација иницирала дијалог или застапување за отпочнување на носење на политика или закон?

Со цел согледување на проактивноста на граѓанските организации во поттикнување на дијалогот со институциите, биле прашани дали иницирале дијалог или застапување за отпочнување на носење политика или закон (ваквите иницијативи и нужно не значат дека биле земени предвид од институциите и дека биле започнати процеси). Во практика, големо мнозинство од организациите (77 %) не иницирале дијалог или застапување за отпочнување на носење политика или закон, додека мало малцинство (23 %) иницирале.

Организациите ги наведуваат следните иницијативи:

- ▶ **Закон за отпад и отпад од пакување**
- ▶ **Иницирање работна група како дел од Професорски пленум за нов Закон за високо образование**
- ▶ **Предлог измени и дополнувања на Закон за заштита и благосостојба на животните**

- ▶ **Предлог за дополнување на Закон за лични карти**
- ▶ **Измени и дополнувања на Кривичниот закон за построго казнување на сторители на кривично дело полов напад на малолетно дете**
- ▶ **Закон за дејноста специјална едукација и рехабилитација**
- ▶ **Измени во даночни закони во одредби кои се однесуваат на ГО**
- ▶ **Стратегија за јакнење на женското претприемништво**
- ▶ **Правилник за основните професионални компетенции на наставниците во основните и средните училишта**
- ▶ **Упатство со прирачник за одржување на училишни објекти.**
- ▶ **Други активности: Изработка на стандарди и формирање на регистар на граѓански организации како спроведувачи на Програмата за заштита на населението од ХИВ/СИДА, бесплатни гинеколошки прегледи.**

Во отсуство на можности и политичка волја за вклучување на граѓанските организации во процесите на креирање политики, „Отвореното владино партнерство“ продолжува да биде позитивен пример за партиципативност. Во текот на 2015 година продолжија со работа седумте работни групи во рамките на ОВП во кои граѓанските организации зеле рамноправно учество²¹⁴, и покрај тоа што се формално номинирани од министерот на МИОА, сепак заинтересираните ГО може да си номинираат свој претставник и општо земено, покрај бројните предизвици на целиот механизам, постои задоволство од учеството во работните групи.

Значајно е да се спомене дека во текот на годината со цел изнаоѓање излез од политичката криза, активни беа и мрежите на организациите Платформата за антикорупција²¹⁵ и Мрежа 23²¹⁶, преку подготовка

214 Коруновска, Н. (2015)

215 Платформа за антикорупција (2015) Основање на Платформа за антикорупција, МЦМС [Интернет] Адреса: <http://www.mcms.org.mk/mk/vesti-i-javnost/vesti/1604-platforma-za-antikorupcija.html> [Посетена на 1/3/2016]

216 Мрежа 23 (2015) Мрежа 23 [Интернет] Адреса: <http://www.merc.org.mk/> [Посетена на 1/3/2016]

на соопштенија, организирање прес-конференции со конкретни барања за отчетност, транспарентност и добро управување на институциите. Вклученоста на организациите за време на преговорите за договорот во Пржино меѓу политичките актери, беше минимална, а отсутствуваше и комуникација при подготовката на Планот на активности на Владата на РМ подготвен врз основа на Листата на итни реформски приоритети за РМ (Јуни 2015)²¹⁷.

Вклученоста на граѓанските организации на ниво на Собрание на Република Македонија, во практика е ниска²¹⁸. Собранието нема специфично тело или контакт-точка назначена за комуникација со граѓански организации, но сепак пратениците имаат обврска да имаат „контакти со граѓаните, контакти и консултации со невладини организации, контакти, соработка и консултации со Синдикатот и со здруженија на граѓани“²¹⁹. Ваквата комуникација може да се воспостави и одржува во рамките на Собранието или во Канцеларијата за контакт со граѓаните во соодветната изборна единица, која треба да ја обезбеди општината. Според истражувањата²²⁰, Собранието нуди канали јавноста да учествува во седница на комисија, јавна расправа или надзорна расправа, иако ова не е јасно дефинирано, објавено, ниту поттикнато. Иако бројот на одржани јавни расправи се зголемил, поголемиот дел од пратеници не се осврнале кон релевантната јавност. Веб-страницата на Собранието информирала за јавна дискусија само за 5 предлози на закони во периодот меѓу 2008 и 2015 г., а во тој период Собранието работело на 3.398 закони. Дополнително, истажувањето потврдува дека повеќето претседатели на комисији не ја препознале потребата за организирање јавни расправи и зголемување на учеството на јавноста во донесувањето одлуки.

Во практика, ниска е и информираноста и знаењето

217 European Commission (2015) Urgent Reform Priorities for the Former Yugoslav Republic of Macedonia [Internet]. Brussels, European Commission. Адреса: <<http://goo.gl/r37PDX>> [Посетена на: 1.3.2016]

218 Мангова, И. (2016) Зголемување на учеството на јавноста во македонското собрание – Препораки за македонското собрание за подобрување на учеството на јавноста во неговата работа, Краток документ за јавна политика [Интернет] Скопје, ИДЦСЦ. Адреса: <http://goo.gl/EEh3QK> [Посетена на: 1.3.2016]

219 Закон за Собрание на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 104/09)

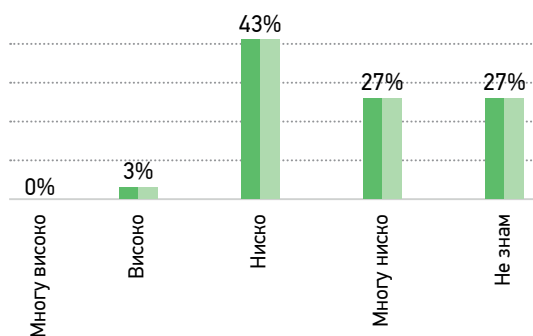
220 Мангова, И. (2015)

за можностите за иницирање и вклучување во законодавните процеси во Собранието. Имено само една четвртина од населението (26 %)²²¹ знае како да покрене иницијатива за нов закон или амандман до овластен предлагач.

Граѓанските организации беа прашани да го оценат нивото на вклученост на организациите во овие процеси. Перцепцијата на граѓанските организации е во линија со реалните случувања, имено и тие го оценуваат нивото на вклученост на граѓанските организации во процесот на носење политики или закони во 2015 г. како ниско (43 %) и многу ниско (27 %), додека 27 % одговориле со не знам.

ГРАФИКОН 44.

Општо гледано, според Ваше мислење како го оценувате нивото на вклученост на граѓанските организации во процесот на носење политики или закони во 2015 година?

Организациите сметаат дека ваквата оценка за нивото на вклученост е резултат на нивното досегашно искуство во вакви процеси, непочитување на стандардите за консултација и недоволна вклученост на ГО, непознавање на експертиза на ГО, нетранспарентност и нереспонзивност на институциите.

ПОВРАТНА ИНФОРМАЦИЈА

Законодавството ја уредува повратната информација како дел од процесот на консултацији во член 71 од Деловникот за работа на Владата²²², каде стои дека „сееко надлежно министерство треба да подготви извештај за добиените мислења, во кој ќе бидат наведени причините поради кои коментарите и предлозите не се прифатени и истиот да биде објавен на интернет-страницата на соодветното министерство

221 Мангова, И. (2015)

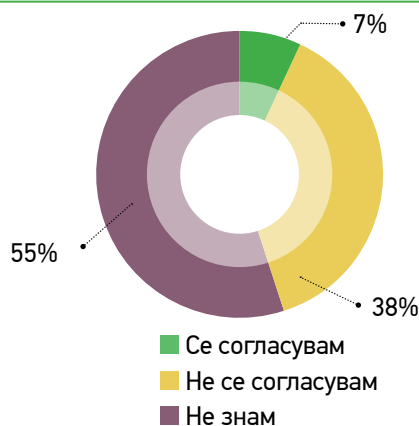
222 Деловодник за работа на Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/08)

и ЕНЕР²²³. Дополнително, Упатството во процесот на спроведување процена на влијанието на регулативата²²³ во член 25 ги наведува елементите од кои треба да се состои извештајот од процената на влијанието на регулативата.

Со цел да се согледаат практиките на давање пишан повратен одговор на институциите за резултатите од консултациите, граѓанските организации биле прашани за нивната согласност. Половина (55 %) од организациите не знаат дали пишан повратен одговор од резултатите од консултациите е јавно објавен, што е разбирливо, бидејќи и големо мнозинство од организациите не се вклучуваат во процесите на носење закони или политики. Повеќе од третина (38 %) сметаат дека институциите не објавуваат пишан одговор од резултатите од консултациите.

ГРАФИКОН 45.

Пишан повратен одговор од резултатите од консултациите е јавно објавен од јавните институции

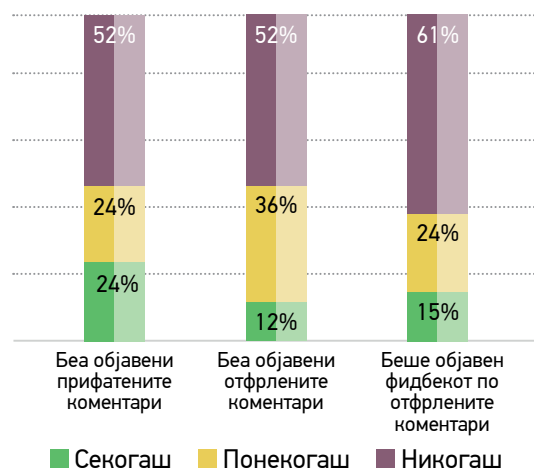
Граѓанските организации (33) кои според одговорите на прашалникот биле вклучени во процесите на носење политики или закони беа прашани за искуството преку три изјави во врска со практиките на институциите во обезбедувањето повратен одговор за кои можеа да одредат честота на случување.

Половина (52 %) од организациите одговориле дека никогаш не им биле објавени прифатените и/ или отфрлените коментари. Разлика постои меѓу честотата на објавување на прифатените и отфрлените коментари, што упатува на тоа дека е поголема можноста да ги објават прифатените. Мнозинство (61 %) од организациите никогаш не се сретнале со објавен по-

²²³ Упатство за начинот на постапување во работата на министерствата во процесот на спроведување процена на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 106/13)

вратен одговор по отфрлени коментари. За пет организации тоа се случува секогаш, додека за осум организации понекогаш се објавува повратен одговор.

ГРАФИКОН 46. Што од следново беше случај во примерите на Вашето учество?

Нискиот степен на објавување повратен одговор се потврдува и со наодите од анализата „Огледало на Владата 2015“ според која мало малцинство (13 %) министерствата даваат повратен одговор преку електронските консултации на ЕНЕР.

КАПАЦИТЕТИ НА ДРЖАВНИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ ЗА ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ

Зајакнувањето на капацитетите на државните службеници за вклучување на граѓанските организации има и свој законски основ. Во Законот за административните службеници²²⁴ и во Законот за вработените во јавниот сектор²²⁵ прецизно се утврдени надлежностите на МИОА во однос на изготвување и донесување на Годишната програма за генерички обуки на административните службеници²²⁶. Како приоритети за обука за 2015 г. биле предвидени обуки за креирање политики.

Со цел да го утврдиме искуството во практика, организациите (33) кои биле вклучени во процесите на

²²⁴ Закон за административни службеници („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/14, 199/14, 48/15, 154/15)

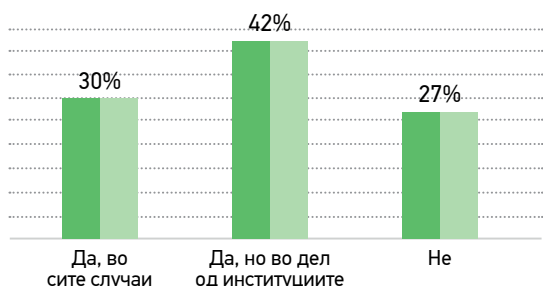
²²⁵ Закон за вработените во јавниот сектор („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/14, 199/14)

²²⁶ Министерство за информатичко општество и администрација (2015) Годишна програма за генерички обуки на административните службеници за 2015 година [Интернет] Скопје, МИОА. Адреса: <http://goo.gl/L04a6l> [Посетена на 21.3.2016]

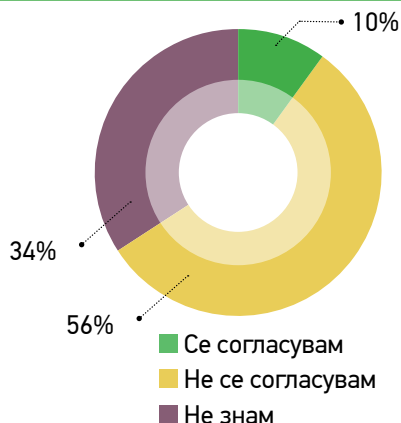
носење политики или закони биле прашани за тоа дали знаеле кои лица се одговорни за соработка со граѓанскиот сектор во рамките на институциите. Од нив, 24 организации пред да се вклучат во процесот на носење политики или закони имале информација за лицата одговорни за соработка со граѓанските организации во рамките на институциите.

Капацитетите на државните службеници во процесите на носење закони или политики се клучни во обезбедување суштинска вклученост на организациите. Повеќе од половина од граѓанските организации (56 %) сметаат дека мнозинството од државните службеници кои се одговорни за подготовка на закони не поседуваат соодветни капацитети, додека скоро третина (34 %) одговориле дека не знаат какви им се капацитетите.

ГРАФИКОН 47. Пред да се вклучите во процесот на носење политики или закони, дали знаете за лицата одговорни за соработка со граѓанскиот сектор во рамки на институциите со кои работевте?

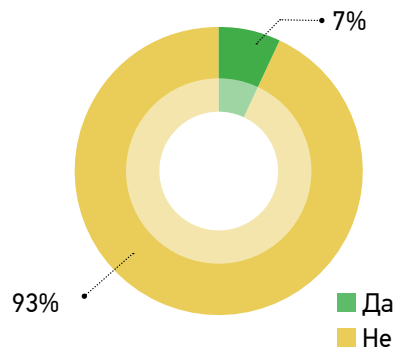
ГРАФИКОН 48. Мнозинство од државните службеници одговорни за подготовка на закони поседуваат соодветни капацитети

ВКЛУЧЕНОСТ НА ПРЕТСТАВНИЦИТЕ ОД ГРАЃАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ ВО МЕЃУСЕКТОРСКИТЕ ТЕЛА

Вклученоста на претставниците на граѓанските организации во меѓусекторски тела во текот на 2015 година беше на ниско ниво, а дополнително и продолжија да отсуствуваат функционални механизми за нивно вклучување.

ГРАФИКОН 49. Дали некој од Вашата организација е избран претставник да учествува во советодавно/консултативно тело во рамки на државата во 2015 година?

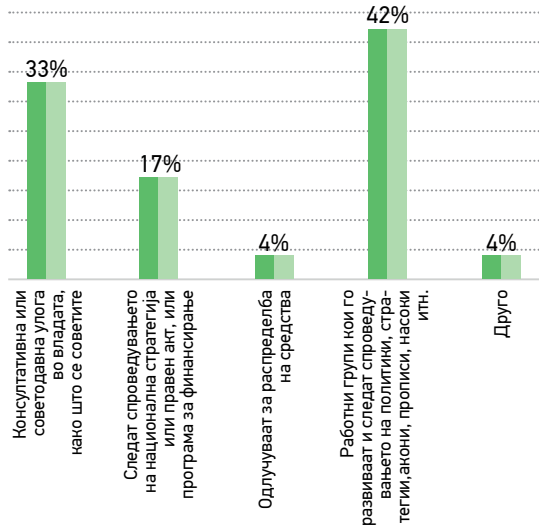

Практиката покажува дека големо мнозинство (93 %) од организациите кои одговориле на прашалникот не се вклучени во меѓусекторски тела (советодавно/консултативно тело) во рамките на државата. Четинаесет граѓански организации имаат претставник во советодавно/консултативно тело во рамките на државата. Овие организации најчесто имаат еден претставник во такво тело, само кај две организации два претставника се членови на тело, додека кај една организација има три, а кај друга дури четири претставници.

Организациите кои имаат свој претставник во меѓусекторско тело имаат различни примарни области на дејствување: здравје и здравствена заштита, жени и родови прашања, добро владеење (демократија, човекови права, владеење на правото), информации, комуникација и медиуми, деца, младинци и студенти, развој на граѓанското општество, култура, животна средина и природни ресурси, стари лица и лица со посебни потреби. Со цел да утврдиме во каков тип на тела имаат пристап граѓанските организации, беа наведени повеќе типови со можност за избор на повеќе одговори. Сите организации (14) имаат претставник во работни групи кои развиваат и следат спроведување политики, стратегии, закони итн.

ГРАФИКОН 50.

Тип на меѓусекторско тело

Понатаму, 9 организации се дел од тела со консултативна или советодавна улога во Владата и 8 организации следат спроведување на националната стратегија, правен акт или програма за финансирање. Само една организација е вклучена во тело кое одлучува за распределба на средства. Три организации одговориле друго и наведуваат: работна група која само развива политики (а не ги следи понатаму), работни групи на локално ниво и учество во тело кое е во фаза на основање и улога која е нејасна.

Со цел определување на искуството на оние 14 граѓански организации кои имаат претставници/ претставници во меѓусекторски тела, беа наведени повеќе изјави за кои им беше побарано да одговорат

дали се согласуваат или не. Изјавите се клучни и ни даваат увид во можностите и ограничувањата на телата.

Во поглед на ресурсите, телата ги карактеризира недостиг од финансиски средства за овозможување дијалог меѓу ГО и Владата, додека пак човечките ресурси се доволни. Според половина (7) од организациите, овие тела имаат надлежност да донесуваат одлуки (на пример да поканат претставници на ГО без претходно одобрување итн.). Постапките на избор на претставници во телата се транспарентни за 8 организации, додека 5 одговориле дека ова е неприменливо за нивниот случај. Искуството за работата на телата за 11 организации е дека таа е транспарентна, а 13 организации сметаат дека телата споделуваат информации со други организации. Најголем дел (11 организации) сметаат дека слободно и без последици може да дискутираат за политиките и законите во рамките на телото, додека 3 организации не се согласуваат и тие се оние кои во своите одговори наведуваат дека се дел од советодавни тела (совети).

Меѓусекторски тела во кои учествуваат организациите кои одговориле на прашаликот се следниве:

- **Совети:** Национален совет за евроинтеграции, Национален совет за развој на волонтерството, Совет на Агенцијата за медиуми и Совет на МРТ;
- **Комисии:** Меѓуресорска комисија за ХИВ/СИДА, Национална комисија за отпад и пакување од отпад при МЖСПП, Етичка комисија за заштита и благосостојба на животните и Комисија за информирање при стратегија за младите на РМ;

ГРАФИКОН 51.

Дали се согласувате со следните изјави:

- ▶ **Координативни и други тела:** Координативно тело за спроведување на програмата од декадата на Ромите, тело во Агенцијата за храна и ветеринарство, Консултативно тело за изработка на стандарди и формирање регистар на граѓански организации како спроведувачи на Програмата за заштита на населението од ХИВ/СИДА, Координативно тело за општествена одговорност на претпријатијата;
- ▶ **Работни групи:** ЛАГ-ови во МЗШВ, За изработка на Националната стратегија за семејно насилство во рамките на МТСП, за евидентирање лица без документи при МТСП, за репродуктивно здравје во кризни состојби во МЗ, повеќе работни групи во рамките на иницијативата „Отворено владино партнерство“.

Во 2015 г. Секретаријатот за европски прашања и Одделението за соработка со невладините организации им дадоа можност на организациите преку јавен повик на своите веб-страници²²⁷ да се регистрираат по соодветни области за темите кои се од надлежност на соодветните институции, со цел да бидат информирани и повикани на консултации.

СЛОБОДЕН ПРИСТАП ДО ИНФОРМАЦИИ ОД ЈАВЕН КАРАКТЕР

Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер²²⁸ во текот на август 2015 г. претрпе измени и тие беа усвоени, но сепак тие не ги одразија потребите и приоритетите утврдени во текот на јавните консултации. Целокупното спроведување на Законот²²⁹ е незадоволително како резултат на недоволно проактивно објавување на информациите, ограничување на пристапот и на отсуството на користење на тестот за јавен интерес.

Во текот на 2014 г. беше донесен и Законот за кори-

стење податоци од јавниот сектор²³⁰ со бројни цели, меѓу кои зголемена отчетност и транспарентност на јавниот сектор, а согласно тоа е и поставен новиот портал „Отворени податоци“²³¹ кој им овозможува на засегнатите страни да поднесат барање за објавување податоци во отворени формати. Искористувањето на потенцијалот на Законот и подзаконските акти, како и на развиената платформа, има бројни предизвици²³². Владата дава приоритет во отворање податоци на оние акции кои придонесуваат кон економски развој и отворени работни места, што граѓанските организации го сметаат за проблематично. Дополнително за веќе доставените барања за поставување нови податочни комплекти, сè уште нема одговор, а ниту еден не е отворен по однос на овие барања.

Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер продолжи да функционира. Комисијата во текот²³³ на 2015 година спровела повеќе обуки кои ги опфатиле локалната администрација и судството, но честата промена на лицата одговорни за пристап до информации од јавен карактер во институциите доведува до потешкотии во примена на законот. Комисијата продолжи и со подготовка на извештајот за состојбата со пристап до информации од јавен карактер и за своето работење. Според извештаите, мнозинство (72 %) од имателите на информации поднеле годишен извештај²³⁴, додека скоро третина (28 %) не поднеле. Од оние иматели на информации кои поднеле извештај, мнозинството (90 %) одговориле позитивно на барањата за пристап. Бројот на пристигнати жалби до Комисијата покажува тренд на зголемување (849), од кои 84 % се поднесени од страна на граѓански организации најчесто поради молчење на имателите на информации и непочитување на законскиот рок, што резултира со неможност организациите да ги остварат своите про-

227 Секретаријат за европски прашања (2015) Повик до граѓанските организации, СЕП [Интернет] Адреса: <http://www.sep.gov.mk/content/?id=706#.VvAS9VUrLIU> [Посетена на 1/3/2016]; Одделение за соработка со НВО (2016) База на невладини организации, Одделение за соработка со НВО. [Интернет] Адреса: http://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=tabelaren_prikaz [Посетена на 1/3/2016]

228 Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер („Службен весник на Република Македонија“ бр. 13/06, 86/08, 6/10, 42/14, 148/15)

229 Коруновска, Н. (2015)

230 Закон за користење на податоците од јавниот сектор („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/14)

231 Коруновска, Н. (2015)

232 Коруновска, Н. (2015)

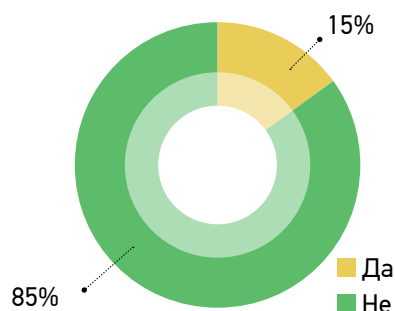
233 Коруновска, Н. (2015)

234 Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер (2015) Годишен извештај за работата на Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер од 1 јануари до 31 декември 2014 година [Интернет] Скопје, КОМСПИ. Адреса: <http://goo.gl/hNYhJ> [Посетена на 21.3.2016]

грамски и проектни активности. Во најголем број од случаите (78 %) Комисијата позитивно се изјаснува во корист на барателите на информации. Од вкупно 18 поднесени тужби за поведување управни спорови, 8 се тужби поднесени од здруженија и фондации.

ГРАФИКОН 52.

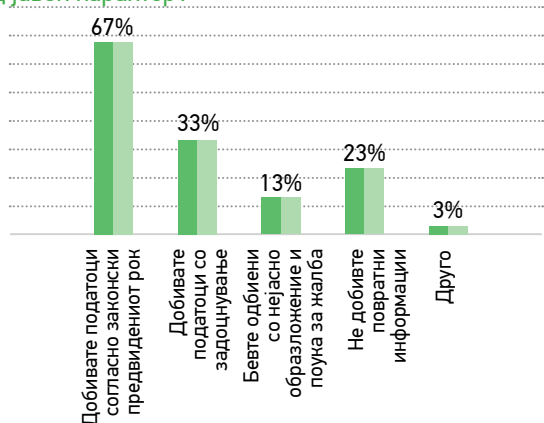
Дали во 2015 година Вашата организација поднесе барање за пристап до информации од јавен карактер?

Со цел утврдување на искуствата на организациите кои одговориле на прашалникот во рамките на извештајот, тие биле прашани дали во текот на 2015 г. поднеле барање за пристап до информации од јавен карактер. Големо мнозинство (85 %) од организациите не поднеле барање за пристап до информации од јавен карактер, додека мало малцинство (15 %) поднеле барања.

ГРАФИКОН 53.

Какво беше искуството на Вашата организација со поднесување на барање за пристап до информации од јавен карактер?

Од искуството на организациите кои поднеле барање за пристап до информации од јавен карактер, мнозинство (67 %) добиле одговор согласно законскиот рок. Третино (33 %) од организациите добиле одговор со задоцнување (кое не било најавено од институциите), 23 % не добиле, додека 13 % од организациите биле одбиени со нејасно образложение. Проблеми со кои се соочуваат во процесот на добивање на средствата со пристап до информации од јавен

карактер се главно некомплетност на податоците, потоа следуваат неинформираност на институциите со Законот, имателите не постапуваат по решенијата на Комисијата и отсуство на казни за имателите кои не постапуваат по барањата.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

3.2. ВКЛУЧЕНОСТ ВО ПРОЦЕСИТЕ НА КРЕИРАЊЕ ПОЛИТИКИ И ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ

Законодавството поставува основи за вклучување на граѓанските организации во процесите на креирање политики и подготовка на закони на ниво на Влада и Собрание, како и за пристап до информации од јавен карактер. Во 2015 г. забележан е значителен јаз меѓу законодавството и практиката, особено ако се земе предвид дека голем број закони беа донесени во скратена постапка без отворање консултации со засегнатите страни. Понатаму и покрај унапредувањето на ЕНЕР и обуки за државните службеници, и понатаму има висок степен на отстапки (39 %) од минималните рокови за консултации на ЕНЕР. Мал дел од граѓанските организации имаат свој претставник во меѓусекторско тело. И за крај, практиката покажува дека спроведувањето на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер е незадоволително, поради недостиг од проактивно објавување информации, ограничување на пристапот и не користење на тестот за јавен интерес.

- Државните институции неопходно е да ја почитуваат законската обврска за вклучување на граѓанските организации во процесите на креирање политики и подготовка на закони, како и да ги почитуваат и необврзувачките документи (Кодексот, Упатството за ПВР) кои го уредуваат учеството на засегнатите страни.
- Достапност и содржина на предлог-законите потребно е да се унапреди со задолжително и ажурно објавување на документите на ЕНЕР и своите веб-страници, како и со користење други расположливи механизми за консултации (работни групи, јавни расправи). Консултирањето со граѓанските организации треба да започне во раната фаза на анализа на потребите и подготовка на политиките/ правните иницијативи.

- ▶ Клучно е запазувањето на минималното време-траењето на консултациите и тенденција кон обезбедување до 30 дена за консултации. На крајот, државните институции потребно е задолжително да обезбедат повратен одговор за добиените коментари, јавно достапен.
- ▶ Стандардизирање (насоки) и утврдување јасни критериуми за избор на претставници на граѓанските организации во меѓусекторските тела (совети, комисии, координативни тела, работни групи итн.). Водење на процесите јавно, отворено и транспарентно заради јакнење на довербата. Процесот на утврдување на критериумите и постапката за избор на претставници треба пред сè да ја има предвид целта на работната група/телото, јасноста на мандатот на претставниците на ГО, понатаму можност за кандидатура на поширока група на ГО и еднаков третман за сите.
- ▶ Подобрување на спроведувањето на Законот за пристап до информации од јавен карактер. Граѓанските организации да го тестираат исполнувањето на Законот и сите дадени можности за пристап до информации, како и активно да се вклучат во следење и спроведување на мерките предвидени во вториот план на „Отворено владино партнерство“, каде во детали се предвидени следните клучни чекори, за подобрување на пристапот.

ПОДОБЛАСТ 3.3.

СОРАБОТКА ПРИ ОБЕЗБЕДУВАЊЕ УСЛУГИ ВКЛУЧЕНОСТ НА ГРАЃАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ ВО ДАВАЊЕТО УСЛУГИ

Во Република Македонија давањето на услуги сè уште не е дефинирано со законските прописи²³⁵. Законодавството им овозможува на граѓанските организации да се вклучат во давањето услуги во повеќе области, пред сè преку Законот за социјалната

235 Делот за вклученост на граѓанските организации во давањето услуги е преземен од публикацијата подготвена од ИДСЦС со поддршка од Балканскиот фонд за јавни политики активност во рамките на проектот во кој се подготвува овој извештај - Близнаковски, Ј., Петрушев, Х. (2015) Како да се унапреди вклучувањето на граѓанските организации во давањето услуги? - Краток документ за политики. [Интернет] Скопје, ИДСЦС. Адреса: <http://goo.gl/KIVfj> [Посетена на: 1.3.2016]

заштита²³⁶, Законот за бесплатна правна помош²³⁷ и Законот за јавните набавки²³⁸. Во зависност од законот со кој се уредува работата на граѓанските организации, пропишани се различни начини за вклучување во давањето услуги. Во рамките на Законот за социјалната заштита и Законот за бесплатна правна помош, подетално е регулирана работата на граѓанските организации во соодветните полиња. Тие закони предвидуваат механизам за финансирање и поддршка на соодветните организации. Од друга страна, оние граѓански организации кои работат во другите области (образованието и здравството) немаат гарантиран механизам за поддршка. Тие граѓански организации можат да бидат поддржани во давањето услуги преку Законот за јавните набавки. Законодавството креира основни предуслови за работа на граѓанските организации во полето на давање услуги, како и за делегирање на обврската за доставување услуги од страна на централното и локалното ниво на јавната власт. Граѓанските организации немаат пречки за давање услуги во различни полиња, како што се социјалната заштита и помош, здравството, образованието, бесплатната правна помош и други. Тие можат да учествуваат со понуди за јавни набавки во рамките на дејноста која ја вршат за да остварат добивка без ограничувања²³⁹. Иако давањето услуги од страна на организациите не е ограничено, сепак актуелните законски прописи не го стимулираат, ниту поблиску го дефинираат тоа. Важноста и потенцијалот на граѓанските организации се препознаени во Стратегијата²⁴⁰ преку определување мерки за развој на модели за соработка со граѓанските организации кои се даватели на услуги во полето на здравството, образованието и културата, кои сè уште не бележат напредок во реализацијата.

Активностите кои државните институции ги спроведуваат не се секогаш поткрепени со соодветна анализа на потребите на корисниците, како ни со соод-

236 Закон за социјална заштита, („Службен весник на Република Македонија“, бр. 79/09; 36/11; 51/11; 166/12; 15/13; 79/13; 164/13; 187/13; 38/14, 44/14; 116/14; 180/40)

237 Закон за бесплатна правна помош („Службен весник на Република Македонија“, бр. 161/09)

238 Закон за јавните набавки („Службен весник на Република Македонија“, бр. 136/07; 130/08; 97/10; 53/11; 185/11; 15/13; 148/13, 160/13; 28/14; 43/14; 130/14; 180/14; 78/15)

239 Миов, Н. (2015)

240 Огненовска, С. (2015)

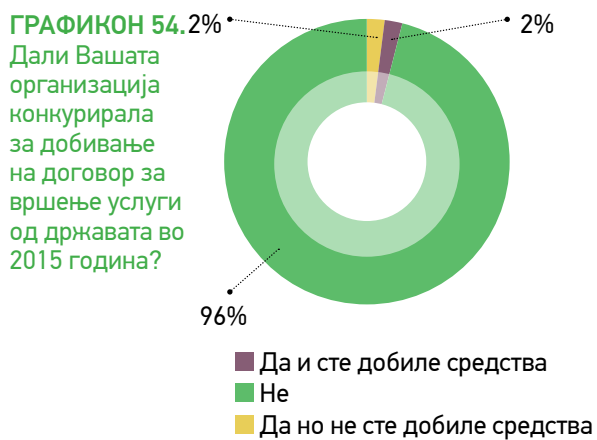
ветна алокација на финансиски, експертски и други капацитети. Активностите на граѓанските организации често не се препознаени од државните институции, иако постојат голем број граѓански организации кои имаат повеќегодишно искуство во обезбедување услуги од различни сфери.

Граѓанските организации се активни даватели на услуги, а нивните услуги се сè пошироко прифатени. Тие нудат широк спектар на услуги кои во еден дел воопшто не се предвидени од државата, а во друг дел се нудат и од државните институции, при што напорите на граѓански организации ги надополнуваат напорите на државните институции. Во Македонија голем број граѓански организации се занимаваат со обезбедување услуги во различни области преку различни активности: одржување дневни центри за лица со попреченост, СОС-линии за помош на жртви од семејно насилство, пунктови за бездомници, центри за вршење основни здравствени прегледи, обуки за наставниот кадар низ разни образовни нивоа, обезбедување бесплатна правна помош и друго. Типична за 2015 г. е хуманитарната поддршка за бегалците и мигрантите, која ја обезбедуваат граѓански организации, различни иницијативи и поединци на дневна основа на граничните премини и обезбедуваат храна, здравствени услуги и работа со деца итн. Дополнително граѓанските организации организираат активности кои се од голема полза и не се достапни кај државните институции: обуки за употреба на компјутерски алатки за лица со попреченост, спроведување програми во делот на неформалното образование, вклучувајќи еколошка едукација, дебатни клубови, извидници и други активности.

На јавните огласи на МТСП за доделување средства за одредени работи од социјалната заштита се опишани роковите, услугата која треба да биде извршена и финансиите кои ќе бидат доделени. Комисијата за најмногу 30 дена откако ќе истече рокот за пријавување на конкурсот дава мислење за доделување на средствата, а министерот носи одлука. Граѓанската организација која ќе биде избрана на огласот склучува договор со МТСП, кој понатаму врши мониторинг на работата.

Законот за бесплатна правна помош предвидува можност за вклучување на граѓанските организации во давање претходна правна помош. Според законот, МП обезбедува финансиска поддршка за граѓанските

организации кои вршат вакви услуги. МП води регистар на граѓански организации кои можат да аплицираат за финансиски надомест за укажана претходна правна помош. Секоја организација може да поднесе барање за приклучување кон регистарот доколку ги исполнува следниве услови: доказ дека се запишани во централниот регистар, доказ за вработено лице со положен правосуден испит, во статутот да е наведено дека една од целите на организацијата е давање правна помош и доказ за договор со осигурителна компанија за можна штета од правни совети. Министерот во рок од 30 дена одлучува по барањето на граѓанската организација. По завршувањето на процесот на регистрирање, граѓанските организации кои се приклучени кон регистарот можат да добијат финансиски надомест за укажана претходна правна помош. Финансискиот надомест се доделува за секој предмет за кој е одобрено барањето за бесплатна правна помош. Надоместот се пресметува согласно трошовникот за обемот на извршената работа за секој одобрен предмет одделно.

Од искуствата на организациите кои одговориле на прашалникот, мнозинството од 96 % не конкурирале за добивање договор за вршење услуги од државата во 2015 г. Само осум (од вкупно 204 ГО кои одговориле на прашалникот) конкурирале за договор за вршење услуги од државата во 2015 г. Четири од нив добиле средства, додека четири не добиле. Од оние кои добиле, три организации склучиле договор со Министерството за култура, додека една организација одговорила дека постапката е во тек, но не е наведена институцијата. Две организации кои добиле средства сметаат дека тие не се доволни за покривање на основните трошоци, а ги добиле и со задоцнување.

Граѓанските организации најчесто не конкурираат за добивање договори за вршење услуги заради незнаење за таква можност и немање интерес, а повеќе организации изразиле и недоверба во носењето фер одлуки за доделување на средствата.

Граѓанските организации кои работат во полето на социјалната заштита и во полето на бесплатната правна помош функционираат врз основа на постоечки механизам на препознавање на работата од страна на државата. Меѓутоа, во другите области на работа, изостанува таков механизам. Препознавањето на работата се одвива исклучиво преку вклучување на граѓанските организации во соодветните регистри управувани од МТСП и МП, додека оваа практика отсуствува кај другите институции на пример МОН, МЗ и други.

Регистарот на МТСП на граѓански организации кои се занимаваат со социјална заштита содржи вкупно 75 граѓански организации од целата земја.²⁴¹ Запишувањето во регистарот граѓанските организации го вреднуваат како процес кој не е особено тежок, меѓутоа функционалноста на таквата алатка како некој вид гаранција за квалитетот на доставената услуга до целните групи е доведена под прашање од самите граѓански организации.

Вкупно девет граѓански организации се овластени за давање претходна правна помош.²⁴² Граѓанските организации кои работат во оваа област имаат можност за учество само во делот на претходна правна помош кој вклучува основни правни совети за процесот на аплицирање за бесплатна правна помош. Во таа смисла, улогата и можностите за учество на граѓанскиот сектор се значително помали од можностите на адвокатските канцеларии, кои можат да учествуваат во сите фази од процесот на давање услуги во областа правна помош.

Тендерски постапки за активности поврзани со давањето услуги не се честа пракса на државните институции. Во таква ситуација, доминантната форма на

финансирање на активностите на граѓанските организации во поглед на давањето услуги е грантова/проектна. Сепак, повиците кои државните институции ги објавуваат за проектни активности најчесто не се специфично наменети за давање услуги, односно покриваат акции во целокупниот домен на работење на граѓанските организации.

МТСП еднаш годишно доделува средства за разни социјални услуги, според претходно утврдена програма за финансиска поддршка преку буџетската ставка 463 - Трансфери до невладини организации и во периодот 2008-2015 година се распределени вкупно 304.753.407 МКД (околу 5.000.000 ЕУР). Вкупната финансиска поддршка од МТСП за 2015 година изнесува 64.486.268 МКД (околу 1.0571.51 ЕУР) распределени на вкупно 34 организации, од кои 16 се организации чија целна група е ромската заедница. Од достапните податоци од МТСП кои не содржат детален опис за намената на доделените средства, не е можно со сигурност да се утврди колкав дел од средствата е наменет за организации кои доставуваат услуги до целните групи. Доминантен дел од средствата во 2015 година (вкупно 49.499.994 МКД, околу 800.000 ЕУР, или 77 %) се доделени според Програмата 10 - Администрација. Тоа значи дека вкупно средства за граѓанските организации, од кои само дел се оние кои им се доделени за вршење услуги, се поддржани со вкупно 14.986.274 МКД (околу 250.000 ЕУР), или во просек 599.450 МКД (приближно 10.000 ЕУР) по организација.²⁴³

Граѓанските организации сметаат дека овие средства не се ни одблиску доволни за значајно финансирање на активностите кои се во форма на социјални услуги. Средствата за бесплатна правна помош се доделуваат за секој случај на укажана претходна правна помош, по претходно одобрение од страна на министерството. Сепак, граѓанските организации кои работат во ова поле сметаат дека со овие средства не можат соодветно да го финансираат своето учество како даватели на услуги. Освен тоа, граѓанските организации информираат и за случаи во кои надоместоците често не се исплаќаат, иако правната помош е доставена, како резултат на подоцна одбиено корисничко барање од страна на министерството.

241 Министерство за труд и социјална политика (2015) Регистар на здруженија на граѓани од областа на социјалната заштита [Интернет] Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/registri.nspix> [Пристапено на 27/11/2015]

242 Министерство за правда (2015) Регистар на здруженија за бесплатна правна помош. [Интернет] Адреса: http://www.pravda.gov.mk/documents/reg_zdr_pred_pravna_pomos.pdf [Пристапено на 27/11/2015]

243 Податоците се добиени преку испратено барање за пристап до податоци од јавен карактер од страна на Македонскиот центар за меѓународна соработка, бр. 14-9514/1 од 15.10.2015.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

3.3. СОРАБОТКА ПРИ ОБЕЗБЕДУВАЊЕ УСЛУГИ

Законодавството креира основни предуслови за работа на граѓански организации во полето на давање услуги, како и за делегирање на обврската за доставување услуги од страна на централното и на локалното ниво на јавната власт. Граѓанските организации немаат пречки за давање услуги во различни полиња, како што се социјалната заштита и помош, здравството, образованието, бесплатната правна помош и други. Иако давањето услуги од страна на граѓанските организации не е ограничено, сепак актуелните законски прописи не го стимулираат, ниту поблиску го дефинираат. Праксата на препознавање на граѓанското учество во полето на давање социјални услуги од страна на државата сè уште е на многу ниско ниво, како и износот на поддршката што ја добиваат организациите кои даваат услуги. Спротивно на тоа, постојат голем број граѓански организации кои фактички учествуваат како даватели на услуги низ разни тематски области, и покрај тоа што не се поддржани од државата.

- ▶ Потребно е севкупно законско уредување на учеството на граѓанските организации како даватели на услуги (посебен закон кој ќе понуди дефиниција на поимите: „социјални услуги“ и „давател на услуга“; механизми за делегирање на социјалните услуги на граѓанските организации и другите приватни ентитети; механизми за финансиска поддршка на недржавните даватели на услуги; како и методологија за препознавање на граѓанскиот ангажман во давањето услуги кој ќе се темели на регистрација и/ или лиценцирање како основа за делегирањето услуги).
- ▶ Потребни се механизми и методологии за делегирање на социјалните услуги кон приватни ентитети, врз база на достапните информации за нивната експертиза и покажан успех во работењето, како и врз остварена сеопфатна анализа за задоволување на корисничките потреби од страна на државните институции.
- ▶ Потребни се и јасни механизми за финансиска поддршка на граѓанските организации. Финансиската поддршка би била најцелисходна кај веќе воспоставени активности на граѓанските организации кои се однесуваат на давањето услуги.

Дополнително, државата мора да стимулира даночни олеснувања за филантропски акции кои ќе бидат насочени кон давање поддршка на непрофитните субјекти кои доставуваат услуги. Земајќи предвид и дека граѓанските организации веќе имаат воспоставено добра соработка со странските донатори, во одредени случаи би била корисна и државна финансиска поддршка која ќе се однесува на кофинансирањето на добиените грантови/проекти.

- ▶ Со цел остварување квалитетни услуги од страна на граѓанските организации, државата треба да спроведе процеси на регистрација и/ или лиценцирање граѓански организации кои се „даватели на услуги“.

БИБЛИОГРАФИЈА

Balkan Civil Society Development Network (2015) Refugee crisis in Macedonia and Serbia: Local civil society's role in the vortex of national and local government and international organization. Skopje, BCSDN

Charities Aid Foundation (2015) World Giving Index 2015 [Internet] London, CAF. Адреса: <https://goo.gl/tgg5h9> [Посетена на: 1.2.2016]

European Commission (2015) Urgent Reform Priorities for the Former Yugoslav Republic of Macedonia [Internet]. Brussels, European Commission. Адреса: <http://goo.gl/r37PDX> [Посетена на: 1.3.2016]

Frontex (2015) Western Balkan Route. [Internet]. Frontex. Адреса: <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-balkan-route/> [Посетена на: 1.3.2016]

Georgievski, D. (2015) Media Sustainability Index 2015-Macedonia [Internet] Skopje, Media Development Center, Skopje. Адреса: <https://goo.gl/VrNSta> [Посетена на: 1.2.2016]

Habdank-Kolaczowska, S. (2015) Nations in Transit 2015: Democracy on the Defensive in Europe and Eurasia [internet]. Freedom House. Адреса: <https://goo.gl/4tZVut> [Посетена на: 26.2.2016]

Human Rights Watch (2015) Macedonia: Police Violence at a Protest [Internet] Budapest, Human Rights Watch. Адреса: <https://www.hrw.org/news/2015/06/22/macedonia-police-violence-protest> [Посетена на: 22.6.2015]

International Budget Partnership (2015) Open Budget Survey 2015. [Internet] Washington DC, IBP. Адреса: <http://goo.gl/hEk2kU> [Посетена на: 1.2.2016]

Panov, L., Hartay, E., Rosenzweigová, I., Divjak, T. (2014) Monitoring matrix on enabling environment for civil society development: regional report for 2013. [Internet] Skopje, BCSDN and ECNL. Адреса: <http://goo.gl/4KEpEL> [Посетена на: 1.2.2016]

Rosenzweigová, I., Márkus, E. (2015) Monitoring matrix on enabling environment for civil society development: regional report for 2014. [Internet] Skopje, BCSDN and ECNL. Адреса: <http://goo.gl/SZi6ah> [Посетена на: 1.2.2016]

Recommendations of the Senior Experts' Group on systemic Rule of Law issues relating to the communications interception revealed in Spring 2015 [Internet]. Brussels, European Commission. Адреса: <http://goo.gl/xia4Z2> [Посетена на: 1.3.2016]

Велат, Д. (2016) Извештај за економската вредност на непрофитниот сектор во земјите од Западен Балкан и од Турција [Интернет] Скопје, БЦСДН. Адреса <http://goo.gl/u8LU0i> [Посетена на: 1.2.2016]

Бизнис конфедерација на Македонија (2015) Извештај за општествена одговорност на претпријатијата. [Интернет] Скопје, Бизнис конфедерација на Македонија. Адреса: <http://goo.gl/shQDZn> [Посетена на: 1.2.2016]

Близнаковски, Ј., Петрушев, Х. (2015) Како да се унапреди вклучувањето на граѓанските организации во давањето услуги?-Краток документ за политики. [Интернет] Скопје, ИДЦСЦ. Адреса: <http://goo.gl/KIVfj> [Посетена на: 1.3.2016]

Богдановски, А., Лембовска, М. (2015) Надзор на следење на комуникациите во Македонија „Правејќи го невозможното возможно“. [Интернет] Скопје, Аналитика тинк тенк. Адреса: <http://goo.gl/fuZj2A> [Посетена на: 1.2.2016]

Домазетовиќ, Н. (2015) Новите медиуми и демократијата: Улогата на интернетот и новите медиуми кон слободата на изразувањето во Република Македонија, Политичка мисла 49 – Делиберација во јавниот и во медиумски простор [Интернет] Скопје, ИДЦСЦ и КАС. Адреса: <http://goo.gl/ldoo3> [Посетена на: 1.2.2016]

Здружение на новинарите на Македонија (2015) Анализа на медиумскиот систем во Македонија. [Интернет] Скопје, ЗНМ. Адреса: <<http://goo.gl/v8soSR>> [Посетена на: 1.2.2016]

Ивановска, М. (2015) Нефинансиски форми на државна поддршка за граѓански организации од Балканот и од Турција. [Интернет] Скопје, БЦСДН. Адреса: <<http://goo.gl/HrD9CH>> [Посетена на: 1.2.2016]

Карајнов, Р. (2015) Истражување на ставовите, верувањата и практиките за прибирање ресурси и соработка помеѓу граѓанските организации и приватниот сектор. [Интернет] Скопје, Здружение Конект. Адреса < <http://goo.gl/XV2JHl>> [Посетена на: 1.2.2015]

Коруновска, Н. (2015) Механизам за независно известување: Македонија Втор извештај за напредокот 2014–2015 [Интернет] Скопје, Реактор. Адреса: <<http://goo.gl/fGK5CL>> [Посетена на: 10.3.2016]

Кусиникова, Н., Мирчевски, В. (2016) Анализа на јавните политики за средината за вработување во граѓанските организации: Граѓански сектор-невидлив работодавач. [Интернет] Скопје, Здружение Конект. Адреса: <<http://goo.gl/7EXQOh>> [Посетена на: 1.3.2016]

Македонска канцеларија на ТАКСО-Техничка поддршка за граѓанските организации и МЦМС (2015) Извештај од консултации „Состојбите и предизвиците во однос на финансирањето на здруженија и фондации од буџетот на државата“. Скопје, ТАКСО и МЦМС

Мангова, И. (2016) Зголемување на учеството на јавноста во македонското собрание – Препораки за македонското собрание за подобрување на учеството на јавноста во неговата работа, Краток документ за јавна политика [Интернет] Скопје, ИДСЦС. Адреса: <http://goo.gl/EEh3QK> [Посетена на: 1.3.2016]

Метаморфозис-Фондација за интернет и општество (2015) Резултати од миниистражување за ставовите на студентите во врска со користењето на интернетот и социјалните медиуми. [Интернет] Скопје, Метаморфозис. Адреса: <<http://goo.gl/Y0Sk7X>> [Посетена на: 1.2.2016]

Миов, Н. (2015) Прирачник за економски активности: Вршење дејност од граѓанска организација. [Интернет] Скопје, МЦМС и ЕЦНЛ. Адреса <<http://goo.gl/K86uO5>> [Посетена на: 1.9.2015]

Мрежа 23 (2016) Зборот е збор! Како се спроведува договорот од Пржино? [Интернет] Скопје, Мрежа 23. Адреса <<http://goo.gl/l18KTs>> [Посетена на: 1.2.2016]

МЦМС (2015) Извештај од работилницата на 22 мај 2015 г. за спроведувањето на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор за периодот јуни 2012 – декември 2014 во организација на МЦМС. Скопје, МЦМС

МЦМС (2016) Огледало на Владата 2015 (работна верзија). Скопје, МЦМС

Наумоска, Ј. (2015) Студентот како носител на општествени промени: истражување за конформизмот, граѓанска ефикасност и локус на контрола кај студентите. Скопје, Младински образовен форум.

Огненовска, С. (2015) Документ за јавни политики: Извештај за спроведувањето на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор за периодот јуни 2012 - декември 2014 [Интернет] Скопје, МЦМС. Адреса <<http://goo.gl/xRX3Xy>> [Посетена на: 1.6.2015]

Поповиќ, М., Близнаковски, Ј. (2016) Во лавиринтите на циклусот на креирање политики – Можности за влијание на граѓанските организации, Краток документ за јавни политики [Интернет] Скопје, ИДСЦС. Адреса: <http://goo.gl/rec0lb> [Посетена на: 1.3.2016]

Реактор-истражување во акција (2015) Граѓанско учество во Македонија 2012-2014. [Интернет] Скопје, Реактор. Адреса: <http://goo.gl/nMrTJo> [Посетена на: 1.3.2016]

Сарачини, П., Медарски, Ф., Сандев, Л., Стефанов, Ј., Миленковски, С. (2015) Анализа: Македонија во дигиталната ера - меѓу правата и одговорностите при комуницирањето на интернет. [Интернет] Скопје, Македонски институт за медиуми. Адреса: < <http://goo.gl/gtgYTW>> [Посетена на: 1.2.2016]

Смилевски, Б. (2015) Анализа на трошоците и придобивки од даночните поттикнувања во законот за донации и спонзорства во јавните дејности. [Интернет] Скопје, Здружение Конект. Адреса < <http://goo.gl/XV2JHl>> [Посетена на: 1.2.2015]

УСАИД (2015) Индекс на одржливост на граѓанските организации (нацрт-извештај)

Хаџи-Мицева Еванс, К., Хартај, Е., Розенцвајгова, И., Кусиникова, Н. (2015) Коментари на законот за донации и спонзорства во јавните дејности и на измените и дополнувањата од февруари 2014. [Интернет] Скопје, Конект. Адреса: < <http://goo.gl/viu8QZ>> [Посетена на: 1.2.2016]

Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Двомесечен извештај за човековите права во Република Македонија за периодот ноември-декември 2014 г. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <<http://goo.gl/s2vLr0>> [Посетена на: 1.2.2016]

Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, март 2015. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <<http://goo.gl/XGHngY>> [Посетена на: 1.2.2016]

Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, април-мај 2015. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <<http://goo.gl/EET19k>> [Посетена на: 1.2.2016]

Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, јануари 2015. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <<http://goo.gl/Xt7zuo>> [Посетена на: 1.2.2016]

Хелсиншки комитет за човековите права (2015) Месечен извештај за човековите права во Република Македонија, февруари 2015. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <<http://goo.gl/MPDMxV>> [Посетена на: 1.2.2016]

Чаушоска, Ј., Стојанова, Д. (2016) Перцепцијата на граѓанските организации за вмрежувањето: Дескриптивен извештај од истражувањето за идентификација на мрежите во Република Македонија. Скопје, МЦМС и ТАКСО.

Шулевска, Х., Голубовска, Ј., Младенова, В., Барлаковска, С. (2015) Анализа на состојбата со говорот на омраза во Република Македонија. [Интернет] Скопје, ХКЧП. Адреса: <<http://goo.gl/UGXSQU>> [Посетена на: 1.12.2015]

Устав на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“, бр. 52/1991)

Закон за административни службеници („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/14, 199/14, 48/15, 154/15)

Закон за бесплатна правна помош („Службен весник на Република Македонија“, бр. 161/09)

Закон за Бирото за развој на образованието („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/06, 142/08, 148/09, 69/13, 120/13, 148/13, 41/14)

Закон за Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/00, 12/03, 55/05, 37/06, 115/07, 19/08, 82/08, 10/10, 51/11, 15/13, 139/14 и 196/15).

Закон за волонтерство („Службен весник на Република Македонија“ бр. 85/07; 161/08; 147/15)

Закон за вработените во јавниот сектор („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/14, 199/14)

Закон за вработување и работа на странци („Службен весник на Република Македонија“ бр. 70/07; 5/09; 35/10; 148/11; 84/12; 148/13; 38/14 и 150/15).

Закон за вработувањето и осигурување во случај на невработеност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/1997; 25/2000; 101/2000; 50/01; 25/03; 37/04; 4/05; 50/06; 29/07; 102/08; 161/08; 50/10; 88/10; 51/11; 11/12; 80/12; 114/12; 39/14; 44/14; 113/14; 56/15; 129/15; 147/15; 154/15)

Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета („Службен весник на Република Македонија“ бр. 143/12)

Закон за данокот на добивка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/93; 33/95; 43/95; 71/96; 5/97; 28/98; 11/01; 2/02; 44/02; 51/03; 120/05; 139/06; 160/07; 159/08; 85/10; 47/11; 135/11; 79/13; 13/14; 112/14; 129/15)

Закон за данокот на додадена вредност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/99; 59/99; 86/99; 11/00; 8/01; 21/03; 19/04; 33/06; 45/06; 101/06; 114/07; 103/08; 114/09; 133/09; 95/10; 102/10; 24/11; 135/11; 155/12; 12/14; 112/14; 130/14; 15/15; 129/15; 225/15)

Закон за донации и за спонзорства во јавните дејности („Службен весник на Република Македонија“ бр. 47/06; 86/08; 51/11, 28/14 и 153/15)

Закон за електронските комуникации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 39/14, 188/14, 44/15, 193/15)

Закон за заштита на приватноста („Службен весник на Република Македонија“ бр. 196/2015)

Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/10 и 135/11)

Закон за извршување на буџетот на РМ за 2015 („Службен весник на Република Македонија“ бр. 155/14).

Закон за јавните набавки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 136/07, 130/08, 97/10, 53/11, 185/11, 15/13, 148/13, 160/13, 28/14, 43/14, 130/14, 180/14, 78/15, 192/15)

Закон за јавни собири („Службен весник на Република Македонија“ бр. 55/95, 19/06, 119/06, 66/07, 152/15)

Закон за користење на податоците од јавниот сектор („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/14)

Закон за кривичната постапка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 150/10 и 100/12)

Закон за локалната самоуправа („Службен весник на Република Македонија“, бр. 5/02)

Закон за образование на возрасните („Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/08, 17/11, 51/11, 74/12, 41/14, 144/14, 146/15)

Закон за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10, 51/11)

Закон за персоналниот данок на доход („Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/93, 3/94, 70/94, 71/96, 28/97, 8/01, 50/01, 2/02, 44/02, 96/04, 120/05, 52/06, 139/06, 160/07, 159/08, 20/09, 139/09, 171/10, 135/11, 166/12, 187/13, 13/14, 116/15, 129/15, 199/15)

Закон за прекршоци („Службен весник на Република Македонија“ бр. 124/15)

Закон за придонеси од задолжително социјално осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 142/08, 64/09, 156/09, 166/10, 53/11, 185/11, 44/12, 15/13, 91/13, 170/13, 97/14, 113/14, 180/14, 188/14, 20/15, 48/15, 129/15 и 217/15).

Закон за работните односи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 62/05, 106/08, 161/08, 114/09, 130/09, 50/10, 52/10, 124/10, 47/11, 11/12, 39/12, 13/13, 25/13, 170/13, 187/13, 113/14, 20/15, 33/15, 72/15, 129/15, 27/16)

Закон за регистрирање готовински плаќања („Службен весник на РМ“ бр. 31/01; 42/03; 47/03; 40/04; 70/06; 126/06; 88/08; 133/09; 171/10; 185/11; 6/12; 79/13; 188/13; 115/2014; 129/2015; 154/15 и 23/16).

Закон за референдум и други облици на непосредно изјаснување на граѓаните („Службен весник на Република Македонија“ бр. 81/05)

Закон за следење комуникации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 121/06, 110/08, 116/12)

Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер („Службен весник на Република Македонија“ бр. 13/06, 86/08, 6/10, 42/14, 148/15)

Закон за сметководството на непрофитните организации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 24/2003, 17/2011 и 154/2015).

Закон за Собрание на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 104/09)

Закон за социјална заштита („Службен весник на Република Македонија“, бр. 79/09; 36/11; 51/11; 166/12; 15/13; 79/13; 164/13; 187/13; 38/14, 44/14; 116/14; 180/40)

Закон за странците („Службен весник на Република Македонија“ бр. 35/06, 66/07, 117/08, 92/09, 156/10, 158/11, 84/12, 13/13, 147/13, 148/15 и 217/15).

Закон за трансформација во редовен работен однос („Службен весник на Република Македонија“ бр. 20/15 и 44/15).

Закон изменување и дополнување на законот за полиција (“Службен весник на Република Македонија” број 114/06, 6/09, 145/12, 41/14, 33/15)

Законот за користење и располагање со стварите во државна сопственост и со стварите во општинска сопственост („Службен весник на Република Македонија“ бр. 78/15, 106/15 и 153/15).

Законот за престанување на важење на Законот за определување услов за ограничување за вршење јавна функција, пристап на документи и објавување на соработката со органите на државната безбедност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 143/15)

Кривичен законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/2013, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 41/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, 196/15 и 226/15).

Предлог-закон за социјално претприемништво, јули 2015, Министерство за труд и социјална политика (достапен на <https://goo.gl/8rSAFJ>)

Деловодник за работа на Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 36/08)

Влада на Република Македонија (2012) Стратегија за соработка на Владата со граѓанското општество (2012-2017) [Интернет] Скопје, Влада на Република Македонија. Адреса: <<http://goo.gl/vv3xNg>> [Посетена на: 1/2/2016]

Министерство за труд и социјална политика (2010) Стратегијата за промовирање и развој на волонтерството 2010-2015 г. [Интернет] Скопје, МТСП. Адреса: <<http://goo.gl/XDJdGu>> [Посетена на: 1/2/2016]

Одлука за распоредување на приходите од игрите на среќа и од забавните игри во 2015 година за финансирање на програмските активности на националните инвалидски организации, нивните здруженија и нивната асоцијација, на здруженија за борба против семејното насилство и за Црвениот крст на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“, бр. 196/14)

Одлука за распределба на средства од буџетот на Република Македонија за 2014 година наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации со цел промовирање на меѓуетничките односи („Службен весник на Република Македонија“, бр. 193/14)

Одлуката за критериумите и постапката за распределба на средствата за финансирање на програмските активности на здруженија на граѓани и фондации од буџетот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 23/09)

Изменување и дополнување на буџетот на Република Македонија за 2015 година (2015) Адреса: <http://62.220.196.22/ext/materialdetails.aspx?id=f60856e7-9c01-44c8-95da-568178acd55b> [Посетено на: 21.3.2016]

Завршна сметка на буџетот на Република Македонија за 2014 („Службен весник на Република Македонија“ бр. 108/15)

Правилник за класификација на расходите („Службен весник на Република Македонија“ бр. 64/05; 4/08; 103/08)

Правилник за начинот на спроведување на даночното ослободување од плаќање на данок на додадена вредност на промет на добра и услуги наменети за реализација на проект кој е финансиран со парични средства добиени врз основа на договор за донација склучен помеѓу Република Македонија и странски донатор во кој е предвидено дека со добиените парични средства нема да се плаќаат даноци („Службен весник на Република Македонија“ бр. 98/14)

Програма за финансирање програмски активности на здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 4/13)

Кодекс на добри практики за учество на граѓанското општество во процесот на креирање политики („Службен весник на Република Македонија“ бр. 99/11)

Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 130/07)

Методологија за процена на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 107/13)

Упатство за начинот на постапување во работата на министерствата во процесот на спроведување процена на влијанието на регулативата („Службен весник на Република Македонија“, бр. 106/13)

Централен регистар на Република Македонија (2016) Тарифа на Централниот регистар на РМ [Интернет] Скопје, ЦРМ. Адреса: <<https://goo.gl/oe3HVN>> [Посетена на: 10/3/2016]

Комисија за верификација на фактите (2015) Досие за Јадранка Костова [Интернет] Скопје, Комисија за верификација на фактите. Адреса: <http://www.kvf.org.mk/index.php/mk/2012-11-15-09-20-24/261-jadkos> [Посетено на: 1/3/2016]

Биро за развој на образованието (2015) Наставна програма: Граѓанско образование, Биро за развој на образованието. [Интернет] Скопје, Влада на РМ, БРО. Адреса: http://bro.gov.mk/docs/gragjansko_obrazovanie.pdf [Пристапено на 21.3.2016]

Бирото за развој на образованието (2016) Годишна програма за работа на Бирото за развој на образованието за 2016 година. [Интернет] Скопје, Влада на РМ, БРО. Адреса: <http://goo.gl/jZdl7H> [Пристапено на 21.3.2016]

Министерство за информатичко општество и администрација (2015) Годишна програма за генерички обуки на административните службеници за 2015 година [Интернет] Скопје, МИОА. Адреса: <http://goo.gl/L04a6l> [Посетена на 21.3.2016]

Влада на Република Македонија, Генерален секретаријат на Владата на РМ (2015) Информација за реализацијата на проектот „Соработка на Владата со граѓанскиот сектор“ (јануари-јуни 2015) и за примена на Кодексот на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики [Интернет] Скопје, Влада на РМ. Адреса: <http://goo.gl/md9iI0> [Пристапено на 21.3.2016]

Комисија за организации со статус од јавен интерес (2015) Извештај за работата на Комисијата за организации со статус од јавен интерес во 2014 година. [Интернет] Скопје, Влада на РМ, Комисија за организации со статус од јавен интерес. Адреса: <http://goo.gl/4eWyp8> [Посетена на: 1/2/2016]

Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер (2015) Годишен извештај за работата на Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер од 1 јануари до 31 декември 2014 година [Интернет] Скопје, КОМСПИ. Адреса: <http://goo.gl/hNYjhJ> [Посетена на 21.3.2016]

Собрание на Република Македонија (2016) Извештај за работата на Собранието на Република Македонија за периодот 01.01.2015-31.12.2015 г. [Интернет] Скопје, Собрание на РМ: <http://goo.gl/c2cSdm> [Пристапено на 21.3.2016]

Академик (2015) Доделени наградите за општествено одговорни практики на претпријатијата [Интернет] Скопје, Академик. Адреса: <http://www.akademik.mk/dodeleni-nagradite-za-opshtestveno-odgovorni-praktiki-na-pretpriyatijata-3/> [Пристапено на: 1/3/2015]

БЦСДН и МЦМС (2015) Барање за промена на постапката за избор на членови на советот од редот на граѓанскиот сектор и избор на претседател на советот во предлог-одлуката за формирање совет за соработка помеѓу Владата и граѓанскиот сектор [Интернет] Скопје, БЦСДН. Адреса: <http://goo.gl/BIQ2ba> [Пристапено на: 21.3.2016]

Институт за демократија Социетас цивилс – Скопје (2014) Реакција на содржината на учебниците по граѓанско образование [Интернет] Скопје, ИДЦЦС. Адреса: <http://www.idscs.org.mk/mk/novosti/544-sodrzhina-na-uchebnici-po-gragjansko-obrazovanie> [Пристапено на: 21.3.2016]

Министерство за труд и социјална политика (2015) Национална награда за волонтерство за 2015 година [Интернет] Скопје, МТСП. Адреса: http://mtsp.gov.mk/sovet-za-volonterstvo-ns_article-nacionalna-nagrada-za-volonterstvo-za-2015-godina.nspх [Пристапено на: 14/3/2016]

Нова ТВ (2015) Двајца полицајци „на посета“ во Цивил [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса: <http://novatv.mk/index.php?navig=8&vest=22544&cat=2> [Посетена на: 10/3/2016]

Нова ТВ (2015) И вториот директор на Фондот за здравствено осигурување поднел оставка [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса: <http://novatv.mk/index.php?navig=8&vest=20485&cat=2> [Пристапено на: 14/3/2015]

Нова ТВ (2015) Клуб Елита: „Бандата на Изет Меџити ги урна вратите на нашето здружение!“ [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса: <http://novatv.mk/index.php?navig=12&writer=31&vest=20063> [Пристапено на: 1/3/2015]

Нова ТВ (2015) Референдумот не доби цензус, битката за ГТЦ продолжува [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса: <http://novatv.mk/index.php?navig=8&vest=21911&cat=18> [Посетена на: 14/3/2015]

Нова ТВ (2015) Талевски забранил настан на Цивил во Битола [Интернет] Скопје, Нова ТВ. Адреса: <http://novatv.mk/index.php?navig=8&cat=2&vest=23024> [Посетена на: 10/3/2016]

Радио МОФ (2015) Марш на солидарноста [Интернет] Скопје, Радио МОФ. Адреса: <http://www.radiomof.mk/foto-marsh-na-solidarnosta-niz-skorje-za-pravda-za-migrantite/> [Посетена на: 14/3/2015]

Радио МОФ (2015) Протеран чешки волонтер кој им помагаше на бегалците во Македонија [Интернет] Скопје, Радио МОФ. Адреса: <http://www.radiomof.mk/proteran-cheshki-volonter-koj-im-pomagashе-na-begalcite-vo-makedonija/> [Пристапено на: 1/3/2016]

Тиме.мк (2015) Пресудата за Кежаровски е казна за сите новинари [Интернет] Скопје, Тиме.мк. Адреса: <http://www.time.mk/c/fa96524b54/presudata-za-kezarovski-e-kazna-za-site-novinari.html> [Посетена на: 14/3/2015]

The Global Compact Network Macedonia (2015) Members of the Global Compact Network Macedonia [Internet] Адреса: <https://goo.gl/mqXcda> [Посетена на 1/3/2016]

The Global Compact Network Macedonia (2015) Overview on Macedonia [Internet] Адреса: <https://goo.gl/wd0qoB> [Посетена на 1/3/2016]

The Global Compact Network Macedonia (2015) What is UN Global Compact? [Internet] Адреса: <https://goo.gl/HXysmN> [Посетена на 1/3/2016]

World Bank Data - <http://data.worldbank.org/>

#Протестирам (2015) #Протестирам [Интернет] Адреса: <http://protestiram.info/> [Посетена на 1/3/2016]

Ајде - Платформа за граѓанска политика (2015) Ајде [Интернет] Адреса: <http://ajde.org.mk/> [Посетена на 1/3/2016]

Го сакам ГТЦ (2015) Го сакам ГТЦ [Интернет] Адреса: <http://gosakamgtc.mk/> [Посетена на 1/3/2016]

Граѓаните за Македонија (2015) Граѓаните за Македонија [Интернет] Адреса: <http://17maj.spinfoorgmk.webfactional.com/> [Посетена на 1/3/2016]

Единствен национален електронски регистар на прописи на Република Македонија (2016) Влада на РМ, Министерство за информатичко општество и администрација [Интернет] Адреса: www.ener.gov.mk [Посетена на 1/3/2016]

Координативното тело за општествена одговорност на претпријатијата (2015) Структура на координативното тело. [Интернет] Адреса: <http://goo.gl/KnnPnd> [Посетена на 1/3/2016]

Министерство за правда (2015) Регистар на здруженија за бесплатна правна помош. [Интернет] Адреса: http://www.pravda.gov.mk/documents/reg_zdr_pred_pravna_pomos.pdf [Пристапено на 27/11/2015]

Министерство за труд и социјална политика (2015) Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/pravilnici.nspх>

Министерство за труд и социјална политика (2015) Правилници [Internet] Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/pravilnici.nspх> [Посетена на 1/3/2016]

Министерство за труд и социјална политика (2015) Регистар на здруженија на граѓани од областа на социјалната заштита [Интернет] Адреса: <http://www.mtsp.gov.mk/registri.nspх> [Пристапено на 27/11/2015]

Мрежа 23 (2015) Мрежа 23 [Internet] Адреса: <http://www.merc.org.mk/> [Посетена на 1/3/2016]

Одделение за соработка со НВО (2015) Мрежа на државни службеници за соработка со граѓанскиот сектор. [Интернет] Адреса: <http://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/23> [Посетена на 1/3/2016]

Одделение за соработка со НВО (2016) База на невладини организации, Одделение за соработка со НВО. [Интернет] Адреса: http://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=tabelaren_prikaz [Посетена на 1/3/2016]

Одделение за соработка со НВО (2016) Генерален секретаријат на Влада на РМ, Одделение за соработка со НВО. [Интернет] Адреса: <http://www.nvosorabotka.gov.mk/> [Посетена на 1/3/2016]

Одделение за соработка со НВО (2016) Предлози од граѓанскиот сектор [Internet] Адреса: <http://www.nvosorabotka.gov.mk/?q=node/34> [Посетена на 1/3/2016]

Отворени податоци (2015) Влада на РМ. Министерство за информатичко општество и администрација. [Интернет] Адреса: <http://www.otvorenipodatoci.gov.mk/> [Посетена на 1/3/2016]

Платформа за антикорупција (2015) Основање на Платформа за антикорупција, МЦМС [Интернет] Адреса: <http://www.mcms.org.mk/mk/vesti-i-javnost/vesti/1604-platforma-za-antikorupcija.html> [Посетена на 1/3/2016]

Професорски пленум (2015) Професорски пленум. [Интернет] Адреса: <https://profesorскиplenum.wordpress.com/> [Посетена на 1/3/2016]

Секретаријат за европски прашања (2015) Повик до граѓанските организации, СЕП [Интернет] Адреса: <http://www.sep.gov.mk/content/?id=706#.VvAS9VUrLIU> [Посетена на 1/3/2016]

Средношколски пленум (2015) Средношколски пленум. [Интернет] Адреса: <https://srednoskolskiplenum.wordpress.com/> [Посетена на 1/3/2016]

Студентски пленум (2015) Студентски пленум. [Интернет] Адреса: <http://www.studentskiplenum.org/> [Посетена на 1/3/2016]

Фејсбук-група (2015) Да го спасиме шеталиштето на кејот на Скопје [Интернет] Адреса: <https://goo.gl/phwzIN> [Пристапено на: 14/3/2015]

Фејсбук-настан (2015) #Протестирам! Оди си Тодоров! #Protestoj! Ik Todorov! [Интернет] Адреса: https://www.facebook.com/events/113255592342538/?active_tab=posts [Пристапено на: 14/3/2015]

Фејсбук-настан (2015) Иницијатива „Коце врати ни ги улиците“ [Интернет] Адреса: <https://www.facebook.com/events/925390940861892/> [Пристапено на: 14/3/2015]

ПРИЛОГ 1.

ЛИСТА НА ОРГАНИЗАЦИИ КОИ ОДГОВОРИЛЕ НА Е-ПРАШАЛНИКОТ

1. Асоцијација за граѓанска толеранција и соработка - АГТИС
2. Асоцијација за здравствена едукација и истражување – Х.Е.Р.А.
3. Асоцијација за напредок, едукација и лобирање НЕЛ Скопје
4. Асоцијација за унапредување на статутот на жената во Македонија „Женска акција“ Радовиш
5. Асоцијација за истражување, комуникации и развој „Паблик“
6. Асоцијација за информатички и комуникациски технологии ИКТ-АКТ
7. Биосфера – Центар за едукација, заштита на животната средина и природата
8. Гештатл центар „Младен Костиќ“ – АСПЕКТИ - Скопје
9. Граѓански центар за одржлив развој ЕГРИ – Крива Паланка
10. Граѓанска асоцијација Битола
11. Движење на екологистите на Македонија – ДЕМ Скопје
12. Детска амбасада за сите деца во светот – Прилеп
13. Еколошко друштво „ЗДРАВЕЦ 2002“ – Македонска Каменица
14. Еколошко друштво „Планетум“ – Струмица
15. Еколошко друштво РОСА – с. Чашка
16. Заедница на Србите во Македонија - Скопје
17. Здружение на граѓаните за ретки болести ЖИВОТ СО ПРЕДИЗВИЦИ – Битола
18. Здружение за заштита на културниот идентитет на Египќаните ИЗИДА 41/21 Ресен
19. Здружение на граѓаните заедница на Хрватите во Република Македонија
20. Здружение ХОПС – Опции за здрав живот – Скопје
21. Здружение Центар за меѓукултурен дијалог – Куманово
22. Здружение „Чекор кон Европа“ – Кавадарци
23. Здружение на граѓаните Граѓански иницијатива на жените ГИЖ Свети Николе
24. Здружение на Драмскиот аматерски фестивал на Македонија – Кочани
25. Здружение Еколошко друштво Еко акција – Тетово
26. Здружение Женски форум Тетово
27. Здружение за асистивна технологија „Отворете ги прозорците“ - Скопје
28. Здружение за афирмација на културните вредности
29. Здружение на граѓаните за библиско културни вредности – Библиска лига
30. Здружение за грижи и воспитување на децата – Куманово
31. Здружение за еднакви можности СЕМПЕР – Битола
32. Здружение за европска интеграција „Европска гледна точка“ Битола
33. Здружение за социјален и економски развој „Развоен центар Визија“ – Скопје
34. Здружение за заштита и унапредување на животната средина ЕКО-ЖИВОТ Кавадарци
35. Здружение за заштита на животната средина Гринбокс Скопје
36. Здружение за заштита на животните „Анима мунди“ Скопје
37. Здружение за заштита на природата од загадување „Чиста вода здрава храна – Дебар“
38. Здружение за заштита на правата на болните од малигни заболувања и нивните семејства „Пеперутка“
39. Здружение за култура и меѓуетничка соработка „ПЕРСПЕКТИВА ПЛУС“ Тетово
40. Здружение за култура и развој на креативните индустрии КУЛТ-ТРАНЗЕН - Здружение за култура и уметност „Св. Ѓорѓи Кратовски“ Кратово
41. Здружение за култура и уметност ТАКСИРАТ
42. Здружение за култура Коктел медиа групација – Битола

43. Здружение за културна соработка
ИНТЕРКУЛТУРА
44. Здружение за локален развој Акција плус –
Ресен
45. Здружение Локална агенција за развој -
Струга
46. Здружение за социјални иновации и
одржлив развој РАДАР – Скопје
47. Здружение на судиите на Република
Македонија
48. Здружение на судската администрација на
Република Македонија
49. Здружение на угостителите, туристичките
работници и занаетчиите НАПРЕДОК
Пехчево
50. Здружение на уметниците ПРОДУКЦИЈА
Скопје
51. Здружение Форум центар за стратешки
истражувања и документација Скопје
52. Здружение на финансиските работници
на локалната самоуправа и јавните
претпријатија
53. Здружение на обучувачите на јавната
администрација ПАТ Скопје
54. Здружение за култура, уметност, традиција и
забава Астерион 5 Битола
55. Здружение против дискриминација ЖЕНСКА
СОЛИДАРНОСТ Ресен
56. Здружение Радика – Де
57. Здружение за промовирање еднакви
можности за сите СВЕТ ЗА СИТЕ Скопје
58. Здружение „Слоу фуд Битола“
59. Здружение за поддршка на семејства,
поединци и групи СРЕКЕН ЖИВОТ – Тетово
60. Здружение за планинско трчање, алпинизам,
експедиции и адреналински активности во
планина ТРЕКС Скопје
61. Здружение ЦЕЛОР – Центар за локален
развој, канцеларија Радовиш
62. Здружение на граѓаните Центар за
демократски развој и интеграција
63. Здружение за едукација на децата и младите
Сложувалка
64. Здружение на новинарите на Македонија
(ЗНМ)
65. ЗИП институт
66. Институт за демократија „Социетас цивилис“
Скопје
67. Институт за европска политика (ЕПИ) –
Скопје
68. Институт за општествени и хуманистички
науки - Скопје
69. Институт за развојни студии Скопје
70. Коалиција на здруженија на граѓаните СИТЕ
за правично судење
71. Коалиција на младински организации СЕГА
72. КИДЦМ „Калеш Анѓа“, с. Крушевица,
Прилеп
73. Кинолошко друштво Фамилијарис
74. Културен центар ЕЛ-КАЛЕМ с. Арнакија
75. Културно здружение ФИШТА – Гостивар
76. Културно-иновативен клуб Новаци
77. Локална агенција за развој Струга
78. Ловечко друштво ДРЕНИ с. Дебреш
79. Левичарско движење Солидарност
80. Легис Скопје
81. Македонска асоцијација за движење и
интеграција – МАДИ
82. Македонска асоцијација за политичка
афирмација
83. Македонска општинска мрежа за енергетска
ефикасност - МОМЕЕ
84. Македонски центар за меѓународна
соработка (МЦМС)
85. Македонски центар за граѓанско
образование (МЦГО)
86. Македонско монтезори здружение
87. Македонска мрежа на менторите
88. Македонски институт за медиуми
89. МАКС - Македонска асоцијација за квалитет
во наставата по странски јазици
90. Меѓуопштинско здружение на телесните
инвалиди МОБИЛНОСТ Велес
91. Младинска асоцијација ИМКА Битола
92. Младински сојуз – Крушево
93. Младински совет Прилеп
94. Младински центар за еднакви можности
Скопје
95. Македонска развојна фондација (МРФП)
96. Мултиетничко здружение „Флоренс
Најтингел“
97. МУЛТИКУЛТУРА - Тетово
98. Национален младински совет на Македонија
99. Национална мрежа против насилство врз
жените и семејно насилство – Глас против
насилството
100. Здружение Локална агенција за развој -
Струга

101. Здружение за негување на православните вредности – Тетово
102. Здружение за развој и активизам „Аква“ Струга
103. Здружение на граѓаните за развој на село Тресонче Брзовец – Скопје
104. Здружение за развој Центар за управување со промени ЦУП – Скопје
105. Здружение за рамноправен развој РЕШЕНИЈА ЗА РАЗВОЈ
106. Здружение за рурален развој локалната акциска група „Агро лидер – Кривогаштани“
107. Здружение за унапредување на условите за грижа и сместување стари и изнемоштени лица ХУМАНОСТ
108. Здружение за унапредување на правата на лицата со инвалидност „Еднаков третман“ Скопје
109. Здружение за заштита на животната средина и културно–историските знаменитости и човековото здравје ИЗБОР Кратово
110. Здружение Интерактивна мрежа за образование и ресурси – ИМОП
111. Здружение Конект – Скопје
112. Здружение ЛИФЕСТАРТ – растеме и учиме заедно Битола
113. Здружение „Мировна акција“
114. Здружение на агроекономистите на Република Македонија
115. Здружение на инвалидските пензионери Куманово
116. Здружение на апстинентите за мотивација, едукација, рехабилитација и ресоцијализација од алкохол, дрога, тутун, таблети и друго „Здрав живот“ Скопје
117. Здружение на бизнис-жените Скопје
118. Здружение на граѓаните „4x4x4 Балкански мостови“ Скопје
119. Здружение на граѓаните „6. SBEЗДА“ Скопје
120. Здружение за меѓугенерациската солидарност ДОБЛЕСТ
121. Здружение Млади европски федералисти – Куманово
122. Здружение на граѓаните ЕОКВИТА Неготино
123. Здружение на граѓаните за мотивација и развој на комуникациите ДИЈАЛОГ Скопје
124. Здружение на граѓаните за унапредување на културата, екологијата и спортот ВИП КУЛТУРА с. Жеровјане, Боговиње
125. Здружение на граѓаните за заштита на правата на детето
126. Здружение на граѓаните Институт 4 П Скопје
127. Здружение на граѓаните ЛАЈОНС КЛУБ ДЕСАРЕТ Охрид
128. Здружение на граѓаните Медиа плус Штип
129. Здружение за одржлив развој и заштита на животната средина ГОУ ГРИН Скопје
130. Здружение на албанската жена – Кичево (ЗАЖ)
131. Здружение на жените ЛУНА Македонски Брод
132. Здружение на музичарите и интерпретаторите ПАНТА РЕИ 2009
133. Здружение на новинарите за човекови права
134. Здружение на основачите Модна недела Скопје Македонија „ЗОМОДНЕМАК“
135. Здружение на педагозите и психолозите Велес
136. Здружение на преведувачите на Република Македонија
137. Здружение на производителите на органски производи Аронија Делчево
138. Здружение на просветните работници и заштита на правата на жените и децата – ЛИЛ
139. Здружение на професионалците консултанти Подготвеност за Европа 2020
140. Здружение на пчеларите „Пчела“ Крива Паланка
141. Здружение за развивање и дигитализација на образованието и културното наследство ПРИЈАТЕЛИ НА ОБРАЗОВАНИЕТО - Скопје
142. Здружение на родителите на децата со посебни потреби „Наше сонце“ Гостивар
143. Здружение на куќните работници ДОРА ДОМ
144. МУЛТИКУЛТУРА - Тетово
145. Национален младински совет на Македонија
146. Национална мрежа против насилство врз жените и семејното насилство – Глас против насилството
147. НВО КХАМ Делчево
148. Невладина организација Етно центар – Балканика
149. Невладино здружение за заштита на интересите на училиштата од земјоделска, шумарска и ветеринарна струка Тера фитон анимал – Куманово
150. НОВАК 2014 Новаци

151. Номад танц академија - Скопје
152. Организација на жените „Кумановка“ од Куманово
153. Организација на жените на Пехчево
154. Организација на жените на општина Штип
155. Организација ОПТ обука за одржлив развој
156. Полио плус - движење против хендикеп
157. Прв скопски извиднички одред
158. Прва детска амбасада во светот Меѓаши
159. Регионално ЗДРУЖЕНИЕ НА ФИЗИЧАРИТЕ Струмица
160. Регионален центар за застапување
161. Регионален центар за одржлив развој
162. Ромска асоцијација на жените и младите „Лулуди“ – Скопје
163. Совет за превентива против малолетничката деликвенција
164. Сојуз на дефектолозите на Република Македонија
165. Сојуз на извидниците на Македонија
166. Сојуз за развој на образованието на возрасни и доживотно учење во Р. Македонија
167. Српско друштво КОШТАНА Охрид
168. ТИМ институт – истражување, квалитет и развој
169. Транспаренси интернешенел – Македонија
170. Транспарентност Македонија – Скопје
171. Унија на еколозите НАТУРА
172. „Универзитет трето доба“ - Скопје
173. Фондација за локален развој и демократија ФОКУС
174. Фондација за локален развој и развој на информатичките технологии ФЛОРИТ – Гевгелија
175. Фондација „Илија Камчев“ Скопје
176. Фондација Мозаик – градиме идни хоризонти
177. Фондација за нови технологии, иновации и трансфер на знаење - ГАУС институт
178. Фондација Отворено општество – Македонија
179. Фондација Регионална развојна агенција на Пелагонија – ПРЕДА
180. Фондација Стифтелсен неттврксирен
181. Фондација Тиквешки вински пат - Неготино
182. Форум на младите - Битола
183. Хелтгрупер самит
184. Хуманитарно и добротворно здружение на ромската интелигенција – Англунипе
185. Хуманитарна организација „Млади за љубов“
186. Центар за граѓанска иницијатива
187. Центар за економски анализи – Скопје
188. Центар за едукативен и културен развој Рацио Скопје
189. Центар за едукација и одржлив развој – ЦЕОР
190. Центар за едукација и развој - ЦЕД
191. Центар за информативна и логистичка поддршка на граѓаните НОВ КОНТАКТ Скопје
192. Центар за истражување и развој на образованието
193. Центар за култура, комуникација и едукација на Ромите „Светла иднина“ Кочани
194. Центар за културна деконтаминација Битола
195. Центар за лековити билки и шумски плодови „Амброзија“
196. Центар за медицина, екологија и истражување МЕРЦ
197. Центар за младински активизам Цма крик
198. Центар за неформално образование Триаголник
199. Центар за одржлив развој на заедницата - Дебар
200. Центар за поддршка на лицата со интелектуална попреченост ПОРАКА Струмица
201. Центар за помош и интегрирање на недоволно развиените и развиените подрачја во граѓанското општество
202. Центар за развој и едукација – Кривогаштани
203. Центар за развој и унапредување на јавниот живот Тетово
204. НВО КХАМ Делчево

ПРИЛОГ 2.

СТРУКТУРА НА ПРИМЕРОКОТ НА Е-ПРАШАЛНИКОТ

СТРУКТУРА НА ПРИМЕРОКОТ	%
Позиција во организацијата	
Претседател	54%
Директор	16%
Раководител на сектор	4%
Проектен координатор	15%
Проектен асистент	5%
Друго	6%
Тип на здружување на организацијата	
Здружение	90%
Фондација	5%
Сојуз	3%
Организациски облици на странски организации во Република Македонија	1%
Друго	2%
Примарно поле на дејствување	
Добро владеење (демократија, човекови права, владеење на правото)	19%
Меѓународни односи и европски интеграции	2%
Стари лица	2%
Децентрализација	1%
Лица со посебни потреби	4%
Развој на граѓанското општество	4%
Жени и родови прашања	5%
Вработување	2%
Меѓуетнички односи	2%
Животна средина и природни ресурси	11%
Миграции	1%
Образование, наука и истражувања	11%
Култура	11%
Здравје и здравствена заштита	6%
Деца, младинци и студенти	9%
Информации, комуникација и медиуми	2%
Друго	10%
Тип на населеното место каде е лоцирана организацијата	
Градска населба	93%
Селска населба	7%

Локација	
Скопје	45%
Надвор од Скопје	55%
Година на основање	
Пред 1990 година	6%
1991 - 2000 година	25%
2001 - 2005 година	21%
2006 - 2010 година	30%
2010 -	19%
Година на регистрацијата	
Пред 1990 година	4%
1991 - 2000 година	25%
2001 - 2005 година	19%
2006 - 2010 година	30%
2011 -2014 година	21%
Број на вработени лица	
Нема вработени лица	54%
1	12%
2-5	23%
6-10	8%
11-20	1%
21-50	2%
Волонтери	
Сте немале волонтери	13%
1-5	33%
6-10	20%
11-20	23%
21-30	8%
31-40	0.5%
41-80	2%
81-100	2%
Годишен приход за 2015 година во ЕУР	
Помалку од 5.000 ЕУР	42%
Од 5.001 до 10.000 ЕУР	15%
Од 10.001 до 50.000 ЕУР	21%
Од 50.001 до 100.000 ЕУР	7%
Од 100.001 до 500.000 ЕУР	11%
Од 500.001 до 1.000.000 ЕУР	3%
Повеќе од 1.000.000 ЕУР	1%

ПОТТИКНУВАЧКИ
ПОЛИТИКИ ЗА
ВРАБОТУВАЊЕ ВО ГО

ГРАЃАНСКО
ОБРАЗОВАНИЕ

ПОДДРШКА ЗА ГО КОИ
ОБЕЗБЕДУВААТ УСЛУГИ

ОВОЗМОЖУВАЧКА
ОКОЛИНА ЗА
РАЗВОЈ НА
ГРАЃАНСКОТО
ОПШТЕСТВО

